

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНнікаў БССР

№ 8 (2691)

Пятніца, 22 лютага, 1974 года

Цана 8 кап.

Заўтра — Дзень Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту

Чырвоная Армія — гэта скала,
Адвага герояў і зоркасць арла,
Ахова свабоды, яе меч і шчыт;
Чырвоная Армія — гэта граніт...
Вялікага сэрца гарачая кроў
І наша бязмежная гордасць, любоў...

Так пісаў больш за тры з паловай дзесяцігоддзі назад у газеце «Літаратура і мастацтва» пясняр наш, Якуб Колас.

«...І наша бязмежная гордасць, любоў...» У гэтых словах — пачуцці, якія выклікае слаўная Савецкая Армія ў кожнага савецкага чалавека.

За гады, што прайшлі з дня апублікавання верша, у летаніс Савецкай Арміі былі ўлісаны новыя неўміручыя старонкі. Яна выстаяла, перамагла ў свяшчэннай вайне супраць фашызму.

Сёння Савецкая Армія — надзейны шчыт Радзімы. У яе радах — адданыя Айчыне, мужныя, адукаваныя людзі, якія на «ты» з самай складанай, сучаснай тэхнікай.

Гэтыя тры фотаздымкі — нібы тры акны ў жыццё Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі.

Уладзімір Ганчароў. Ваенны лётчык 3-га класа, лэйтэнант-інжынер. Камуніст. У сваім авіяцыйным падраздзяленні — ён адзін з лепшых. Яму падудадны вялікія вышыні, звышгукавыя хуткасці.

А гэта — агністы салдацкі танец у выкананні ансамбля песні і танца ЧЭВА. Яго мастацтва вядома далёка за межамі рэспублікі. Нядаўна армейскія артысты пабывалі на гастроях у Францыі.

На здымку ўнізе — адзін з эпизодаў напружаных армейскіх будняў. На вучэбным маршы — танкі.

Фота П. ДЗЮБІНА.

Таварышу КАСЫГІНУ Аляксею Мікалаевічу

Цэнтральны Камітэт КПСС, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР горада віншуюць Вас, выдатнага дзеяча Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, у дзень Вашага сямідзесяцігоддзя.

На ўсіх пасадах партыйнай і дзяржаўнай работы Вы аддалі свае сілы і вопыт беззаветнаму служэнню справе камуністычнага будаўніцтва, вялікім ідэалам марксізма-ленінізма. Працуючы Старшынёй Савета Міністраў СССР, Вы, Аляксеі Мікалаевіч, удзяляеце шмат увагі далейшаму правядзенню лініі партыі, накіраванай на развіццё народнай гаспадаркі, умацаванне Савецкай сацыялістычнай дзяржавы.

Ад усяго сэрца жадаем Вам, наш дарагі сябар і таварыш Аляксеі Мікалаевіч, доўгіх гадоў жыцця, добрага здароўя і далейшай плённай дзейнасці на карысць нашай партыі і савецкага народа, у імя перамогі камунізма.

ЦЭНТРАЛЬНЫ
КАМІТЭТ
КПСС

ПРЭЗІДЫУМ
ВЯРХОЎНАГА
САВЕТА СССР

САВЕТ
МІНІСТРАЎ
СССР

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

АБ УЗНАГАРОДЖАННІ ГЕРОЯ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ ПРАЦЫ ТАВАРЫША КАСЫГІНА А. М. ОРДЭНАМ ЛЕНІНА І ДРУГІМ ЗАЛАТЫМ МЕДАЛЕМ «СЕРП І МОЛАТ»

За вялікія заслугі перад Камуністычнай партыяй і Савецкай дзяржавай і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння ўзнагародзіць члена Палітбюро ЦК КПСС, Старшыню Савета Міністраў СССР Героя Сацыялістычнай Працы таварыша Касыгіна Аляксея Мікалаевіча ордэнам Леніна і другім залатым медалем «Серп і Молат».

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ПАДГОРНЫ.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль, 20 лютага 1974 г.

ЦЕПЛЯ СУСТРЭЧЫ

Загадчык аддзела культуры ЦК КПСС В. Ф. Шаўра, які знаходзіцца ў Беларусі, 19 лютага сустраўся ў ЦК КПБ з ідэалагічнымі работнікамі рэспублікі. Сваё выступленне перад імі В. Ф. Шаўра прысвяціў тэме — «Некаторыя пытанні партыйнага кіраўніцтва літаратурай і мастацтвам і сучасная ідэалагічная барацьба».

На сустрэчы прысутнічалі адказныя работнікі апарату ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў БССР, кіраўнікі ідэалагічных міністэрстваў і ведамстваў, творчых саюзаў, рэдактары газет, часопісаў, дырэктары выдавецтваў, сакратары абкомаў партыі, якія займаюцца пытаннямі ідэалагічнай работы, намеснікі старшын аблвыканкомаў, вялікая група дзеячаў літаратуры, мастацтва, навукі.

20 лютага дэпутат Вярхоўнага Савета СССР, загадчык аддзела культуры ЦК КПСС В. Ф. Шаўра сустраўся са сваімі выбаршчыкамі — рабочымі і служачымі пемзавода імя Дзяржынскага Капыльскага раёна. На сустрэчу прыбылі таксама прадстаўнікі іншых гаспадарак і прадпрыемстваў, партыйныя, савецкія работнікі, інтэлігенцыя раёна. БЕЛТА.

Ч А Р А Ў Н І К

3 КРАІНЫ МАЛЕНСТВА

70-годдзю з дня нараджэння вядомага пісьменніка Алесь Якімовіч, творы якога суправаджаюць шматтысячную армію чытачоў з іх дзіцячых год да сталасці, быў прысвечаны творчы вечар, наладжаны 15 лютага праўленнем Саюза пісьменнікаў БССР, рэктаратам і парткамам ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга педагагічнага інстытута імя М. Горькага. Уступным словам вечар адкрыў Аляксеі Кулакоўскі. Пра творчасць пісьменніка расказала кандыдат філалагічных навук М. Шаўлоўская. Юбіляра горада віншавалі намеснік міністра асветы БССР Р. Сярноў, сакратар ЦК ЛКСМБ Н. Балашка, сакратар Ленінскага РК КПБ Н. Нерад, прадстаўнікі творчых саюзаў, рэдакцыя газет і часопісаў, землякі з Уздзеншчыны, піянеры і школьнікі.

Са словам у адказ выступіў Алесь Якімовіч. У заключэнне вечара адбыўся канцэрт.

НОВЫ ДОМ КУЛЬТУРЫ

На ўрачыстае адкрыццё сельскага дома культуры ў Родні, што на Клімаўшчыне, сабралася шмат працаўнікоў мясцовага саўгаса, гасцей з суседніх гаспадарак. Пад апладысментаў прысутных алуоў служыў пераглед дзюгаў сакратар райкома партыі Я. Раўева.

Адкрыта яшчэ адна культурная ўстанова. Светлы, прасторны будынак сельскага дома культуры разлічаны на 360 месцаў.

Са словамі ўдзячнасці будаўнікам перад прысутнымі выступіла дырэктар саўгаса «Раднянскі» П. Жуноўская. Артысты Дзяржаўнага ансамбля песні і танца Карэльская АССР «Кантэле» далі цікавы канцэрт. М. МІНЧАНКА.

АБАРОНЦАМ КРАІНЫ

Чырванасцяжная Беларуская ваенная акруга — адна са старэйшых у нашай краіне. Пра гісторыю яе, пра слаўныя баявыя традыцыі, а таксама аб напружаных мірных буднях воінаў расказваецца ў кнізе «Чырванасцяжная Беларуская ваенная акруга», якая выйшла ў выдавецтве «Беларусь».

Масавым тыражом выпушчана кніга Героя Савецкага Саюза К. Міхаленкі «Служу небу». Гэта — дакументальны расказ франтавіка, палярнага лётчыка пра сваіх сяброў і таварышаў, цікавых людзей, з якімі аўтар сустракаўся ў

гады Вялікай Айчыннай вайны і ў мірны час.

З цікавасцю прачытаюць маладыя чытачы кнігу М. Зяньковіча «Маланкі ў нашых руках». У запісках воіна-ракетчыка ярка паказаны жыццё і баявая вучоба абаронцаў Радзімы.

Усе гэтыя творы, а таксама шэраг іншых, якія выйшлі ў рэспубліканскіх і сталічных выдавецтвах краіны, можна купіць у час Дэкады ваеннай кнігі, якая прысвечана 56-й гадавіне Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту. Праводзіцца яна ў Доме ваеннай кнігі ў Мінску.

У. КУЗЬМІЧ.

У ТВОРЧЫМ КАНТАКЦЕ

Адбылося чарговае сумеснае пасяджэнне Гомельскага аддзялення Саюза пісьменнікаў рэспублікі і літаратурнага аб'яднання «Рунь» пры рэдакцыі газеты «Гомельская праўда». Вялася гаворка аб творчасці дзіцячага пісьменніка С. Масіяша.

Крыху раней прайшоў дыспут на раману Л. Гаўрыліна «Не магу без цябе».

Добрую апэжку гэтаму твору далі доктар філалагічных навук, прафесар ГДУ М. Грынчык і начальнік геалагічнага аддзела трэста «Белнафтагазразведка» М. Рынскі.

Згодна плана сумеснай работы аддзялення СП БССР і літаб'яднання сёлета адбудзецца яшчэ некалькі творчых сустрэч. Мярнуецца правесці творчыя вечары паэтаў У. Верамейчыка, Ю. Саковіча і Ю. Фатнева.

У. ДЗЮБА,
сакратар літаб'яднання
«Рунь».

ЛЕПШЫЯ ФІЛЬМЫ— МІЛЬЁНАМ

У кінатэатрах гарадоў і вёсак Беларусі ў мінулым годзе пабывала звыш 130 мільёнаў глядачоў. Кінапапею «Вызваленне», фільмы «Рускае поле», «Утаймаванне агню» і іншыя лепшыя творы савецкага кінамастацтва паглядзеў кожны другі дарослы жыхар рэспублікі.

Добрыя фільмы самі знаходзяць дарогу да людзей, і тым не менш прапаганда іх неабходна. Аб тым, як лепш яе арганізаваць, якія перадавыя формы і метады прасоўвання савецкіх фільмаў да мільёнаў глядачоў, ідзе сур'ёзная размова на нарадзе-семінары, які пачаўся ў Мінску 20 лютага. У ім удзельнічаюць работнікі кінафікацыі і кінапракату Украіны, Беларусі, Малдавіі і рэспублік Савецкай Прыбалтыкі. У першы дзень з дакладамі выступілі намеснікі Старшын

Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова і начальнік Галоўнага ўпраўлення кінафікацыі і кінапракату Дзяржкіно СССР Ф. Ф. Бялоў. Былі асветлены пытанні разгортвання сацыялістычнага слаборніцтва кінафікацыйнага выканання Пастановы ЦК КПСС «Аб мерах па далейшаму развіццю савецкай кінамастаграфіі».

У плане нарады-семінара, які працянецца тры дні, акрамя дакладаў і паведамленняў, — знаёмства з дзейнасцю сталічных кінатэатраў «Мір», «Партызан», «Піонер» і Мінскай канторы кінапракату, а таксама абмен практычным вопытам.

У рабоце нарады-семінара прымае ўдзел загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марцалёў.

БЕЛТА.

ВІНШУЕМ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР за вялікія заслугі ў развіцці савецкага музычнага мастацтва і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння народнай артыстка СССР АЛЕКСАНДРОУСКАЯ Ларыса Пампееўна ўзнагароджана ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за шматгадовую актыўную работу ў партыйных і савецкіх органах і ў сувязі з пяцідзесяцігоддзем з дня нараджэння начальнік упраўлення кінафікацыі выканкома Брэсцкага абласнога Савета дэпутатаў працоўных ГОЛУБ Мікалай Уладзіміравіч ўзнагароджаны ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

БІБЛІЯТЭЦЫ

Імя А. М. Горькага споўнілася 40 гадоў. Вялікая выстаўка, прысвечаная гэтай знамянальнай падзеі, расказвае пра разнастайную, вялікую работу, што праводзіцца тут па прапагандазе марксісцка-ленінскай літаратуры, тэхнічных і эканамічных ведаў.

На бібліятэку імя А. М. Горькага ўскладзены адказныя абавязкі рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэкі. І калектыў з усёй адказнасцю ставіцца да выканання пачаснай задачы.

СВЯТА КНІГАЛЮБАЎ

Вялікая ўвага надаецца развіццю сеткі бібліятэк гэтага профілю. Сёння ў рэспубліцы працуюць ўжо звыш трыццаць навукова-тэхнічных бібліятэк. Наладжаны плённы абмен вопытам з навукова-тэхнічнымі бібліятэкамі Літвы, Латвіі, Эстоніі і Калінінградскай вобласці.

Нямала зроблена за чатыры дзесяцігоддзі. Бібліятэка вядзе актыўную інфармацыйна-бібліяграфічную і даведчана-бібліяграфічную дзей-

насць, чым дапамагае сваім чытачам у прапагандазе навукова-тэхнічных ведаў. Тут створаны кабінет новай тэхнікі. Цікавасць ўяўляюць даведнікі бібліятэкі на тэмы: «Навуковая арганізацыя інжынернай і ўпраўленчай працы», «Калійныя солі Беларусі», «Водныя рэсурсы, іх вывучэнне, выкарыстанне і ахова», «Мінск. Кароткая хроніка», «Горкі і Беларусь», «Партыйныя і дзяржаў-

ныя дзеячы БССР», «Расшэні XXIV з'езда КПСС — у масы», «Павышэнне якасці прадукцыі — неадкладная задача камуністычнага будаўніцтва» і інш.

Бібліятэка імя А. М. Горькага абслугоўвае 96 прадпрыемстваў, якія не маюць сваіх тэхнічных бібліятэк. Сістэматычна наладжваюцца «Дні інфармацый», тэарэтычныя канферэнцыі, вусныя альманахі «Навіны дня», «Дні спецыяліста».

Глыбокай павягі і па-

дзякі заслужылі ветэраны бібліятэкі — яе першы дырэктар С. Ашаровіч, які 30 год нязменна працаваў тут, а таксама работнікі бібліятэкі Е. Гагоўка, З. Клімовіч, Л. Кароткіна, Л. Мазанік, Р. Паповіч і многія, многія іншыя.

Аб усім гэтым гаварыў у сваім дакладзе дырэктар бібліятэкі П. Архіпец на ўрачыстым сходзе, прысвечаным 40-годдзю бібліятэкі, які адбыўся ў зале пасяджэнняў Вярхоўнага Савета БССР. Юбіляраў віталі, змычлі поспехаў у выкаранення справе прапаганды кнігі

ганды і агітацыі Фрунзенскага райкома партыі — С. Собалева, сакратары партыйных арганізацый Дзяржплана БССР В. Кушнераў і Камітэта народнага кантролю БССР А. Бурак, намеснік міністра харчовай прамысловасці БССР З. Маёрава, намеснік дырэктара Дзяржаўнай публічнай навукова-тэхнічнай бібліятэкі СССР І. Харына, начальнік бібліятэчнай інспекцыі Міністэрства культуры БССР І. Санкова, дырэктары навукова-тэхнічных бібліятэк Літвы і Латвіі С. Бразайціс і Б. Палендзіс і іншыя.

АПАЛЕНЫ СОН

Памяці баявога друга — танкіста

Нібыта ў паходнай палатцы,
Ляжу я пад гонкай сасной.
І стала самотна, прызнацца,
Што сон мой апален вайной.

Шмат прывідаў бачу ўсялякіх,
Хачу я, каб зніклі яны...
А танкавыя атакі
Чамусь урываюцца ў сны.

Чаму ж?
Я ў танкавай вежы
Ніколі не быў пад бранёй.
А, можа, таму,
Што належым
Адной мы сям'і баявой?

Ці думаў у ходзе ён боя,
Бранёй ідучы на браню,
Што ўспомняць яго, як героя,
Узняўшы з крыві і агню?

Што будучь расказаць з любоўю
Пра шчырую сябра душу,
Што недзе
Праз трыццаць гадоў я
Свой верш пра яго напішу?

Прабач мне, мой дружа харошы!
Пра смерць я не ведаў тваю...
Сягоння прад танкам на плошчы
За нас, за дваіх, пастаю.

РОДНАЙ БЕЛАРУСІ

Я меў у жыцці найвялікшае шчасце —
Ступіць на зямлю тваю першым байцом,
Калі Ракасоўскага слаўныя часці
Вялі ўжо баі па-над родным Дняпром.

Край песень, легенд, партызанскае славы,
Краіна крылатых герояў-байцоў,
Ты іх гадала на вернасць дзяржаве,
Сагрэтая шчырай любоўю сяброў.

Дала ты не толькі адвагу і сілу, —
Гасціннасць і сціпласць народу свайму.
І дзе б твой ні быў беларус —
Людзі шчыра,
Ад сэрца руку паціскаюць яму.

Як многіх ты з нас
Не магла далічыцца —
Без страты не мела ніводнай сям'і.
І кожны чацвёрты перад навальніцай
Бязрокая сёння над полем шуміць...

Да родных бароў
І пушчаў Палесся,
Магутных турбін і блакітных азёр
Свайёй працавітасцю, шчыраю песняй
Завеш да сябе сваіх родных сяцёр.

Табе, Беларусь,
У вяках красавіца,
Ты сяга нашай дружбы
Высока ўзняла.
Для нашага шчасця ў походах і ў працы
Ты славу сваю
На вякі здабыла!

Віктар ЯРАЦ

НОЧ У ВАЕННЫМ ГАРАДКУ

Спякотны дзень знік за гарамі,
астыла жухлая трава.
І ноч пайднёвая над намі
цыкадным званам паплыла.
На глебе шэрай і пустынай,
ля пагранічнай паласы,
антэны чуйным павуціннем
лавіль нocy галасы.

А ноч плыла цыкадным званам
над задрамаўшым гарадком;
над вінаграднікам зялёным —
зялёны месяц з халадком.

Лавіў дзор нядрэнным слыхам
нячутны шолах, ціхі гук,
і лёт спакойнае бусліхі,
ракетадрамаў мерны гук...

З Іванам Пятровічам ідзем па участку. З усіх бакоў чуюцца то рэзкія, то глухія ўдары па металу, над галоўнымі прапільваюць металічныя «скрыні». У канцы амаль трохгектарнага корпуса ружавець і сінеюць ужо гатовыя да адпраўкі на галоўны канвеер капоты, крылы і кабіны трактараў. Майму спадарожніку, адчуваю, яўна не па сабе. Не прывык ён да ролі экскурсавода, ролі, якую яму даводзіцца сёння выконваць, ды і пра сябе не прывык расказаць... Ён з тых людзей, што рукамі сваімі аб сабе заўляюць.

Гаспадарка ў зваршчыка складаная і вялікая. Па-першае, гэта дзесяткі кіламетраў розных труб, што разбегліся па сценах, над пакрыццямі, над падлогай. Па адных, як па ручайнах, плыве сціснутае паветра, каб прывесці ў рух шматтонны прэс. Швы на гэтых трубах амаль усе звараны Паляковым. І калі здараецца, што труба не вытрымлівае ціску паветра, то рвецца ў любым месцы, толькі не там, дзе зварана.

Акрамя таго, у гаспадарцы Івана Пятровіча — сотні кантактаў — гэтых своеасаблівых мастоў электрычнай ракі. Кожны «мост» — асобнай канструкцыі. Адно тэрба «апрацуць» у браню, якой не страшны тысячградуныя тэмпературы, іншым неабходны лёгкія канструкцыі з алюмінію.

Як толькі Іван Пятровіч павёў гаворку аб сваёй гаспадарцы, зніклі яго напружанасць і паспешлівасць, памяншэў твар. Аб любой машыне, прыстасаванні на участку Іван Пятровіч, можа расказаць так жа дасканала, як аб рэчы ў сваёй кватэры — з веданнем яго «гісторыі».

Яно і зразумела. Амаль усё тут рабілася, замянялася, аднаўлялася на яго вачах, пры яго ўдзеце.

А трапіў ён сюды як быццам выпадкова. Тры гады, пачынаючы з 1946, працаваў вагранчыкам. Як і многія яго таварышы, Іван па-добраму зайздросціў ліцейшчыкам. Сыпучыя іскры металу ўсякі раз былі для дзевятнаццацігадовага сельскага хлопца святочным салютам. Не раз Іван уяўляў сябе на месцы ліцейшчыка, дзелавіта пазіраючы праз цымянае шкло на расплаўлены метал. Да ўсяго, што робіцца навокал, яму, быццам, няма ніякай справы. А маладыя хлопцы са сваіх рабочых месц сочаць за яго рухамі і зайздросцяць яму. Юнак уяўляў, як будзе расказаць аб сваёй вогненнай прафесіі, калі прыдзе ў родную вёску. Як будзе ганарыцца маці і будучь радавацца сям'ёра сяцёр і братаў, што такую добрую і адказную справу робіць ён.

Марам гэтым не давялося здзейсніцца. Іван захварэў, і ўрачы паралі і яму змяніць работу. Неўзабаве Палякоў апынуўся ў прэсавым корпусе. Некалькі тыдняў вучобы, і вось ён — зваршчык.

Хто ведае, можа, і сёння Іван Пятровіч выконваў бы тую першую аперацыю, бо не ў яго характары перабегкі з месца на месца. «Дзе бы ты ні працаваў, — гаворыць ён маладым, — ведай, што твая справа — самая важная. Пастарайся рабіць яе як мага лепш. Тады і толькі тады адчуеш сябе патрэбным чалавекам». Але Палякову давялося зноў змяніць месца работы, хаця на гэты раз ён і не надоўга пакінуў свой корпус.

У сталіцу рэспублікі праводзілі газ. Будаўніцтву газзаправода Дашава — Мінск

ТАБЕ ПЯЦІ ГОДКА!

НАШ КАРЭСПАНДЭНЦІ ПРАЦАВАЮТ НА МІНСКІМ ТРАКТАРНЫМ ЗАВОДЗЕ

ГВАРДЫІ РАБОЧЫ

Больш за дзве тысячы мінскіх трактаразаводцаў — рабочых, інжынераў, тэхнікаў, служачых — удастоены званню «Ганаровы вэтэран завода» і «Вэтэран завода». Яны самыя пажананыя людзі ў калектыве. Іх працоўныя біяграфіі з'яўляюцца неад'емнай часткай слаўнай гісторыі Мінскага трактарнага.

Дастойна мясцэ вэтэраны вахту чацвёртага, вызначальнага. Пра аднаго з іх — зваршчына службы энергетыка прэсавага корпуса Івана Пятровіча Палякова — расказае наш няштатны карэспандэнт Віктар Шанькоў.

патрабаваліся высокакваліфікаваныя зваршчыкі. Палякова і яшчэ некалькі юнакоў завод накіраваў на вучобу, а затым — на газзаправод. Калі блакітнае паліва прыйшло ў кватэры мінчан і на прадпрыемствы горада, Палякоў вярнуўся на завод, да свайго зварачнага апарата.

— Вось што, браце! — сказаў яму начальнік цэха. — Кваліфікацыя ў цябе цяпер высокая, ідзі-ка ты да энергетыка.

Так апынуўся Іван Пятровіч на сваім цяперашнім месцы.

Работа тут была вельмі адказная.

— Ад цябе зараз у многім залежыць поспех усяго калектыву, — сказаў яму майстар, — ненарокам лопне дзе труба са сціснутым паветрам — спыняцца прэсы, а не дагледзіш кантакты — замрэ маставы кран.

Новая работа патрабавала дасканалага ведання схем, камунікацый у корпусе, ды і самой зваркі. Засеў тады Іван за падручнікі, спецыяльную літаратуру, каб навярстаць упушчанае за вайну, за першыя пасляваенныя гады, калі было не да вучобы.

Дарэчы, і зараз, калі стаў Палякоў адным з лепшых зваршчыкаў завода, старзец-

ца ён не прапусціць ніводнага артыкула на праблемах зваркі. Асабліва цікавіцца новымі распрацоўкамі Інстытута Імя Патона, некаторыя з якіх узяты на ўзбраенне ў прэсавым корпусе.

Многія вучні Івана Пятровіча сталі выдатнымі зваршчыкамі. Працуюць яны і на трактарным, і на іншых заводах. Падрыхтаваў Палякоў і для сябе надзейнага памочніка — Пятра Балабешку. Зараз яны ўдваіх спраўляюцца з усімі зварачнымі работамі. Праўда, на штаце патрэбны чатыры чалавекі. Але Палякоў лічыць, што такія нарматывы састарэлі.

Дрэжны той працаўнік, што жыве толькі сённяшнім днём, не любіць заглянуць наперад. Здаецца, усё ў парадку на участку Івана Пятровіча, сядзі ды адпачывай. Ды дзе ты бачыў! Не прысядзе чалавек — там паглядзіць, тут памацае, прафілактыку зробіць. Скажам, студзеньскі план рамонтна-энергетыкі завяршылі на два дні раней тэрміну, акурат, як пісалі ў абавязачельствах, прынятых у адказ на Зварот Цэнтральнага Камітэта КПСС да партыі, да саветаўка народа. Уключыць такі пункт у абавязачельствы першым прапанаваў Палякоў.

Неяк малады рабочы, слухачы Палякова, спытаў: «Іван Пятровіч, навошта табе ведаць, якую і дзе дэталі вырабляюць і куды яна ідзе? Ты ж не майстар і не начальнік цэха!»

Расказваюць, што пытанне шчыра здзівіла і ўразіла Палякова, і хлопец атрымаў ад яго добры выхаваўчы ўрок:

— Як жа гэта не ведаць! Ты ж — чалавек, жывеш і працуеш у калектыве, разам з калектывам. Будзеш ведаць, што людзі робяць побач з табою — лепш ацэніш і сваю справу.

Помніцца і такі выпадак. Прыйшоў у цэх, пытаю, дзе Палякоў.

— Ідзіце ў канторку, — параіў сярэдніх гадоў рабочы. — Іван Пятровіч гутарыць са «штрафікамі».

Я патрапіў толькі пад канец гутаркі.

— Сапраўдны рабочы заўсёды гарой стаіць за парадка, — даносіўся ў прыадчыненыя дзверы спакойны голас Палякова. — Мы не можам цяпець разбэшчанаці...

Тры маладыя хлопцы, якія слухалі Палякова, як я даведаўся пазней, вырашылі напярэдадні адзначыць у цэху дзень нараджэння таварыша. Адзін з іх быў затрыманым з бутэлькай віна работнікам аховы.

Гутарка падзейнічала. Адзін з хлопцаў потым стаў лепшым электрамонтёрам корпуса, уступіў у добраахвотную народную дружыну і зараз сам змагаецца з парушальнікамі працоўнай дысцыпліны і грамадскага парадку.

Тэрба мець маральнае права вучыць іншых. Есць такое права ў камуніста Палякова. Мы расказалі, які ён працаўнік. Добрая ў яго і сям'я. Жонка — Лідзія Пілпаўна — лепшы маляр экспертна-здачнага цэха. За працу мае дзве ўзнагароды. Дачка Лілія скончыла політэхнічны інстытут. Вучыцца ў інстытуце сын Пётр.

...Дзень і ноч рухаецца галоўны канвеер Мінскага трактарнага. Больш за трыста магутных трактараў атрымлівае радзіма кожныя суткі. У кожным з іх ёсць і частка сціплай працы Івана Пятровіча Палякова, аднаго са слаўнай гвардыі рабочых-трактарабудаўнікоў.

Віктар ШАНЬКОЎ.

КОЛЫКІ Б мы ні паглыблялі сваё разуменне праблемы сучаснасці ў літаратуры, раз і назаўсёды адмовіўшыся ад спрашчэнства, ад атосамлівання яе з тэматыкай у вузкім значэнні, — зварот да падзей сучаснасці, да калізій нашых дзён, да чалавеча-сучасніка ў самым звычайным сэнсе слова трэба лічыць надзвычай важным. Гэта, апрача іншага, доказ грамадзянскай актыўнасці і даследчай смеласці літаратуры. Творчыя праблемы, вядома, вызначае час. Гэта ён прыходзіць да мастака вялікім і патрабавальным хадаўнікам, абуджаючы ў душы хваляванне, даючы мужнасць і натхненне. Было б тым не менш своеасаблівым літаратурным фаталізмам лічыць, што калі час паказвае напрамак пошукаў, то, маўляў, умяшанне «эбону», суб'ектыўныя нейкія меркаванні крытыкі мала чаго і варты... Як сумна было б жыць у свеце мастацтваў, калі б панаваў такі востры аб'ектыўны «а», па сутнасці, калітэліяніцкі погляд на справы літаратурныя. На шчасце, крытыцы ёсць што рабіць, і яе немалая роля ў літаратуры прызнана і пацверджана словамі важных партыйных дакументаў, у тым ліку пастанова ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы». Наша крытыка заклікае да таго, каб яна не толькі была высокапрынцыповай і патрабавальнай у ацэнцы ідэйна-мастацкага ўзроўню напісаных ужо твораў, але і несла адказнасць за **выбар шляхоў**, за прынцыповы напрамак мастацкага пазнання жыцця.

Распачатая на старонках «Літаратуры і мастацтва» гаворка пра нашага сучасніка ў літаратуры дае штуршок да роздуму шырокага і сур'ёзнага. Бо сама тэма шырокая, ёмістая — закрэпае ж яна не нейкія прыватныя і вузкія пытанні літаратурнага сёння, а пытанні вельмі

важныя, істотныя і ў плане перспектывы развіцця нашай літаратуры. Ні ў каго не можа выклікаць сумнення правамернасць вылучэння на першы план гаворкі самой фігуры чалавеча працы як цэнтру праблемы сучаснасці: менавіта ён, савецкі рабочы, калгаснік, чалавек інтэлектуальнай працы, выступае носьбітам новых рыс эпохі, увасабленнем таго новага тыпу чалавечай асобы, што складаецца, расце і развіваецца ў аднаведнасці з новай прыродай грамадства. Але пра што ідзе і павінна ісці гаворка? Думаецца, не столькі пра тое, што сучасны чалавек працы не заняў яшчэ свайго месца ў беларускай літаратуры як аб'ект адлюстравання, колькі пра тое, што гэты чалавек яшчэ не знайшоў таго адлюстравання ў літаратуры, якое было б варта яго аб'ектыўнай ролі ў жыцці, у грамадстве, у гісторыі!

Праўда ж, беларускую літаратуру зусім не трэба выпраўляць на нейкую новую для яе дарогу. Бо яна і без таго скіравана тварам да героя — працоўнага чалавеча: гэта яе даўні, глыбока традыцыйны герой. Гутарка павін-

Уласна кажучы, тэма нашай дыскусіі мае два ўзаемазвязаныя аспекты: развіццё «даўняй» і карэннай традыцыі паказу чалавеча працы ва ўмовах сучаснасці; праблема адлюстравання жыцця рабочага класа як частка гэтай шырокай праблемы і адначасова першачарговая задача нашай сучаснай літаратуры.

Не сакрат, што даўно і шматразова правяраны збор, з дапамогай якой так паспяхова і так пераможна ўдавалася беларускай літаратуры даследаваць жыццё вёскі, сялянства («сялянская тэма» здаўна ж лічыцца яе козырмам, яе сілай, традыцыяй!), у суданранні з сучаснасцю дае часам промахі. Не сказаць, каб збор да рэшты прытулілася ці заснілася — проста яна аказваецца час ад часу не такой бяздольнай і вострай. Мы, снажам, са здавальненнем сустракаем ва ўсеагульным друку спасылку на вопыт І. Мележа, на яго дылогію, у абгрунтаванні думкі, што пра сялянства во як пішуць, да такіх вунь узнікаюць высновы. А пра рабочы клас, маўляў, пішуць і неглыбока і нецікава. Заўважым, што вопыт беларускай літаратуры бярыцца ў аргументацыі крытыкі як прыклад мастацкай дасналасці і разам з тым як даказ таго, што магчымасці не выкарыстоўваюцца ўсеагульнай літаратурай пры сутыкненні з рабочай тэмай. Прыемна чуць гэта беларускім літаратарам! Але трэба, каб паучуць гонару і гордасці за поспехі не пры-

говымі героямі. Усё гэта зусім правільна. Аднак ёсць яшчэ трэці і галоўны аргумент, без уліку якога сутнасць праблемы не будзе па-сапраўднаму раскрыта: гэта менавіта тое, што рабочы клас — галоўная вытворчая сіла нашага грамадства, найбольш прагрэсіўны клас сучаснай эпохі. Калі аблічча літаратуры вызначаецца тым, наколькі яна здольна паглыбіцца ў найважнейшыя працэсы сучаснасці, адчыць галоўныя яе нервы, убачыць, зразумець, асэнсаваць тыя сілы, якія бяруць на сябе рашаючую місію ў гісторыі, — то зусім відавочна, што тэма рабочага класа набывае для літаратуры найважливае значэнне.

Дык што замянае нашай літаратуры наблізіцца да вырашэння галоўных яе задач, у чым жа яе сур'ёзныя выдаткі на шляху да высокамастацкага пазнання сучаснасці? Маючы на мзе адказаць на гэтыя пытанне, разабрацца ў прычынах не здавальнення нас сёння адлюстравання ў беларускай літаратуры жыцця рабочага класа, мы на некаторы час сцягнем як бы выключнікам з агульнай для шматнацыянальнай літаратуры праблематыкі, з агульных цяжкасцей і трывоў, узвядуць пад пільны разгляд пакуль што адзін момант: маладосць традыцыйнай беларускай літаратуры ў «рабочай тэме», недастатковасць яе папярэдняга вопыту ў распрацоўцы гэтай тэмы.

Бясспрэчна, вялікая гэта справа для мастацтва — эмацыянальна падрыхтаванасць альбо інакш кажучы, эмацыянальна-псіхалагічная ўзброенасць перад тым, як брацца за вялікі жыццёвы пласт. Гэта як

рашэння ў гэтым кірунку і на гэтай ніве. Што ж да героя, то яго прататыпаў у жыцці, бадай, цэлыя пакаленні на Беларусі, і ёсць нават падставы гаварыць аб многіх рабочых «дынастыях» накішталі дывансты Крупныхых з «Вітонаў» Р. Канавалава. А там, у сям'і Крупныхых, сапраўды з маламалаці, з самімі паветрамі уваходзіць у сьведомасць характэрна індустрыяльнага пейзажу, складаючы такую ж пазію, як, скажам, пах сьнежанай травы на лузе, як радасць нацлегу. Якім святлом з'яўляецца ў сям'і стэляваў кожная новая плаўна! Маленькі Жаня, самы малады з дынастыі, бярэ з рук маладога дзядзькі навалак металу ды іладзе яго за пазуку, адчуваючы пры гэтым прыемны стыхія! Такім чынам і жыццё дае ў рукі мастака багаты матэрыял для роздуму і даследавання, і ў самой літаратуры ўжо ёсць пэўная традыцыя, немалая перадгісторыя пошукаў — справа цяпер найбольш ва ўменні ўзняць гарачыя праблемы сучаснасці да ўзроўню вялікага мастацтва! Які не пагадзіцца з М. Танкам, які з трыбуны VI з'езда пісьменнікаў Беларусі сказаў горкія словы пра тое, што няма яшчэ, на жаль, маштабных твораў аб нашых слаўных сучасніках, якія ствараюць сусветна вядомыя МАЗы і БЕЛАЗы, у глыбінях беларускіх нетраў здабываюць снарбы зямлі.

Н. ПЕРКІН,

доктар філалагічных навук.

АДОЛЕДЬ СІЛУ ІНЕРЦЫІ

на ісці аб тым, што традыцыйнасці можа пагражаць небяспека застыласці, інертнасці, а таму трэба рабіць усё неабходнае, каб ухіліцца ад такой небяспекі. — каб засведчаныя гісторыяй дэмакратычнасць і народнасць беларускай літаратуры не сталі нейкім патэнтам бягрэшнасці ды не прытулілі ўвагі да новых з'яў у жыцці, да гістарычна новых форм і праяўленняў дэмакратызму і народнасці.

Бясспрэчна, што ўзнятае пытанне не з'яўляецца толькі нацыянальна-спецыфічным, толькі праблемай беларускай літаратуры: яно агульнае для ўсіх літаратур народаў СССР, мае характар праблемы ўсёй савецкай шматнацыянальнай літаратуры. Але яно набывае тут свае нюансы — інакш і быць не можа. У чым жа своеасаблівасць пастаноўкі пытання? Калі на старонках усесаюзнага друку пры размове аб паказе рабочага класа ў літаратуры некаторыя карысталіся выразам «людзі працы», то сёй-той рашуча пярэчыў супраць такога нібыта змяшэння паняццяў. Па логіцы разважанняў гэтых крытыкаў, зусім канкрэтная праблема падмянялася занадта агульнай, універсальнай для літаратуры праблемай. Вядома, у падобных пярэчаннях і разважаннях ёсць немалая доля дагматызму, бо з пункту гледжання сацыяльных адносін у сучасным савецкім грамадстве, тым больш у плане перспектывы яго развіцця, варта гаварыць не столькі аб рэзкім падзеле, размежаванні, адасобленні груп ці катэгорый людзей паводле іх прафесій, вытворчых функцый, колькі аб іх збліжэнні і ўзаемадзеянні. Не раз адзначалася, што цяперашні рабочы мала чым розніцца ад інжынера, а калгаснік-механізатар усё больш робіцца падобным на заводскага рабочага. І ўсё-такі ў закліках да канкрэтызацыі паняццяў, да вызначэння дакладнага сэнсу дыскусіі мы бачым рацыянальнае зерне. Такія канкрэтызацыі, такія дакладныя адрас неабходны нам у даным выпадку, калі гаворка ідзе пра творчыя праблемы беларускай літаратуры.

глушыла цяроўнай самаацэнкі... Што ні кажыце, а дылогія І. Мележа, які і некаторыя іншыя творы апошніх год, што атрымалі высокую ацэнку, — тэматычна звернуты не да сучаснасці ў звычайным разуменні. Яны сучасныя па духу, па гучанню, але не адказваюць на пытанні самай гарачы, самай вострай і хваляючай, паколькі, натуральна, не закранаюць самых новых працэсаў жыцця і новых праўленых чалавечага характару. Значыцца, і ў «традыцыйнай» тэме ёсць пэўны недабор, пэўнае «буксаванне», калі мець на ўвазе даследаванне з'яў гарачай сучаснасці. Але намнога большае адставанне ў мастацкім пазнанні сучаснага рабочага класа. Правільна сфармулявана і нацэлена наша дыскусія, прынамсі ў наступным тэзісе-пытанні: «Якія складаныя праблемы ўзаемаадносін людзей, выкліканыя эпохай навукова-тэхнічнай рэвалюцыі, прыцягваюць увагу майстроў мастацкага слова?» Вось і трэба даць адказ на гэты пытанне.

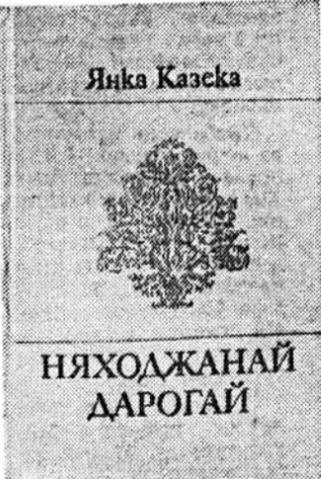
Факты самой літаратурнай практыкі апошняга часу, які і вывучэнне матэрыялаў дыскусіі, пераконваюць нас у тым, што «адставанне» рабочай тэмы — з'ява не лакальная, а агульная для ўсіх нацыянальных атрадаў савецкай літаратуры. Гэта прызнаецца ўсім без выключэння, і ўвага скіроўваецца да таго, каб знайсці прычыны і адначасова вызначыць шляхі пераадолення «вузкага месца» ў сучасным літаратурным працэсе. Такім чынам, асэнсаванне стану рэчаў у беларускай літаратуры павінна ісці як бы на двох лініях: у напрамку высвятлення агульных праблем, што так ці інакш праўляюцца ў сучаснай беларускай літаратуры, і ў напрамку аналізу дадатковых цяжкасцей, якія перажывае яна як літаратура з маладой традыцыяй у распрацоўцы рабочай тэмы.

Хоць важнасць гэтай тэмы не патрабуе спецыяльных тлумачэнняў, думаецца аднак, што не лішне будзе сё-тое падкрэсліць, нагадаць. Справадліва адзначаюць, што ў нашай краіне вельмі значна ўзрасла колькасць гарадскога насельніцтва і ўжо адно гэта — вялікая ўздольная вага рабочага класа і тэхнічнай інтэлігенцыі — робіць неабходным іх сур'ёзнае мастацкае пазнанне. Другі рэзонны аргумент у карысць рабочай тэмы — прагрэс навукі і тэхнікі, НТР, новы характар працы людзей. Рабочы ці тэхнічны інтэлігентны найбольш адпавядаючы тыпу новага працоўніка-пераўтваральніка, а таму зусім лагічна разважаць, што рабочы, тэхнік, інжынер, вучоны-даследчык маюць права быць пратэп-

бы наяўнасць у адчуваннях і асацыяцыях тых «апорных пунктаў», якія маюць сваёй асацыяцыяй новым успрыманням, зрабіць іх арганічнымі, такімі ж пачуццёвымі і псіхалагічна багатымі, як і ранейшыя элементы ў «запасніку» сьведомасці. Увесь час прыходзіцца чуць разважання накішталі таго, што беларуская літаратура гэтак урасла сваім карэннем у сялянскае жыццё, што проста цяжка «прыжывіць» яе да іншай глебы. Прызнаючы некаторую слушнасць такога тлумачэння, мы пастараемся, аднак, абвергнуць не толькі яго абсалютнасць, але і безадорнасць. Пераважна сялянскі характар беларускай літаратуры пачынаў усведамляцца ўжо як недахоп пісьменнікам досыць далёкага ад нас часу. Захоўваючы пачуццё гордасці сваёй «мужыцкай» радаслоўнай, сваім працавітым мазалям, яны — асабліва ва ўмовах сацыялістычнай індустрыялізацыі краіны — адчулі і недастатковасць традыцыйных герояў і адпаведна — вобразных сродкаў. Прывабнасць і назірана пазмы П. Труса «Дзесяты падмура» менавіта ў прынціпнай новай прыгажосці — індустрыяльнай — у традыцыйнай абуджалінікі лірычных пачуццяў, традыцыйнае носьбіты характэрна. У вершы М. Чарота «Лірычны эскіз» ёсць такія знамянальныя радкі: «Не прамяняю я грук фабрык і заводу на шум лясоў і песні салаўіны, хоць я люблю і працу і прыроду — асфальты горада і свежыя траў даліны...» Дальбог, занадта ўжо шмат гаворыцца пра цяжкі пераключэння як нібыта галоўнай прычыны адставання рабочай тэмы. Усё «паступы» ды «подступы»... Ці не празмерна расцэнюліся ў часе і прасторы гэтыя «подступы»? Сапраўды, быццам нічога да гэтага не было ў беларускай літаратуры — аніводнай спробы адкунюцца на працоўны будні рабочых і фабрык і заводу ці вершам і фазмай, ці нарысам і рэпартажам, ці апавяданнем і аповесцю! Дастаткова няпоўнага пераліку, каб абвергнуць такое ўяўленне: «Песні працы і змагання», апавяданні і нават раман «Сонкі цаліны» Ц. Гартнага, вершы А. Алесандравіча, П. Броўкі, А. Звонака, М. Хведаровіча, А. Жаўрука, А. Ушакова, апавяданні і аповесці М. Лынькова, Э. Самуйлёнка, Хв. Шынкера. У першыя пасляваенныя гады — «Цёплае дыханне» М. Паслядовіча і «Гартаванне» А. Кулакоўскага, якія неслі ў сабе вельмі сугучны час эмацыянальнага мастра, паэтызавалі індустрыяльны будні як працу аднаўленчую, жаданую і любімую, поўную вялікага сэнсу. Прыгадаем апавяданне Я. Брыля «Лазуно», авелнае такой пышчотай, такой шчырай чалавечасцю і звернутае даэмацыянальнага свету падлетка, перад якім адкрываецца вялікае характэрна разумна машыны. Адным словам, у папярэдняй гісторыі беларускай літаратуры нямае «подступаў» да тэмы рабочага класа, які значна падрыхтаваў глебу для больш дасналых мастацкіх

Цяпер, думаецца, мы падыйшлі да таго пункту разважанняў, дзе канцацца гаворка аб нейкіх асаблівых прычынах адставання, што нібыта ляжыць у спецыфіцы беларускай літаратуры, і далей павінна пачацца ўжо больш агульная і шырокая размова. Спрабуючы вытлумачыць невысокі мастацкі ўзровень твораў аб буднях фабрычна-заводскага жыцця ў параўнанні з творами аб вёсцы або пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны, шмат хто звяртае ўвагу на меншую «вуйгрышнасць», меншую эфектнасць звычайнай плыні вытворчага жыцця ў параўнанні з іншымі сферамі, дзе ці яркі драматызм, падзей, багацце і значнасць жыццёвых канфліктаў, ці паэтычнасць самаго прадмета адлюстравання — адвечная прырода ў яе разнастайных праўленнях, і чалавек на фоне гэтай прыроды. Дасціпныя былі жарты адносна пошукаў нейкіх штучных эфектаў дзеля дасягнення патрэбнага напружання — прыхільнасці іншых аўтараў да аварыйных сітуацый: пажараў, штормаў, выбухаў, ураганаў і г. д. Што можна пра гэта сказаць? Бадай толькі тое, што справа зусім не ў з'явах жыцця, якія нібыта самі па сабе малаэстэтычныя, а ў здольнасці адкрыць у адпаведных фактах рэчаіснасці іх сапраўдны сэнс, іх эстэтычны змест і значэнне. Вельмі слушна ў адным з выступленняў была зроблена спасылка на словы Гогаля з яго артыкула «Некалькі слоў пра Пушкіна»: «Чым прадмет звычайнейшы, тым вышэй трэба быць паэту, каб здабыць з яго незвычайнае і каб гэта незвычайнае была, між іншым, сапраўдна ісціна».

На вайне рашаецца: жыццё або смерць, і пісьменнік проста не можа паказаць свайго героя па-за праблемай вызначальнага маральнага выбару, такім чынам, ён прыходзіць да значнай, калі не галоўнай маральна-псіхалагічнай праблемы мастацтва. У жыцці вёскі мірнага часу, здавалася б, няма падобных калізій, тым не менш літаратура дамаглася тут, пры даследаванні гэтага жыццёвага матэрыялу, вялікіх мас-

Вонладкі новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Рыгор Мурашка «Сын» (на рускай мове). Мастак Г. Грак. Янка Казска «Няходжанай дарогай». Мастак У. Шоун.

такіх заваёў Чаму? Ды таму, пэўна, што знаходзіла ў плыні вясковага жыцця менавіта тыя значныя сацыяльныя з'явы, якія складаюць для мастацтва яго хлеб надзеі. Праўда, больш паспяхова літаратура рабіла гэта ў дачыненні да ранейшых перыядаў гісторыі нашага сялянства — калектывізацыі, пасляваеннай перабудовы. У жыцці людзей індустрыяльнай працы чамусьці бачыліся пераважна рытмічная аднастайнасць ды тэхналагічны працэс, прычым адносіны людзей браліся амаль выключна ў межах вузка-вытворчых сувязей і інтарэсаў. Пры такім падыходзе не трэба было здзіўляцца вынікам — мастацкай беднасці, шэрасці, нязначнасці. І небеспадкаватым былі папрокі ў адрас «вытворчага рамана» 40-х гадоў, які парадкам сябе скампраметваў. Цяпер саветская літаратура далёка адышла ад таго часу і тых уяўленняў і мае бяспрэчныя здобыткі ў распрацоўцы такога «непадатлівага» матэрыялу, як і мае больш надзейную тэарэтычную зброю. Сапраўды, мы палічылі б зраз апахранізм аднаўленне ранейшай палемікі адносна правамернасці ці неправамернасці звароту да «тэхналогіі», закранання вытворчай праблематыкі альбо адшукання нейкіх прапорцаў асабістых і грамадскіх стымуляў паводзін. Ды не таму палічылі б усё гэта апахранізмам, што ўсё ўжо цяпер абсалютна ясна, зразумела і вырашана, а таму, што мы цяпер ставім пытанні куды шырэй і змястоўней, адмовіўшыся ад дагматызму і фармальнага мыслення. Тэхналогія? Калі хочаце, і яна, тэхналогія, калі праз яе прасвечваецца чалавек з яго думкамі, сэрцам, апантанасцю ідэй творчасці, гармоніі. Вытворчыя адносіны? Так, бо немагчыма па-сапраўднаму зразумець, разгадаць, раскрыць душу людзей-працаўнікоў, калі адсеч іх ад стыхій інтарэсаў людзей творчай думкі, актыўнай волі, грамадскай актыўнасці. Эканоміка? Так, бо чалавечыя якасці выяўляюцца не ў сферы «чыстай» думкі, летуценняў, самасувярэння, а ў рэальных жыццёвых абставінах, дзе дзейнічаюць «зямныя» законы, складаныя сітуацыі эканамічнага парадку. Досыць пераканаўча раскрытыкаваны ў нашым друку прымітыўныя схемы «вытворчага рамана», дзе альбо тэхналогія прэтэндавала на адзінага і галоўнага героя, альбо аб'ектыўная складанасць сацыяльных адносін падмянялася суб'ектыўна-маральнымі катэгорыямі: добры ці дрэнны кіраўнік, вузкі ці шырокі яго маты, хоча чалавек чаго-небудзь ці не хоча... З усёй сур'езнасцю звернуць увагу на важнасць глыбіннага даследавання сацыяльных адносін у нашым грамадстве. Датычыць гэта сацыялогіі, эканамічнай лавукі, філасофіі, псіхалогіі, педагогікі і г. д. Але ж зусім зразумела, што паграбаванне часу прымае і мастацтва, хоць лавіцца адчуваць і ўсведамляць яго па-свойму, у аднаведнасці са сваёй прыродай, мэтам і магчымасцямі. Тут, бадай, пачынаецца адзін з найскладанейшых пунктаў гаворкі.

Цяжкія, але справядлівыя папрокі, скажам, робяцца ў адрас грамадскіх навук з прычыны недавальнага ўзроўню тэарэтычных даследаванняў, накіраваных на вывучэнне новых сацыяльных законамернасцей, што дзейнічаюць у нашым грамадстве. Гаворка ідзе ў дадзеным выпадку аб удасканаленні метадаў даследавання і аб смелых пошуках у галіне тэарэтычнай думкі. У сферы мастацтва не тое, што большыя цяжкасці, задачы —

яны вельмі і вельмі спецыфічныя. З аднаго боку, іншае поле назірання, хоць адзін і той жа аб'ект назірання: чалавечыя адносіны, эмоцыі, псіхалогія, свядомасць; з другога — вечная праблема, цяпер яшчэ больш ускладнёная складанасцю самога быцця, — пераўтварыць жыццёвыя назіранні ў рэальнасць эстэтычнага парадку. Сапраўды, што найбольш не задавальняе нас у сучасных творах аб жыцці рабочых? Пачытайце рэцэнзіі, агляды, тэарэтычныя разважання і адразу ж знойдзецца адказ: сур'езныя мастацкія пралікі, шэрасць, павярхоўнасць, ілюстрацыйнасць і г. д.

Былі ў практыцы літаратурнага развіцця пэўныя спады і ўздымы. Можна лічыць слушнымі мераванні нанонт шкоднага ўплыву няправільных зыходных прынцыпаў на раманаў аб жыцці рабочых. Але вось наша крытыка ўскрыла гэтыя заганы прынцыпы і прадказала поспехі на шляху вывучэння аб'ектыўных законамернасцей — ці ж усё гэтым зроблена? Было б найўнім — лічыць, што ледзі ад хваробы могуць поўнасьцю прадухіліць хваробу. Усё яшчэ застаецца недавальна-чым цяперашні стан рэчаў — мастацкі ўзровень твораў аб рабочым класе. І тым больш стасуецца гэта да беларускай літаратуры. Няма, на жаль, падстаў для бравурных маршаў ці святочных сімфоній. Дык якія ж прагнозы? Дзе, урэшце, тая рэальнасць, што могуць і павінны прывесці да карэкта пералому? На жаль, наша крытыка ўжо даўно — па меры таго, як яна рабілася больш дасведчанай, і кваліфікаванай і разумнай — адмовілася ад ролі аракула, а пісьменнікі, павярнушы ў крытыку, не чакаюць ад яе універсальных рэцэптаў. Найлепшая і самая правільная пазіцыя — пазіцыя цвярозага аналізу і аб'ектыўнай ацэнкі зробленага з пункту гледжання ўсядомленых мэт, якія ў дадзеным выпадку ўяўляюцца ў выглядзе жаданых мастацкіх вышын. І скажам пры гэтым, што наша пазіцыя далёкая ад песімізму. Хочацца верыць, што пры значных патэнцыяльных магчымасцях беларускай літаратуры цяперашня грамадская ўвага да тэмы рабочага класа як выяўленне нейкай пільнай жыццёвай патрэбы часу прывядзе да глыбокіх зрухаў у мастацкай свядомасці нашых пісьменнікаў.

Вось з'яўляюцца на старонках штодзённіка «Літаратура і мастацтва» першыя артыкулы ўдзельнікаў дыскусіі. Не трэба здзіўляцца іх крытычнай завостранасці. Праўда, хацелася б, каб пры гэтым рэчы называліся іх уласнымі імёнамі, каб не было блытаніны ў паняццях і крытэрыях. Скажам, У. Анісковіч (у артыкуле «Ціхамірнасці скажам: «Не!») («ЛіМ» ад 11 студзеня г. г.) з добрай маладой заўзятасцю бяроцца меркаваць пра бедны сучасны літаратуры, прыходзячы да вываду, што яны — у здрабненні героя, у тым, што моцны, выдатны, выключны характар падмяняецца характарам пасрэдным, нязначным, бедным, што прадметам назірання, нават паэтызацыі выступаюць нярэдка сітуацыі нічым не цікавыя, канфліктны вузкія, прыватныя. Крытык — за рашучае выгнанне ціхамірнасці з кнігі пра чалавечыя працы, сучасніка. У яго аргументах ёсць рацыянальнае зерне. Аднак далёка не ўсё тут знаходзіцца ў ладзе і згодзе з логікай аб'ектыўных ацэнак, не ўсё можна слушыць інтарэсам узяцця мастацкага ўзроўню літаратуры. Здзіўляе само разуменне значнасці ці багацця характару, а затым — і разуменне сродкаў, з дапамогай якіх героя можна зрабіць літаратурна-цікавым. Крытык аддае не толькі свае сімпатыі, але і ўсё перавагі герою няўрымсліваму, дынамічнаму, а ў метады яго паказу — прыёмам і сродкам дэтэктыву. Паслухаць яго, дык менавіта дэтэктыў (прынамсі ў большай ступені) пераняў цяпер «усё вартае з класічнага рамана, з псіхалагічнай прозы». З такога пункту гледжання, вядома, Вялічка з рамана І. Пташніківа «Мсціжы» — «нічым не адметны чалавек», і праблема, перад якой ставіць свайго героя

пісьменнік, — «не мае вялікага грамадскага значэння»... Мы таксама за значнасць канфлікту, за дынамізм, драматычнае напружанне дзеі і, вядома ж, за маштабнага героя. У адносінах да Вялічкі хацелася б, напрыклад, каб у асабісты свет героя больш шырокай і магутнай хваляй увайшоў свет сацыяльных падзей, палітычных бур і духоўных трывог часу. Аднак ці можна не бачыць глыбіннай чалавечай значнасці, змястоўнасці героя і прычым — мастацкай паўнаты і арыгінальнасці характару! Пры ацэнцы рамана «Мсціжы» могуць быць спрэчкі па сутнасці самога героя, канфлікту і, зразумела, таксама адносна стылю, аўтарскай

(Заканчэнне на 13 стар.)

СУЧАСНІК:

У працы і літаратуры

МАБЫЦЬ, не знойдзеш сёння такога чытача, якога б не цікавілі творы пра нашага сучасніка. Для людзей пажылога ўзросту найбольш прыемна чытаць пра справы ветэранаў вытворчасці, моладзь пабольш хоча ведаць аб працы юнакоў і дзяўчат.

Але ці з'явіліся за апошнія гады такія творы, якія б маглі адпавядаць узросшым запатрабаванням часу? Думаецца, на гэтыя пытанне адказаць адназначна нельга. Больш таго, з цягам часу некаторыя ацэнкі пакажуцца занадта завышанымі ці надварот.

Мне, напрыклад, спадабалася дакументальная апавесць А. Савіцкага «След пракладае першы». Пісьменнік з прыватнымі фактамі з біяграфіі аднаго чалавек (вядомага беларускага сталяра Варашкіна) бачыць Беларусь індустрыяльную ў цэлым.

Гэтаксама і В. Мыслівец у сваіх нарысах усё больш набліжаецца да стварэння сацыяльнага партрэта рабочага рэспублікі. Канечне, не ўсё напісанае гэтым пісьменнікам заслугоўвае аднолькавай увагі. Часам В. Мыслівец шкодзіць празмерная паспешлівасць, фактаграфія. У выніку некаторыя характары не атрымліваюць свайго належнага мастацкага раскрыцця, чалавек як бы застаецца нам знаёмым толькі напалову. Але В. Мыслівец, як ніхто з беларускіх пісьменнікаў, знайшоў сваю тэму і застаецца ёй верным. Гэта добрая творчая прыязнасць, і ёй хочацца па-добраму заздросціць. Нядаўна на радыё гучалі ўрывкі з першага рамана пісьменніка «Мужанцы». Пакуль што цяжка меркаваць аб яго мастацкіх вартасцях. Тым не менш, радуе тое, што В. Мыслівец зноўку ўзяўся за нялёгкаю справу раскрыцця вобраза рабочага.

Праўда, у нашай літарату-

ры яшчэ мала эпічных палютаў пра сучасніка. Вось і за апошнія гады з'явіліся толькі два раманы пра рабочы клас рэспублікі. Першы, па-мойму, цікавы сваёй праблематыкай. Я маю на ўвазе «Не магу без цябе» Л. Гаўрылькіна. Але хацелася б падрабязней спыніцца на «Песні Дэвіны» Т. Хадкевіча. І вось чаму.

Я ўважліва пазнаёміўся з выступленнямі папярэдніх таварышаў у дыскусіі. Глыбока ўсхваляваў артыкул сакратара Мінскага гаркома партыі Т. Дзмітрыевай, публіцыстычна завостранае выступленне М. Ермаловіча

ВЯСЁЛЫМ ШТРЫХОМ

А. Дзержынскі С. Александровіч

ДУМКІ ЧЫТАЧОЎ

між сабой Бурчанка, Талейка, Арсен Вірыніч? Вядома ж, не. Гэтаксама наўрад ці можа сцвярджаць, што і прадстаўнікі малодшага пакалення «аднолькава станоўчыя».

Мне, камсамольскаму работніку, асабліва цікава было чытаць тыя старонкі рамана, на якіх расказваецца аб ударнай працы моладзі, юнакоў і дзяўчат, якія ўсё гарт маладых сэрцаў прынеслі сюды, на новабудоўлю.

Безумоўна аўтарская ўдача — вобраз Надзі Вірыніч. Ваўчка яе напачатку — кіраўнік буйнага будаўнічага ўпраўлення, потым намес-

нік упраўляючага трэстам па кадрах і быту. Але дзяўчына не шукае цёплага месца, яна ідзе на будоўлю, на пародні край. Паступае так, як павінен рабіць кожны камсамолец.

Усе ценіць яе жаданне працаваць творча, яе гарэні і неспакой. І, вядома, калі патрэбна, прыходзяць на дапамогу. А калі здымаюць з брыгадзёрскага паста Бакшына, аказваюць ёй высокі давер і рэкамендуюць на гэтую пасаду.

Пісьменнік з любоўю піша пра сваю гераіню. І ў гэтай шчырасці бачыцца жаданне Т. Хадкевіча стварыць запамінальны партрэт нашага сучасніка. Канечне, я далёкі ад думкі, што ў рамана Т. Хадкевіча ўсё раўназначна. Але не варта забываць, што мы знаёмы толькі з часопісным варыянтам яго. А па-другое, пісьменнік пісаў на гарахчых слядах падзей, і, вядома, тут былі свае цяжкасці.

Так, тэма сучаснасці самая цяжкая і адказная для кожнага пісьменніка. І поспехі спадарожнічаюць толькі таму аўтару, які добра ведае жыццё, старанна даследуе з'явы рэчаіснасці.

КРОКІ РЭСПУБЛІКІ ІНДУСТРЫЯЛЬНАЙ

«Яго вялікасць — сучаснік». У многім палемічны артыкул У. Анісковіча «Ціхамірнасці скажам: «Не!»».

Але мяне здзівіла, што аўтар апошняга артыкула не вельмі аб'ектыўна аднёсся да ацэнкі твора Т. Хадкевіча. Сцвярджае: «трэба шчыра сказаць, што чытачы спадзяваліся на большыя ў «Песні Дэвіны», як творы на актуальную, сучасную тэму» — наколькі катэгорычнае, настолькі і спрэчнае.

Вядома, можна і трэба патрабаваць ад аўтара нечага большага. Але ж, перш чым ацэньваць той ці іншы твор, варта задумацца, якую задачу ставіў перад сабой пісьменнік. Т. Хадкевіч яшчэ раней напісаў некалькі цікавых нарысаў пра Полацкі нафтагігант. З іх і вырас рамана, у якім паказаны вялікі размах ударнай камсамольскай будоўлі краіны. Сапраўды, перад намі мастацкая панарама будоўлі, перад намі лёс людзей, якія з'ехаліся на берэг Заходняй Дэвіны, каб заклаць новы горад, стварыць магутны індустрыяльны комплекс.

Вось У. Анісковіч піша, што героі Т. Хадкевіча «...аднолькава станоўчыя, ім чагосьці нестасе, каб прыцягнуць увагу чытача». Але ці такія ўжо аднолькавыя па-

бай накіроўваць да нас часцей пісьменнікаў, якія б змаглі расказаць аб велічных падзеях у гісторыі нашай краіны. Нам цікава будзе сустрацца і з тымі літаратарамі, хто ў сваіх творах расказвае аб нашай Гомельшчыне, яе працаўніках.

М. БАБЕЙ,
першы сакратар
Драгічынскага райкома
ЛКСМБ.

С. ПАТРЭНКА,
арганізатар пазакласнай
і пазашкольнай работы,
сакратар партбіора
школы № 1 г. Жлобіна.

ЧАКАЕМ У ГОСЦІ

Мабіць, няма лішняй патрэбы напамінаць аб тым, як многа даюць чытачу сустрэчы з аўтарамі любімых кніг. Але, як ні крыўдна, мы не часта можам іх убачыць. Праўда, неяк у нас пабывалі І. Кляз і М. Гарулёў. Вядома, школьнікі ведаюць творы і гэтых аўтараў.

Аднак, думаецца, бюро прапаганды літаратуры варта часцей планаваць паездкі

вядомых пісьменнікаў. У гарадах і сёлах даўно чакаюць сустрэч з І. Шамякіным, С. Мележам, П. Пестраком, В. Быкавым... Ім ёсць пра што расказаць. І не толькі аб працы над новымі творами, але і аб літаратурным працэсе наогул.

Таму мы звяртаемся праз газету «Літаратура і мастацтва» да праўлення Саюза пісьменнікаў БССР з прось-

НА КАЛЯДЫ ў сорок трэцім яны рвалі «жалезку».

Спачатку ўсё ішло добра, чацвёрта іх пад камандай былога сержанта Колабава за ноч дабраліся з пушчы да Сялетнева, невялікай вёскі пад лесам, ад якой да чыгункі было два кіламетры, пераднявалі ў свайго чалавека і, як сцямнела, пайшлі палываць. Ахова іх правароніла, яны хутка падклалі міну і праз хвілін дваццаць грэхнулі цяжка нагнаныя састаў, што ішоў у бок фронту. Збянтэжаныя немцы ачухаліся не адразу і позна адкрылі агонь, падрыўнікі кружным шляхам вярнуліся ў вёску, вышлі, добра пад'елі і заваліліся спаць на салому. Але ў іх была яшчэ адна міна-запаска, якую грэх было несці назад у пушчу, і наступнаю ноччу яны, даўшы добрага кругу, падшлі да чыгункі з іншага, ляснога боку. Думалі, тут немцы іх не чакаюць, і ўсё ўдасца не горш, чым учора. Але на лініі яны заўважылі патрулёў і прыталіліся ў завале ля насыпу. Трэба было чакаць. Гадзіны тры запар мусілі мерзнуць на ніштаватым калядным марозіку, пакуль дачакаліся, калі патрулі пайшлі ў бункер грэцца, і тады паставілі міну. На чыгунцы ўвогуле было спакойна, перад тым прайшоў цягнік з боку фронту, неўзабаве павінен быў з'явіцца другі — на фронт. І тады Колабава здалося, што, спяшаючыся, яны не дужа замаскіравалі міну пад рэйкай, патрулі пры абходзе могуць прыкмеціць сляды іх работы і падняць трывогу. Леўчук дужа не хацелася другі раз лезці пераз заснежаны завал да насыпу, ён нібы адчуваў, што гэта дабром не скончыцца. Але Колабава адгаварыць ад чаго-небудзь, што ён уваб'е сабе ў галаву, было немагчыма. Праўда, камандзір мог паслаць туды каго аднаго — Леўчука, Філіпава ці Крука, але не паслаў нікога — ён палез сам.

Лезці пераз бязладна наваленыя ўздоўж лініі сукаватыя дрэвы — бярозы і хвой — было нялёгка, пакуль ён адолеў гэты завал, мінула, мабыць, нямала часу, і нешта на чыгунцы змянілася. Можна раней часу пачалі свой абход патрулі, а можа якое начальства з праваркай выйшла на лінію. Ім з завалу не дужа было відаць, што там здарылася, толькі раптам прагучаў крык, чарга трасіруючых куль сцэбанула па насыпу і з вільям пранеслася па-над завалам. Пасля ўдарыў кулямёт з бункера. Каб неяк ратаваць таварыша, яны з-за паваленага дрэва некалькі разоў стрэлілі туды з вінтовак, але кулямёт сыпануў па завалу такой імпаўнай і густой чаргой, што яны сунуліся галавамі пад камель дрэва і ляжалі так хвілін пяць, не рызыкуючы паварушыцца. І менавіта ў такі час Леўчук пачаў зводзіць слабы крык Колабава і зразумеў, што з ім сталася ліха.

Кулямёт аж захліпаўся, вогненнымі струменямі куль, абсыпаючы ўвесь завал, страчылі патрулі з-за насыпу, а Леўчук пераз выварачыні і сучча кінуўся на той бок, да лініі. Згубіўшы рукавіцы і разадраўшы рукаў ватоўкі, ён выбраўся ўрэшце з завалу і адрозна ўзбраўся на Колабава, які ў акрываўленым маскхалаце ляжаў каля сукаватай рагаціны-хвой; перабрацца пераз яе ў камандзіра ўжо не было сілы. Леўчук моўчкі ўхапіў яго пад пахі, абпоўз выварачыні, пад шквалам агню пераваліў яго пераз другую, коса паваленую хваіну. Колабаў маўчаў, толькі стагнаў, сцяўшы зубы, з адной калашыны яго маскхалата лілася на снег чорная кроў. Макрочы на марозе ад поту, Леўчук хвілін праз пятнаццаць усё ж адолеў гэты завал, выплаў на яго лясны бок і не знайшоў хлопцаў. Ён падумаў, што можа яны адбегліся далей у лес, і ўсё пад агнём з бункера ўзваліў на сябе Колабава і, сагнуўшыся да самай зямлі, хутка пасігаў між дрэў — далей ад гэтага пекла, якое грэмела, дзгала, клекатала, здавалася, на дзесяткі кіламетраў вакол.

Ён думаў, што Філіпаў з Круком усё ж недзе блізка і прыёмуць яго, але ён брыў у сасонніку з паўгадзіны, а іх нідзе не было. Здрава ўходаўшыся, упаў на снег і не хутка падніўся. Стралініна ззаду быццам сціхала, хоць кулямёт яшчэ і трашчаў, але тут, у лесе, яго вогненны чэрг ужо не было відаць, і гэта давала надзею. Колабаў усё маўчаў, толькі часам скрыгаў зубамі, і Леўчук падумаў, што, мабыць, камандзіру папала здорава. Аддыхаўшыся, ён спрабаваў перавязаць яго і расшпіліў штаны, але ўсё там было заліта загусцелай крывёй, і ён нават спалохаўся. Ён зняў з сябе тонкую сваю папрукку, два разы абматаў ёй параненае сцягно Колабава, каб хоць спыніць кроў. Затым, прыслухоўваючыся да наваколя, доўга нёс камандзіра пераз маўклівы насцярожаны лес, але хлопцаў нідзе не сустрэў. Спярыша ён злаваўся, падумаўшы, што яны ўцяклі, але так далёка ўцякаць, мабыць, не было патрэбы. Значыць... Значыць, хлопцы асталіся ў тым жа завале, можа быць, назаўжды. Пад такім агнём гэта было проста.

Мабыць, апоўначы ён выбраўся з лесу. Хвойнік скончыўся, пачаліся нейкія хмызнякі, драбна-лесце, стала зусім ціха. У бязмесячным небе раймі мітусіліся зоркі, ціснуў добры мароз. Леўчук даўно адчуваў яго найперш сваімі рукамі, якімі ён увесь час трымаў на сабе Колабава — рукі мерзлі так, што, здавалася, адмярзаюць зусім. Целу і нагам у валенках было душна, нутро аж гарэла ад стомы, гараць пар валіў з рота, а рукі зайшліся так, што ён ледзьве трымаў. З Колабавым яны не размаўлялі, мусіць, той быў у непрытомнасці, або проста не мог гаварыць.

Невядома, на колькі кіламетраў яны адышліся

ад чыгункі і колькі мінула часу, толькі Леўчук усё пільней пачаў узірацца ў мясцовасць і не пазнаваў яе. Ён проста не ведаў, куды трэба было ісці, бо на шляху сюды не дужа што прыкмячаў, тады іх вёў Крук, які цяпер прапаў невядома дзе. Тым часам вялікі лес скончыўся, пачаўся хмызняк, нейкія пералескі, можа нават умерзлае балота, і нічога не было відаць. Добра яшчэ, што снег быў неглыбокі і асабліва не замінаў хадзе.

З цягам часу прыпынкі рабіліся ўсё часцейшыя, змора брала сваё, рукі адмярзалі, і ён нічога не мог з гэтым зрабіць, ён выбываўся з сілы. Да слёз у вачах ён глядзеў-узіраўся ў зімовыя прыцемкі, думаў, можа дзе трапіцца вёска, толькі яна магла ўратаваць іх абодвух. Праўда, надзеі на тое было не шмат — мясцовасць навокал была дзікаватая, у такой не хутка натрапіш на вёску, тым больш у цемры. І ён каторы ўжо раз, стаўшы на калені, узвальваў на сябе страшэнна ацежалелае цела Колабава і ішоў некуды ў ноч праз хмызняк і чэзлае кустоўе — у той бок, дзе, здавалася яму, была пушча.

Ён заўважыў іх у часе аднаго прыпынку, як толькі паклаў на снег Колабава і рукавом разадранага маскхалата выцер спатнелы лоб. Спярыша зда-

ВОУЧАЯ ЗГРАЯ

Васіль БЫКАЎ УРЫВАК З АПОВЕСЦІ

Гэтая аповесць — пра мужную барацьбу беларускіх партызан у гады Вялікай Айчыннай вайны. Не шмат герояў дзейнічае ў ёй, адны — гінучы, іншыя працягваюць змагацца, але праходзіць пераз усё выпрабаванні партызан Леўчук, праз успрыманне яго і падаюцца падзеі аповесці і якому цялкам прысвечаны гэты ўрывак.

Аўтар.

лося ў марозных прыцемках, што гэта чалавек, які таксама выпнуўся ў рэдкалесі з-за якога кусціка і прылёт. Але, угледзеўшыся, Леўчук зразу меў — воўкі! Той стаяў на снезе ў паўсотні кроках адсюль і напружана ўзіраўся ў двух знямоглых у белым людзей — нібы чагосьці чакаў. Леўчук не адчуў ад таго вялікага страху — падумаеш, воўкі! У іх была вінтоўка ды аўтамат Колабава, што ім які згаладнелы воўк? Леўчук нават крыху падняўся, сеў раўней і разы два махнуў у той бок — маўляў, прэч, дураны!

Але воўк толькі стрыкнуў вушамі і крыху павёў мордай, калі аднекуль ля яго з'явіўся яшчэ адзін, а затым два гэтых жа, як і першы, перахлабастых, насцярожаных, да нечага гатовых драпежнікаў. Леўчук адчуў, як разам схаладнела ў яго разгарачаным ад стомы нутры — чатыры ваўкі ў іхнім становішчы — гэта ўжо не жарты. Падумаўшы, што ваўкі, мабыць, кінуцца на іх, Леўчук узсяўся за аўтамат, які вісеў на яго грудзях, а дубельмі пальцамі намацаў рукаятку затвора. Аднак ваўкі, здаецца, не выказвалі ніякага намеру кідацца, яны стаялі між чэзлых кусцікаў — тры наперадзе і адзін трошкі ззаду — і чакалі чагось. Чаго толькі?

Ягоная трывога, мабыць, перадалася і Колабаву, той прыўзняўся за ягонай спіной і таксама ўгледзеўся ў начны аснежаны прыцемак.

— Сволачы! Яшчэ не хапала...

Не зводзячы з іх вачэй, Леўчук падняўся на ногі, зрабіў некалькі крокаў да кусцікаў. Ваўкі без асаблівага страху таксама адышліся на некалькі крокаў. Што было з імі рабіць?

Вярнуўшыся да Колабава, Леўчук узваліў яго на спіну і пайшоў. Ідучы, яму было цяжка глядзець на іх з падкручанай галавой, ён ледзьве пазіраў наперад, але ён адчуваў, што яны не адсталі. Яны ішлі поруч, паралельным напрамкам і чагось усё пільнавалі. Мусіць, трэба б запусціць у іх аўтаматнай чаргой, тады б, можа, адсталі. А, можа, наадварот — не варта было чапаць іх, яны ж пакуль не чапалі. Можа, яны так пройдуць нядоўга ды і скіруюць куды сваім шляхам. Навошта ім людзі?

Але ў гэтых драпежнікаў, відаць, был усё ж нейкія свае намеры адносна гэтых двух ушчэнт

знямоглых, ледзьве жывых людзей, і яны не адставалі. Тым часам кустоўе канчалася, наперадзе забялела вялізная разлога поля, Леўчук з надзеяй падумаў, што можа там будзе якая вёска, і гэтыя пачвары адстануць. На краі поля ён павольна апусціўся каленямі ў снег, затым лёг на бок, зваліў з сябе Колабава і не адразу падняў галаву, каб глянуць, куды ж скіравалі ваўкі. Але ваўкі былі тут, яны прыкметна асмелелі і падшлі яшчэ бліжэй. Рослы прырэдні воўк, з адным трохі каррацейшым за другое вухам, наблізіўся да іх можа крокаў на сорок і стаяў, нібы чагось упарта чакаючы. Іншыя два стаялі трохі далей, а чацвёртага чамусьці тут не было, і Леўчук падзівіўся: куды ж ён прапаў? Але доўга дзівіцца яму не давалася — азірнуўшыся, ён убачыў, як абыходзячы гушчарок, дзе снег быў глыбейшы, па другі бок ад іх шыбаваў яшчэ адзін вывадак. На чыстым прытуманеным удалечы снезе былі добра відаць чатыры звары, якія борздзенька абыходзілі іх з таго боку.

Леўчуку стала моташна. Ужо з пэўным намерам ён здзеў пераз голаў пачапку аўтамата, каб урэшце адагнаць гэтую зграю. Але толькі ён па-

цягнуў за затвор, як побач аслабела заварушыўся Колабаў.

— Пастой, ты што?

— А што? Глядзі, іх ужо сямёра.

— Дзе мы — ты бачыш? — праз боль трудна праспеў камандзір, і Леўчук угледзеўся ў прыцемак, стараючыся згадаць, куды яны выйшлі. Сапраўды, лес яны ўвесь перайшлі, наперадзе ў полі нешта шарэла, але не хмызняк і не быльнік — як, прыгледзеўшыся, здагадаўся Леўчук, то быў напалову засыпаны снегам трыснік, і за ім цмела роўная белая аблога. У баку ад гэтай аблогі, мабыць, паднімаўся пагорак, але там пад цёмным і зорным небам нічога не было відаць.

— Зароўскае возера, — сказаў пасля паўзы Колабаў і аблётся на снег.

— Зароўскае?

Леўчук нямала здзівіўся — куды ж яны трапілі? Але, мусіць, так. Тая чысцоткая снеговая разлога за трысніком, якую ён палічыў полем, на справе аказалася возерам. Возера, вядома, для іх не вялікі страх, мабыць яно ўмерзла. Страх быў у іншым і ён стрымаў Леўчука ад таго, каб запусціць чаргою ў ваўкоў. На тым доўгім пагорку, што ледзьве ўгадваўся ў цемры, ведаў Леўчук, раскінулася немалая вёска Зароўе, якую яны заўжды абыходзілі як мага далей, бо там быў нямецкі гарнізон з дзотамі, траншэямі, бункерамі, кругласутачнай вартай і патрулямі. Страляць тут, пад носам у гарнізона, было б самагубствам. Асабліва ў іхнім становішчы.

Ну, але што ж тады рабіць з гэтай зграяй?

Ваўкі, мусіць, таксама адчулі, што іх тэрыторыя хутка скончыцца, і пачнецца тая, дзе яны не гаспадары. І яны пачалі набірацца рашучасці. Яны абышлі людзей з абодвух бакоў і пасталі на снезе, чакаючы, што ж тыя будуць рабіць далей.

Наперад, аднак, можна было ісці.

Каб скарыстаць гэтую адзіную пакуль што магчымасць, Леўчук перакінуў пераз галаву пачапку аўтамата, напяўся, напружыўся, узваліў на сябе Колабава. На тым месцы, дзе ляжаў паранены, засталася цёмная пляма крыві, і ён падумаў, што, мабыць, гэтая кроў падахвочвае ваўкоў, абяцаючы ім спажыву. Але ўжо чорт! Калі гэта Зароўе, дык трэба хутчэй перайсці пераз возера, а там, здаецца, была яшчэ нейкая вёска, можа ў ёй няма немцаў.

Ён не дайшоў да трысніку, можа, якіх дзясць крокаў, як адна ягоная нага нечакана шаснула ўглыб снегу, ён рвануўся ўбок і праваліўся абедзвюма. Адрозна ж адчуў, што трапіў у ваду, мусіць, тут была якая крынціца ці яшчэ незамерзлае балота. Дужа разварушыўшы снежавую кашу, Леўчук неяк выграбас за чвардзейшае, ужо ведаючы, што па калені мокры, у валенках ужо сцюдзёна захлопала вада. Ад прыкрасці ён выляўся, калі згадаў, як перад выходам на гэта заданне спецыяльна памянаўся з Башлыкком абуткам — аддаў яму свае спраўныя боты, а ўзяў гэ-

ЛАКАТАРЫ

Напружылі
чуйны слых
Вушы зямлі — лакатары.
Праслухаюць
кожны ўздых
Стагоддзя дваццатага.

На падазрэнні —
ціша і гром,
Вясновыя навалыны...
Чэрцяць крывую
ноччу і днём,
Не могуць на міг спыніцца.

Ды раптам —
куды крывая паўзе?
Непрадбачаная памеха.
Скасавалі
разлікі ўсе
Выбухі дружнага смеху.

А гэта што
за агністы след?!
Гэткага не прадбачылі:
Дзень і ноч
напаўняюць свет.
Пацалункі гарачыя...

...Прабачце
за незвычайную навіну.
Тут ні пры чым лакатары.
Я на хвілінку
ў век зазірнуў,
Што шчаслівей дваццатага.

КАБ ПОМНІЎ...

Падкова на пыльнай
дарозе вясковай...
Не веру, што шчасце
прыносіць падкова.
Віселі ж падковы
калісьці ў Хатыні.
Яшчэ і дагэтуль
яны не астылі...

А знойдзеш — прыбі
над парогам, каб помніў,
Што хтосьці твой блізкі
ў дарозе, не дома...

ПЕРШАЕ ПРЫЗНАННЕ

Ажно пад ранак
табе прызнаўся...
Твар — рукой адхіліла...
След пацалунка
так і застаўся
На шчацэ небасхіла...

ПАЭТ

Яго не прачытаеш вершай —
Іх напісаць ён не паспеў.
Пайшоў юнак у сорака першым —
У бой вялі любоў і гнеў.

Паэма з прозвішчай... Трапеч
Па-над плітою лісцем клён...
Сябе юнак увекавечыў
Адным радком сярод імён.

Якое трэба мець натхненне,
Каб падзвіг іх апець, паэт!
Магчыма той сапраўдны геній
Яшчэ народзіцца на свет.

Якую ж трэба сілу страці,
Які глыбінны мець выток

Любові і гневу,
каб укласці
Усё жыццё ў адзін радок!

РАНАК

Упаў спелым яблыкам ранак
І, сонечным сокам наліты,
Па мяккай траве пакаціўся,
Па росных лугах,
Па рамонках,
Па жыцце,
Па сініх валожках,
Па ўзлесках,
Сунічных паллях, —
Па шары зямным пакаціўся
У чорную бездань начную,
Сабраўшы ўсе пахі і фарбы...
Ніхто і ніколі не бачыў,
Як зернятка ён па дарозе
Губляе —
для новага ўсходу,
Каб яблыкам круглым наліцца...
І гэтак дзіва падгледзець
Нікому яшчэ не ўдалося,
Прачнуцца, здзіўляюцца людзі,
Як зноў у разору,
У росы
Ён падае яблыкам спелым...

Куды вы, аблокі, —
Куды вы,
Лісты чарнавыя паперы,
Падхопленыя ветрам зняцку
У мяне са стала на дасвеціці?
Куды вы?
Куды?
Пачакайце!..
Яшчэ не паспеў я паставіць
І кропкі апошняе ў вершы...
І рыфмы — ягонья крылы —
Не ўсюды яшчэ падагнаны...
Папавіць як след не паспеў я
І слоў вулаватых, нязграбных,

Што вас да зямлі прыціскаюць...
Куды вы, скажыце?
Куды вы?!
Нялёгка вам будзе ў дарозе,
Сустрэшы заслон навалыны...
І я не здзіўлюся, калі вас
Пакрэслаць без жалю маланкі...

НАДЗЕЯ

Цябе я спаляліў, лічыў —
забыта...
А ты ізноў травінкай прарасла
На голым даху,
на сцяжынцы бітай,
На чорнай пляме дайняга кастра.

ДАРОГА З МЛЫНА

БАЛАДА

Вёска — адна на дваіх,
Адзін на дваіх успамін...
Вёску спалілі іх,
Засталося

двое жывых —
Вазілі малоць у млын...
Завіхаліся там дармаз
Мёртвым не памазчы.
Печы такой няма
Хлеба ім напячы.
Павезлі тую муку
Па вёсках усіх яны...
Рады былі праснаку
Галодныя дзеці вайны.
Помняць іх гэткіх
На ўсім пуці,
Слоў не забылі іх:
— Жывіце, дзеткі,
Па два жыцці —
За сябе і за тых...

тыя валёнкі. Не паспеў ён цяпер адсыцца ад гэтай праваліны, як адчуў, што мароз сталёвым абцугамі ашчапервае ягонья ступні — як было ісці далей?

З Колабавым на спіне ён ледзьве даваляў да азёрнага берагу, пралез праз трыскі, яшчэ разы два праваліўся: але не так глыбока, як першы раз, і не да самай вады. Зрэшты, цяпер, мабыць, было ўсё роўна, можна было ісці і па вадзе — да кален яго ногі былі ўшчэнт мокрыя і мерзлі. Асабліва няцверпа стала на лёдзе, з якога вецер месцамі паздымаў снег. Ляўчук застукаў цвёрдымі валёнкамі, паслізнуўся, ледзьве не ўпаў. Цяпер ён прайшоў нямнога і адчуў, што павінен спыніцца, інакш упадзе разам з Колабавым. Тады ён асцярожна апусціўся каленямі на прысыпаны снегам лёд і асцярожна паклаў побач Колабава.

Нейкі час ваўкі яшчэ беглі ленаю рысся следам за важаком з адтапыраным вухам, але спыніўся важак і разам спыніліся астатнія. Яны чакалі, і Ляўчук раптам страціў вытрымку. Ад усіх гэтых бед, што сёння адна за адной сыпаліся на яго галаву, цяжка было стрымацца, ён гучна і злосна вылаяўся, даўшы тым выйсце распачы. Стралаць было нельга, бегчы таксама — няўжо ім прыйдзецца загінуць на гэтым праклятым возеры ў паўкіламетры ад гарнізона, поўнага немцаў і падлічы.

Мусіць, ваўкі адчулі бездапаможнасць людзей і зрабіліся больш смелымі і нават нахабнымі. Пакуль Ляўчук з Колабавым нерухама ляжалі на лёдзе, яны абшлі іх паўколам і закрылі праход наперад. З гэтага іх паўкола заставаўся толькі выхад назад, зноў у лес, дзе ў ваўчыным парадку быў разрыў крокаў на дваццаць. Тры іншыя бакі яны занялі, шырока разшыўшыся па лёдзе і, не падыходзячы, аднак, бліжэй, насцярожана пазіралі на людзей.

— Сашка, ты бачыш? Ты зірні, што робіцца! — узбуджана сказаў Ляўчук да знямоглага Колабава, і той на момант прыўзняў галаву.

— Ладна, ты ідзі, — сказаў ён.

— Як? Яны ж цябе тут...

— Ідзі. Дай аўтамат і ідзі.

— А калі яны... На мяне?

— Не. Я ж застануся... Ты прыгані каня.

«Сапраўды!» — мільганула ў галаве ў Ляўчука. Гэта было выйсце. Ён паспрабуе вырацца з гэтага кола, дабжыць да вёскі, прыгоніць каня. І прывядзе людзей. Калі толькі Колабаў далейшы да таго часу. І калі ваўкі выпусцяць яго, Ляўчука. І калі ён у вёсцы не наскочыць на немцаў. І калі немцы раней часу не налезуць на Колабава... Надта ўжо шмат назбіралася гэтых «калі», але іншага ў іх не было.

Ляўчук з нагулай падняўся на ногі, якія яшчэ слухаліся яго, схпіў вінтоўку і памарожанымі

рукамі ледзьве ўправіўся з тугаватым затворам, пакуль даслаў патрон у патроннік. Глытаючы даўкі камяк у горле, ён кінуўся да самай сярэдзіны воўчай зграі, выдатна адчуваючы, што калі яны не выпусцяць яго, дык, вядома, разарвуць тут жа. Вінтоўкай ён мог абараніцца толькі як палкай, страляць з яе ён не мог: першы ж стрэл, мусіць, стаў бы для абодвух пагібельлю. І так яшчэ добра, калі немцы з Зароўя не згледзелі іх. Мусіць, вылучалі самаробныя маскхалаты, спецыяльна надзетыя імі на гэта заданне.

Ад усяго перажытага Ляўчук перастаў адчуваць сябе, і без страху, адчайна шыбануў на зграю. Ён бачыў перад сабой толькі бліжэйшага ваўка, які падцяў пруткі хвост і ўзіраўся ў яго, мусіць, не чакаючы такой смеласці ад асуджанага знямогай чалавека. Але Ляўчук кіраваў прама на яго, зараджаную на ўсякі выпадак вінтоўку трымаў у руках, нібы палку, гатовы выцяць ёю ваўка, калі той не саступіць з ягонага шляху. І воўк саступіў. Ашчэртыся, прысеў на парэднікі лапы, нібы перад скачком, але, зразумеўшы, пэўна, рашуча часть чалавека, не скочыў і не пабег, а незадоўлена адшоўся ўбок да суседа. Ляўчук, не збаўляючы кроку і нават не азірнуўшыся, толькі цікуючы за ім бакавым зрокам, прапываваў яшчэ дзесяць крокаў і выйшаў з іх кола.

Яны за ім не пагналіся і нават не выказалі такога намеру, яны таропка замкнулі за ім сваё кола і падаліся да сярэдзіны. Ляўчук, які кінуўся было падбегам, на секунду спыніўся — адсюль яму ўжо кепска быў відаць Колабаў у яго маскіровачным убранны, затое ён добра бачыў ваўкоў. Яны патроху сціскалі кола і з ім сціскалася Леўчукова сэрца. Страціўшы над сабою ўладу, ён праз хвіліну кінуўся назад да Колабава, затым, зразумеўшы, што так не паможна яму, з усёй сілы пабег па возеры.

Ён бег, баючыся азірнуцца: паслізнуўшыся на абмерзлых валёнках, упаў, балоча выцяўся аб нешта сцягном, ускочыў, тады азірнуўся — некалькі невыразных плямак ледзьве шарэлі ў прычмелай далечы. Ні крыку, ні стрэлаў яшчэ не было, і ён кінуўся, і яшчэ хутчэй. Бегучы, аднак, пачаў адчуваць, што не паспее, што ваўкі, мабыць, управяцца з Колабавым хутчэй, чым ён дабжыць да вёскі, якая была чорт ведае дзе, а да параненага ваўкам, мабыць, даўно можна дацяцца лапай.

Усё ж ён бег, зноў абліваючыся потам, да гарачай задухі ў грудзях, што раз азіраўся і слухаў. Ён чакаў стрэлаў, можа ваўчынага выю і напружана глядзеў наперад — калі ж та я вёска? Ногі на бегу адубелі — ці сагрэліся, ці можа ўжо змерзлі, ён перастаў адчуваць іх і думаў, што трэба як найхутчэй расцерці іх снегам і пераабуцца, інакш прападуць ногі. А без ног прападуць і сам.

Калі начную ціш ззаду разарвала грымлівая чарга, ён стаў, нібы ўкопаны, і перацяў дыханне. Здалося: гэта не вытрымаў Колабаў. Але нека дужа імпатна ўдарыла яшчэ і яшчэ — над возерам далёка пакацілася чулае начное рэха. Нешта дужа ўжо гучна, падумаў Ляўчук, мусіць аўтамат так гучна страляць не можа. Нібы бурачы ягоныя сумненні, зраз жа забахалі вінтоўкі, пачуліся крыкі, і ён зусім разгубіўся.

Ён адчуваў, што сталася горшае, чым калі б на Колабава напалі ваўкі; мабыць, ваўкі ўжо тут ні пры чым. Гэта немцы. Але адкуль яны? Ці, можа, на слых паліць па возеры, ці ўжо згледзелі Колабава? Адчуваючы, аднак, што той гіне, Ляўчук сарваўся з месца і што было сілы пабег назад.

Пакуль ён знямогла трухаў у сваіх абмерзлых валёнках, на возеры яшчэ стралялі, чуліся крыкі, і ён не ведаў, што зробіць, калі прыбяжыць да Колабава. Але ўсё роўна ён бег. У яго была спраўная вінтоўка і сотня патронаў у сумцы, было дзве лімонкі ў кішэнях, абы толькі Колабаў быў жывы. Толькі б застаць жывога. Праўда, час гэты падзрона не было чуваць яго аўтамата; страляў кулямёт, вінтоўкі, аўтамат жа ўпарта маўчаў. Гэта бліжэй прадчуваннем душыла Леўчука, і ўсё роўна ён бег, мусіць, насустрэч сваёй пагібелі, бо шанцы адбіць Колабава былі ў яго мізэрныя.

А можа ён паспее да яго раней, чым прыбягуць немцы?

Гэтая думка прымусіла яго бегчы шпарчэй і надала трохі сілы, тым болей, што страляліна спынілася, разы два ён учуў крыкі дзесяці пад вёскай і падумаў, што, можа, гэта немцы спускаюцца з гары да возера. Калі б яны толькі яшчэ спускаліся, дык ён, мусіць, паспеў бы...

Ляўчук, аднак, памыліўся — яны не спускаліся, яны ўжо падымаліся ад возера, на якім замест ваўкоў справілі сваю ваўчыную справу.

Ён зразумеў гэта, калі ўбачыў непадалёк той самы трыскі, ля якога праваліўся ў вадзі і ля якога пакінуў Колабава. Пазнаў і тое месца на снезе. Яно было цяпер вытаптана мноствам людскіх і ваўчыных слядоў, сярод якіх цямнелі плямы крыві. Ваўкоў нідзе не было, Колабава таксама. Вецер памалу здзімухваў са снегу клочча цёмнай поўсці — мусіць, перапала і ваўкам. Шырокі след-барзна ў снезе, прарэзаная целама Колабава, вяла ў той бок, дзе была вёска і адкуль яшчэ даносіліся прыглушаныя далечыней галасы, смех, знаёмая зласлівая лаянка.

Ледзьве стрымліваючыся, каб не заплакаць, Ляўчук пастаяў яшчэ, патаптаўся на снезе і падбегам пусціўся па возеры.

Трэба было ратаваць ногі.

У ГЭТАГА чалавека сапраўды ўсенародная слава, любоў і прызнанне. У любы куток нашай рэспублікі, у высокагорнае сяло Паміра і на далёкую пагранічную заставу, у сibirскі пасёлак і ўзбекскі кішлак данеслі радыёхваля чароўны і натхнёны голас Ларысы Пампееўны Александроўскай. Дзяселі, каб назаўсёды пакінуць у глыбіні сэрцаў прэзрытую, як жываворная крыніца, і звонкую, як трэль жаваранка, мелодыю беларускага песеннага краю.

Яе прывяла на прафесіянальную сцэну, упрыгожыла і ўзбагаціла магутны і самабытны талент народная песня. Сотні канцэртаў у гарадах і вёсках Беларусі, шматлікія паездкі па краіне не толькі адкрывалі слухачам новыя здольнасці, але і дарылі радасць сустрэчы з жамчужынамі народнай творчасці.

У 1927 годзе аб Л. П. Александроўскай і чужоўных песнях яе радзімы дзедаваецца ўвесь свет. На Міжнароднай музычнай выстаўцы ў Франкфурце-на-Майне маладая і нікому яшчэ не вядомая спявачка з Беларусі раптам рашуча і трывала завалодала ўвагай патрабавальных глядачоў, пакарыла іх чыстай і ўмужненна талентаў, якія ўнеслі затым важкі ўклад у стварэнне і росквіт беларускага музычнага тэатра.

Само з'яўленне такога незвычайнага таленту, актыўная сцэнічная дзейнасць актрысы садзейнічалі стварэнню новых значных твораў: песень і рамансаў, балад і опер. Вялікае майстэрства спявачкі дапамагла адкрыццю і ўмужненню талентаў, якія ўнеслі затым важкі ўклад у стварэнне і росквіт беларускага музычнага тэатра.

Сорак гадоў назад быў адкрыты Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР. У першым спектаклі Л. П. Александроўскай выступіла ў партыі Керман—герані аднайменнай оперы Ж. Бізэ. Яе выкананне стала з'явай на савецкай опернай сцэне, яно паставіла маладую беларускую салістку ў цэраг буйнейшых мастакоў краіны. Керман Л. П. Александроўскай — гордая і моцная асоба, свабодалюбівая і імклівая натура...

З захапленнем былі прыняты слухачамі і іншыя работы артысткі — Наташа ў «Русалцы» А. Даргамыжскага, Таццяча ў «Яўгеніі Анегіне» П. Чайкоўскага, Яраслаўна ў «Князі Ігары» А. Барадзіна, Аксінья ў «Ціхім Доне» І. Дзяржынскага... Прыгажосць і сіла голасу, глыбіня «апрачтанія» вобразаў, яркі сцэнічны тэмперамент не маглі не захапляць, не выклікаць радасці і гордасці за высокае выканаўчае майстэрства спявачкі, за ўсё наша мастацтва.

Добрым дарадчыкам і памочнікам стала народная песня для Л. П. Александроўскай, калі яна пачала работу над вобразамі герані першых беларускіх опер. У фальклорных крыніцах знаходзіла яна непэўторныя фарбы для раскрыцця глыбіні і своеасаблівасці нацыянальных характараў.

У час першай Дзекады беларускага мастацтва ў Маскве летам 1940 года тэатр вынес на суд слухачоў оперу Я. К. Цікоцкага «Міхась Падгорны». У партыі Марысі выступіла Л. П. Александроўскай. У водгуку на гэты спектакль Аляксей Талстой пісаў: «Велізарнае ўражанне пакінула народная артыстка СССР і БССР Л. П. Александроўскай. У яе чужоўны голас і выдатны сцэнічны талент».

Прышоў суровы час вайны, ліхалецця. І тады натхнёная ліра спявачкі стала набатным званам, які клікаў на бітву з фашызмам, умацоўваў веру савецкіх людзей у нашу будучую перамогу. У франтавых

Л. П. Александроўскую віншуюць удзельнікі мастацкай самадзейнасці са Стаўбцоўскага раёна.

Фота Ул. КРУКА.

ВЕРНАСЦЬ МАСТАЦТВУ І ЧАСУ

зямлянках, з вежаў танкаў і на палубах баявых караблёў яна спявала байцам, што ішлі ў бой, аб Радзіме, аб дзяўчыне, якая верна чакае салдата.

З гэтым часам звязана хвалючая легенда пра лётчыка—беларуса, якому пачутая па радыё слава «Перапёлка» Л. П. Александроўскай дапамагла «дацягнуць» параненую машыну за лінію фронту, да сваіх.

Адзначаючы юбілей чалавека, прынята падводзіць вынікі зробленага ім, вынікі яго пошукаў і адкрыццяў, роздзума і здзяйсненняў.

У жывапісцаў і скульптараў — гэта персанальныя выстаўкі, пісьменнікі ў час творчай сталасці выдаюць збор сваіх твораў. Есць такі збор твораў і ў Л. П. Александроўскай. Гэта яе непэўторныя народныя песні, галерэя чужоўных вобразаў, народжаных яе працай і талентам на опернай сцэне, гэта, нарэшце, дзесяці спектакляў, пастаўленых ёю ў Дзяржаўным тэатры оперы і балета БССР.

Яна была першай выканаўцай вядучых партыяў у беларускім нацыянальным рэпертуары—Алесі ў аднайменнай оперы Я. Цікоцкага, Марыі Грагатовіч у «Кастусі Каліноўскім» Д. Лукаса, Марысі ў «Міхасі Падгорным» Я. Цікоцкага.

Л. П. Александроўскай ўпершыню ў Савецкім Саюзе паставіла оперу вялікага польскага кампазітара С. Манюшкі «Страшны двор», у яе рэжысёрскім вырашэнні ўбачылі святло рампы «Дзяўчына з Палесся» Я. Цікоцкага, «Надзея Дурава» А. Багатырова, «Барыс Гадуноў» М. Мусаргскага, «Аіда» Дж. Вердзі і многія іншыя творы.

Ларыса Пампееўна шырока вядома і як актыўны грамадскі дзеяч. Народ не раз пасылаў яе ў вышэйшыя органы дзяржаўнай улады: Вярхоўны Савет СССР і Вярхоўны Савет БССР. Яна палымяны і непехісны барацьбіт за мір, вялікі яе аўтарытэт у міжнародным жаночым руху.

Л. П. Александроўскай—добра і чулы выхавалец, вось ужо амаль тры дзесяцігоддзі нязменна ўзначальвае Беларускае тэатральнае таварыства, усёй сваёй дзейнасцю з'яўляючы прыкладам чуласці і партыйнай прынцыповасці.

Натхнёная праца таленавітага мастака атрымала ўсенароднае прызнанне — Ларыса Пампееўна ўзнагароджана трыма ордэнамі Леніна, ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, ўдстоена Дзяржаўнай прэміі СССР. І вось чарговае прызнанне: ордэн Кастрычніцкай Рэвалюцыі за вялікія заслугі ў развіцці савецкага музычнага мастацтва і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем.

Напружана і з захапленнем працуе выдатная спявачка і педагог і сёння. За нястомную працу, за шчодрасць сэрца, за радасць сустрэчы з яе песнямі мільёны людзей плацяць ёй шчырай удзячнасцю і любоўю. Аб гэтай жывой любві да спявачкі, да яе творчасці гаварыла і перапоўненая зала тэатра оперы і балета, дзе 18 лютага адбылося віншаванне Л. П. Александроўскай.

Павіншаваць юбіляра прыйшлі Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Ф. А. Сургануў, другі сакратар ЦК КПБ А. Н. Аксёнаў, сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марцалеў, сакратар Мінскага абкома КПБ Р. П. Платонаў, першы сакратар Мінскага гаркома КПБ У. А. Ляпешкін, гасці з брацкіх рэспублік, артысты беларускіх тэатраў, пісьменнікі, прадстаўнікі калектываў прадпрыемстваў і будоўляў, дзеячы мастацтва, навукі і культуры, навуцэнская моладзь.

Адкрываючы ўрачысты вечар, міністр культуры рэспублікі Ю. М. Міхневіч сказаў:

— Сёння мы сабраліся тут, каб перадаць свае сардэчныя віншаванні, выказаць пачуцці шчырай любві і найглыбейшай павагі выдатнаму дзеячу савецкай музычнай культуры — Ларысе Пампееўне Александроўскай. Шырокі дыяпазон яе творчасці спачатку як спявачкі, а затым як рэжысёра быў падпарадкаваны прапагандзе беларускай народнай музыкі, класічнага і савецкага опернага мастацтва.

Коротка ахарактарызаваўшы жыццёвы і сцэнічны шлях артысткі, Ю. М. Міхневіч адзначыў, што ўсёй творчай і грамадскай дзейнасцю Л. П. Алек-

сандроўскай падае яркі прыклад выканання партыйнага і грамадзянскага абавязку рабочніка мастацтваў перад сваім народам.

Слова атрымлівае сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін. Ён гарача віншуе Ларысу Пампееўну з юбілеем і высокай урадавай узнагародай, якой адзначана яе праца. А. Т. Кузьмін зачытвае і ўручае юбіляру прывітальны адрас ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і Савета Міністраў рэспублікі.

Цёпла, сардэчна гаварыла пра юбіляра салістка Дзяржаўнага тэатра оперы і балета, народная артыстка Савецкага Саюза Т. М. Ніжнікава.

Ад мінскіх абкома і гаркома КПБ, выканкомаў абласнога і гарадскога Саветаў дэпутатаў працоўных юбіляра цёпла вітае сакратар гаркома партыі Т. Ц. Дзмітрыева. Яна дзякуе выдатнай спявачцы за яе натхнёную творчасць, за партыйную перакананасць і страснасць, якімі адзначаны кожны дзень яе жыцця, і ўручае прывітальны адрас.

Гарачы прывітанні прывезлі Ларысе Пампееўне прадстаўнікі брацкіх рэспублік, дзе добра ведаюць і любяць самабытнае мастацтва беларускай артысткі.

— Голас Ларысы Пампееўны не раз гучаў на сталічнай сцэне, — адзначыў галоўны рэжысёр Вялікага тэатра Саюза ССР, народны артыст СССР Б. А. Пакроўскі.—І мы памятаем кожнае яе выступленне ў нашым тэатры. Памятаем чыстую, гордую і смелую беларускую дзяўчыну-партызанку Алесю. Яна аднойчы ўвайшла ў нашы сэрцы, каб застацца там назаўсёды.

Жывіце да ста гадоў, дарагая Ларыса Пампееўна, і няхай не гасне ваш талент, якім вы так шчодра дзеліцеся з моладдзю!

Да гэтых пажаданняў Б. А. Пакроўскага далучыліся дырэктар Цэнтральнага дома актэра імя Яблочкинай А. М. Эскін, народны артыст РСФСР П. І. Селіванаў і заслужаны артыст РСФСР С. М. Хромчанка, якія віталі юбіляра ад імя тэатральнай грамадскай Раіскай Федэрацыі.

Сардэчна, па-брацку, віншавалі Л. П. Александроўскую пасланцы рэспублік Савецкай Прыбалтыкі — народная артыстка Літоўскай ССР Е. Саулявічутэ і заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі І. Пятроў, заслужаная артыстка Латвійскай ССР А. Таурыня і саліст нацыянальнай оперы А. Саўчанка, народная артыстка Эстонскай ССР О. Лунд-Герэц і іншыя.

Ад імя Беларускай моладзі юбіляра вітае сакратар ЦК ЛКСМБ В. І. Радомскі.

Пад бурныя апладысмэнты залы В. І. Радомскі ўручыў Л. П. Александроўскай камсамоль-

скую ўзнагароду — Ганаровую граматы ЦК ЛКСМБ.

Робчае дзякуй ад імя тысяч сваіх таварышаў-аўтазаводцаў перадаў Ларысе Пампееўне газэлектраваршчык, саліст мужчынскага народнага хору Пётр Андронаў. Даўняя дружба звязвае калектывы звода і тэатра. Не раз Л. П. Александроўскай і яе калегі выступалі ў цэхах прадпрыемства.

Хлеб-соль і нізкі паклон ад працаўнікоў палёў і ферм прывёз юбіляру старшыня выканкома Вішнявецкага сельскага Савета Стаўбцоўскага раёна І. С. Пляхануў.

Прывітальны адрас і граматы Ваеннага савета і Палітычнага ўпраўлення Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі па даручэнню камандавання перадаў Л. П. Александроўскай першы намеснік начальніка Палітупраўлення ЧЭВА генерал-маёр Н. Ф. Кізію.

Прывітальны адрасы, граматы, падарункі і сувеніры, букеты яркіх кветак... Л. П. Александроўскай віталі прадстаўнікі творчых саюзаў і тэатральных навучальных устаноў рэспублікі, Беларускага рэспубліканскага камітэта прафсаюза работнікаў культуры, юныя сувароўцы.

Бурная авацыя ўзнікла ў зале, калі да мікрафона падыходзіць Л. П. Александроўская: — Велізарнае дзякуй роднай Камуністычнай партыі, Савецкаму ўраду, народу нашаму за высокую ацэнку маёй працы, за ўвагу да мастацтва, да яго людзей.

Лёс падарыў мне шчасце жыць у чужоўны час, быць сведкай і ўдзельніцай многіх гістарычных падзей, бацьчы натхнёныя твары рабочых і сялян, якія будуць новае жыццё. Усё гэта стала жываворнай крыніцай маёй творчасці і творчасці маіх сяброў і вучняў.

Высокую ўрадавую ўзнагароду — ордэн Кастрычніцкай Рэвалюцыі, прывітанне Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі і ўрада рэспублікі, сардэчныя словы і гарачыя апладысмэнты ўсіх, хто прыйшоў на гэты вечар, я ўспрымаю як наказ: не аглядацца на гады, а ўсё свае веды і ўменне перадаць моладзі, апраўдаць высокае прызначэнне мастака.

...Закончана афіцыйная частка вечара. Але сардэчныя прывітанні працягваюцца. У вялікім канцэрце, прысвечаным Л. П. Александроўскай, яе саратнікі і вучні, артысты тэатраў і музычных калектываў Мінска і Віцебска выразілі сваю любоў і глыбокую пашану перад шчодрасцю яе таленту. Знаёмыя ары, дуэты і сцэны са спектакляў, у якіх калісьці іграла або якія ставіла Л. П. Александроўскай, гучалі са сцэны здравіцай у яе гонар, на славу ўсяго нашага мастацтва.

Я. ГАРЭЛІК,
Я. ПОЛУШКІНА,
нар. БЕЛТА.

ДА ДЗЕН ЛІТОВСКОЙ
ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА
У БЕЛАРУСІ

Помнік Савецкай Арміі-вызваліцельніцы ў Крыжкахальнісе (цэнтральная фігура). Скульптар Б. Вішняўскас.

ВОІНАМ-ВЫЗВАЛІЦЕЛЯМ

Доўгі час у Крыжкахальнісе стаяў камень з надпісам: «Тут будзе закладзены помнік». Прайшло шмат тыдняў, месяцаў напружанай працы, творчага хвалявання. І вось манумент, прысвечаны Савецкай Арміі-вызваліцельніцы, адкрыт. Чаму для помніка абрана іменна гэта месца — Крыжкахальнісі? Тут, у своеасаблівым геаграфічным цэнтры, на скрыжаванні важных шляхоў, няспынным патокам імчаць машыны. Тут, у Жэймайці, у час Вялікай Айчыннай вайны адбываліся асабліва жорсткія баі. Акрамя таго, манументу патрэбна шырокая прастора (комплекс помніка займае некалькі гектараў зямлі).

Галоўны акцэнт манумента — фігура маладой жанчыны, якая створана скульптарам Бронюсам Вішняўскасам. З вялікага ўзгорка (п'едэстал таксама даволі высокі) васьміметровая бронзавая літоўка глядзіць на дарогі, што бягуць у розныя кірункі, аглядае шырокія далі. Скульптура добра глядзіцца з усіх бакоў.

Гранітная лесвіца перакінута ад статуі да пляцоўкі для ўрачыстасцей, маўзалея з вітражамі, гранітная лесвіца і іншыя элементы помніка складаюць ансамбль манумента Крыжкахальнісі. Аўтар архітэктурнага вырашэння — архітэктар Вітаўтас Габрынас.

Пры помніку ў Крыжкахальнісе ёсць мемарыяльны будынак — маўзалея з вітражамі мастака Казімера Маркунаса. На цэнтральнай сцэне маўзалея высечаны назвы падраздзяленняў Савецкай Арміі, якія вызвалілі Літву. Вітражы ў выглядзе правільнага прамавугольніка — «Кова» («Барацьба») і «Дзідзіру суцікімас» («Сустрэча герояў») нібы працягваюць і ўзбагачаюць тэму манумента, узмацняюць ідэя-эмацыянальнае гучанне ансамбля. У вітражах (кожны з іх па 26 метраў), выкарыстаны фігурна-сюжэтыныя рашэнні. Гэта часткова абумовіла і падбор матэрыялу: аўтары адмовіліся ад тоўстага шкла, яны выкарысталі больш тонкае конусавай формы, якое лепш прапускае святло.

Скульптура, месца для ўрачыстасцей, маўзалея з вітражамі, гранітная лесвіца і іншыя элементы помніка складаюць ансамбль манумента Крыжкахальнісі. Аўтар архітэктурнага вырашэння — архітэктар Вітаўтас Габрынас.

Але гэта не мемарыял. Перш за ўсё гэта помнік гераізму Савецкай Арміі, яе подзвігам. Гэта мастацкі сімвал удзячнасці працоўных Літвы воінам-вызваліцелям.

Эдвардас ПРАНЦКУНАС.

ТАКІ ТЭКСТ тэлеграм, што часта адпраўляе цяпер у Літву дырэктар фільма «Полымя». У вялікім здымачным калектыве рэжысёр В. Чацверыкоў сабраў акцёраў не толькі Беларусі. Шукаючы самыя дакладныя варыянты адпаведнасці выканаўцаў пратэптам герояў гэтага маштабнага мастацкага фільма аб савецкіх патрыётах у барацьбе супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, пасля шматлікіх «проб» студыя запрасіла вядомых майстроў сцэны і экранна з Масквы, Ленінграда, Кіева, Рыгі...

Каб знайсці таго, хто патрэбны, рэжысура звяртаецца да картатэкі акцёрскага аддзела студыі «Беларусь-фільм». Там ёсць самыя неабходныя звесткі аб рэпертуары і знешніх дадзеных сцене артыстаў.

Але літоўскі акцёр Бронюс Бабкаўскас, які ў «Полымі» выконвае ролю селяніна Лявона, вядомы і без картатэкі. Наогул, гэты папулярны выканаўца самых разнастайных ролей у фільмах амаль усіх студый краіны адчувае сябе ў павільёнах «Беларусь-фільма», як «дома». На працягу некалькіх гадоў ён сабраў з творчым калектывам шпальсерыйнай эпапей «Руіны страляюць...», разам са сваім земляком Антанасам Шурна прадстаўляў у групе, умоўна кажучы, «літоўскае акцёрскае мастацтва». І як арганічна «ўпісаліся яны» ў стужку! Натуральныя ў паводзінах, перакананы ў сваіх учынках, з яскрава акрэсленай непахіснай логікай.

Гаварыць пра вынікі іх працы ў карціне «Полымя» яшчэ рана, бо здымкі працягваюцца. Аднак беспамылкова можна сцвярджаць, што гэта будзе для іх новым буйным крокам наперад. Бо і падзеі маштабныя, і героі цікавыя, а галоўнае — у фільме ўдзельнічаюць сотні людзей — воінаў, партызан. Не «загубіцца» ў такім вялікім калектыве, трымацца, як кажучы, на вышыні — задача даволі адказная.

...Камандзір партызанскай брыгады Пагудалаў. Вось ён імчыцца на кані на чале сваіх паплетнікаў. На ім папах, чорная бурка, у вака мужнасць, адвага. Члены здымачнай групы любоўна называюць яго Чапаевым. Сапраўды Чапаеў Вялікай Айчыннай...

А яго ролю выконвае артыст Антанас Шурна.

Ды ці мала яшчэ можна назваць літоўскіх акцёраў, якія здымаліся і здымаюцца зараз у беларускіх фільмах! Напрыклад, Юозас Будрайтцис — вядомы гледачу па фільму рэжысёра М. Калініна «Рудабельская рэспубліка».

...Усяго за некалькі дзён да свайго раптоўнай смерці Мікалай Арцёмавіч Калінін

«ЧАКАЕМ НА ЗДЫМКИ»

гаварыў пра гэтых літоўскіх акцёраў:

— З ім вельмі цікава працаваць. Яны не трацяць часу дарэмна на здымачнай пляцоўцы, а глыбока і дакладна ўжываюцца ў вобраз. Захапляюцца іх высокім мастацтвам. У мяне, як рэжысёра, асабліва многа задаволенасці пакінула работа з Юозасам Будрайтцисам, калі мы працавалі над «Рудабелькай». Я ўжо на акцёрскай пробе адчуў, што гэта фармальнасць. Бо ўражанне было такое, нібы ён нарадзіўся для ролі Салаўя — галоўнай у нашым фільме. Наогул, я лічу літоўскую акцёрскую школу — вы-

датнай школай. Нездарма беларускія кінематаграфісты так ахвотна карыстаюцца іх добрымі паслугамі, хоць, зразумела, і нашы мясцовыя сілы тэатра і кіно працуюць з добрай нагузкай.

Цікава, што, завітаўшы ў групу фільма «Гора баяцца — пачася не бачыць» рэжысёра В. Турава, мы ўбачылі, што сям'я адрастаў з запрашэннем да ўдзелу ў здымках і тут пазначаны А. Масюліс, К. Віткус, Б. Бабкаўскас... Як вядома, казка С. Маршала, паводле якой ствараецца гэтая тэлевізійная стужка, напісана па фальклорных матывах. На здымачнай пляцоўцы артыстам даводзіцца рабіць складаныя атракцыйныя нумары. Ім трэба быць вельмі выразнымі ў пластычных рухах, у імітацыі...

— Так, літоўскія артысты маюць рэпутацыю надзвычай працавітых і вынаходлівых, — гаворыць супрацоўніца акцёрскага аддзела студыі «Беларусь-фільм» Святлана Пераверзева.

Той, хто бачыў фільмы «Ніхто не хацеў паміраць» або «Гэтае салодкае слова — свабода», ведае, якімі Рэгімайтас Адамайціс і Бронюс Бабкаўскас бываюць выразнымі і ў драматычных момантах, і ў паўзах. Наш аддзел ганарыцца тым, — працягвае С. Пераверзева, — што акцёрскія актыўныя студыі такі інтэрнацыянальны.

І тэлеграф адбівае тэлеграмы ў Вільнюс, Панявжыс, Клайпеду, Каўнас: «Запрашаем на здымкі ў Мінск...»

А. МАЦЕВІЧ.

Кадр з мастацкага шырокакраннага фільма «Полымя». На прыднім плане — камандзір партызанскай брыгады. Першы справа — у ролі Пагудалава — літоўскі артыст А. Шурна. Побач з ім артысты — М. Глузскі (Гузей) і П. Глебаў (Сураўцаў).

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Гэтая прэм'ера адрасавана юбілейнай даце — сёлета спаўняецца 175 гадоў з дня нараджэння вялікага рускага паэта Аляксандра Пушкіна, і сям'я музычных шэдэўраў, створаных на яго пачытных старонках, заўсёды папулярная опера А. Даргамыжскага «Русалка».

Беларуская сцэна амаль заўжды мела ў рэпертуары па-народнаму праўдзівую і прасякнутую назачнымі матывамі оперу, такую блізкаю да народнага фальклору. Упершыню ў Мінску «Русалку» паказвала оперная трупа тагачаснага Першага БДТ (сезон 1926/27 гг.). У новай музычна-рэжысёрскай рэдакцыі спектакль ставіўся да 100-годдзя з дня смерці паэта ў 1937 годзе. Твор А. Пушкіна і А. Даргамыжскага быў адным з першых сям'я класікі, адноўленай Дзяржаўным акадэмічным тэатрам оперы і балета БССР пасля вызвалення Мінска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. А ў 1955 годзе «Русалку» паставіла народная артыстка СССР Л. Александровіч. У розныя гады спектаклі дырыжыравалі заслужаны дзеяч мастацтваў БССР М. Шнейдэрман, народны артыст БССР Л. Любімаў, двойчы пастаноўшчыкам выступала таленавіты рэжысёр В. Барысевіч, аўтарамі дэкарацыйнага афармлення былі заслужаны дзеяч мастацтваў БССР А. Марыкс, І. Пешуру, народны мастак СССР Б. Волікаў.

На тым тыдні тэатр паказаў «Русалку» ў музычна-рэжысёрскай трактоўцы пастаноўшчыка, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР А. Дадзішкіліні і дырыжора, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР І. Абраміса. Дэкарацыі мастака Я. Ждана. На здымку — інжынер і кнізь (народная артыстка БССР Л. Галушкіна і заслужаны артыст БССР В. Гур'еў).

Фота Ул. КРУКА.

ІСЛОТНЫ КАМПАНЕНТ ТВОРА

Музыка ў драматычным творы мае вялікае значэнне для раскрыцця аўтарскай задумкі і перадачы рэжысёрскай трактоўкі. Калегія Міністэрства культуры БССР прысвяціла ёй, як іслотнаму кампаненту тэатральнага відовішча, спецыяльнае абмеркаванне. Яно праходзіла з удзелам прадстаўнікоў усіх тэатраў рэспублікі і музычнай грамадскасці.

Было адзначана, што цяпер узровень музычнага афармлення спектакляў у драматычных і дзіцячых тэатрах у пэўнай ступені ўзняўся. Больш актыўна выступаюць у гэтым жанры Я. Глебаў, Д. Смольскі, С. Картэс, Г. Вагнер, Г. Сурус і іншыя беларускія кампазітары. Творчая садружнасць і сталы кантакты тэатраў з аўтарамі музыкі становяць адбываюцца на мастацкай якасці і ўзмацняюць эмацыянальнае ўздзеянне спектакляў на гледача. Да такіх спектакляў можна аднесці «Без віны вінаватыя» і «Трыбунал» у Акадэмічным тэатры імя Я. Купалы (музыка С. Картэса), «Юнацтва рыцара» (музыка Я. Глебава) і «Несперка» (музыка Г. Суруса) у Рэспубліканскім тэатры юнага гледача імя 50-годдзя камсамола Беларусі, «Уніжаныя і зняважаныя» і «Снежныя

зімы» (музыка Г. Вагнера) у Дзяржаўным тэатры імя Я. Коласа і іншыя.

Калегія адзначыла, што здараюцца выпадкі, калі кіраўніцтва некаторых тэатраў недаацэньвае значэнне музычнага афармлення, як аднаго з важных кампанентаў спектакля, іслотнага для яго мастацкай якасці. Большасць пастацовак суправаджаецца камп'ютарнай музыкай у магнітафонным запісе (ды яшчэ пры пэўным тэхнічным узроўні апаратуры). Практыка выкарыстання тэатральных аркестраў у асноўным толькі для магнітафонных запісаў музыкі прызнава непраўдлівай.

Калегія звярнула ўвагу кіраўніцтва тэатраў на паліпцэнне музычнага афармлення спектакляў. Мастацкія саветы папярэняюцца спецыялістамі; на абмеркаванні прэм'ер рэкамендавана запрашаць кампазітараў і музыкантаў. Варта прыцягнуць да стварэння музыкі вядучых кампазітараў рэспублікі. Прадугледжваецца забяспечыць тэатры новай гунатэхнічнай апаратурай. Міністэрства культуры БССР сумесна з Саюзам кампазітараў Беларусі наладзіць штогадовы абмеркаванні музычнага афармлення спектакляў драматычных тэатраў.

НА СЦЭНЕ акруговага Дома афіцэраў адбыліся спектаклі Маскоўскага тэатра-студыі пад кіраўніцтвам рэжысёра Генадзя Юдзеніча. Мастацкая грамадскасць у свой час знаёмілася з яго работамі ў філарманічнай трупе «Скаморох». Ужо тады гэты рэжысёр выявіў схільнасць да стварэння сінтэтычнага відовішча з элементамі пантэмімы, старадаўняга вулічнага тэатра, мімічнага раскрыцця характару, нават цыркавай буфанады. Сялетнія гастролі маладзёжнага тэатра-студыі пазнаемлілі мінчан з арыгінальнай мастацкай трактоўкай вядомых драматычных твораў — «Аптымістычнай трагедыі» Ус. Вішнеўскага і «Горада на святанні» А. Арбузава, з перакладной п'есай «Вестсайдская гісторыя» А. Лорэнца.

ВЫСТУПАЕ СТУДЫЙНЫ КАЛЕКТЫЎ

Спектаклі насычаны музыкой, імклівы і выразныя па рытміцы, цікава пабудаваныя мізансцэнічна з прыёмамі плакатнай сімволікі, яны захоўваюць сутнасць і дух літаратурных крыніц. Работы яўна эксперыментальныя, шмат у чым нават лабараторныя, бо тут аднаўляюцца і некаторыя формы «Сіняй блузы», народнага балагана і ёсць праявы псіхалагічнага тэатра.

Спектаклі Маскоўскага тэатра-студыі выклікалі цікавасць у мінчан.

НА ВЫСТАЎЦЫ «БЕЛАРУСЬ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЯ»

А. АНІКЕЙЧЫК. Фідэль Кастра.

А. ЛОСЬ. Зорна.

А. ПАСЛЯДОВІЧ. Тначыкі.

У АПОШНІ час мы рэдка сустракаліся з творамі скульптураў. Спецыяльных выставак скульптуры не наладжваецца, рэдка яна з'яўляецца на выстаўках жывапісу. І вось прыемная нечаканасць: на рэспубліканскай выстаўцы «Беларусь сацыялістычная» скульптура знайшла роўнае месца побач з творамі жывапісу і графікі.

Скульптурных работ многа, усе яны розныя і стаяць у розных месцах, але ў наведвальніка застаецца ўражанне аб скульптуры як аб асобнай частцы выстаўкі. І ўсю яе аглядаеш з нязменнай цікавасцю.

Творчасць народнага мастака БССР А. Анікейчыка даўно прыцягвае ўвагу людзей, якія любяць мастацтва. Цікавасць да яго творчасці асабліва вырасла, калі ён стаў аўтарам бронзавага помніка Янку Купалу. І вось яшчэ адна сустрэча. У вестыбюлі Палаца мастацтваў выстаўлена новая работа скульптара — бюст Я. Купалы. Мудры, крыху журботны твар. Яго позірк нібы запрашае зайсці і пазнаёміцца з новымі творамі мастакоў роднай Беларусі.

У галоўнай выставачнай зале палаца яшчэ некалькі работ Анікейчыка. Партрэты Фідэля Кастра і Эрнеста Чэ Гевары. Яны хваляюць, яны застаюцца ў памяці. Мужны профіль байца рэвалюцыі Гевары. Ясны і высакародны позірк трыбуна і нястомнага барацьбіта — Фідэля Кастра. У абодвух партрэтах падкрэслены парывы і рэвалюцыйны запал. Фігура Фідэля ва ўвесь рост, якая стаіць побач з партрэтам, нібы напамінае гледачу аб воіне, аб мінулым правадыра кубінскай рэвалюцыі.

І, нарэшце, «Тацыяна» Анікейчыка — твор камерны, інтымны. Белая гіпсавая фігура маладой жанчыны, якая сядзіць у задуменні. У руцэ кніжка, але жанчына не чы-

тае. Думкі ахапілі яе. Можна і не звязаны з тым, што прачытала жанчына... Проста штосьці ўспомнілася сваё. Адчуваеш, што Анікейчыку вельмі дарагі гэты вобраз. З гэтай работай у нейкай ступені пераклікаецца скульптурная група «Пластыка» маладога скульптара М. Шкробата, якая робіць вельмі добрае ўражанне. Прыгожыя фігуры трох балерын нагадваюць бронзавых дзяўчат каля фантана ў парку Янкі Купалы. Адрозне ўзнікла думка, што гэтая работа нядрэнна глядзелася б у якім-небудзь жывапісным скверы.

пальмавую галіну. Як сімвал перамогі. Так, воля да перамогі пераадоўвае стомленасць.

На выстаўцы ёсць яшчэ адна работа Палаккова, невялікая кампазіцыя ў бронзе — «Беларуская быліна». У ёй таксама шмат экспрэсіі, шмат руху. Яна настрайвае на рамантычны лад. І перш за ўсё сваёй незвычайнасцю: зубр запрэжаны ў калёсы, а на калёсах — дзяўчына-партызанка ў шырокай сукенцы, з аўтаматам у руцэ. Сапраўды, у кампазіцыі ёсць нешта ад быліны!

Ёсць у экспазіцыі і работы

АКРЫЛЕНАСЦЬ

Увагу гледача прыцягвае «Крылатая» Л. Гумілеўскага. Яна займае вялікае месца ў выставачнай зале. Навокал яе шмат прасторы. Скульптуру можна абысці з усіх бакоў. Фігура дзяўчыны прыкоўвае ўвагу гледача імклівым парывам, моцным жаданнем здзейсніць штосьці незвычайнае. Яе доўгая шырокая сукенка і шалік, які яна намагаецца ўтрымаць над галавой, разьывае вецер. І здаецца, нібы дзяўчына гатова ў любое імгненне ўзляцець. Радасныя парывы падкрэслены шырокімі крокамі і моцнымі рукамі. Работа выканана ў складанай тэхніцы з лістовай медзі. «Крылатая» Гумілеўскага, як і «Пластыка» Шкробата, просіцца на гарадскія прасторы, дзе многа паветра, святла, зеляніны.

Вялікім, нечалавечым напружаннем павявае ад фігуры спартсмена ў скульптуры Ю. Палякова «Спартыўнаму подзвігу А. Мядзведзя прысвячаецца». Маштабная і сама фігура. Скульптар выбраў для яе складаны ракурс. Усе мускулы напружаны. На твары спартсмена — гранічная знямога, але высока ўзнятая ўверх рука цвёрда трымае

спакойныя, дабрадушна расслабленыя, з мяккім гумарам. Да такіх, напрыклад, можна аднесці скульптурную групу А. Заспіцкага «Мае сучаснікі» і «Жанчыну з дзіцём» Б. Маркава.

Герой Заспіцкага — гэта людзі, спрактыкаваныя ў мастацтве.

Калі глядзіш на маці і дзіця, якіх вылепіў Маркаў, то міжволі ўсміхаешся разам з ім. Колькі здароўя і жыццярэчаснасці ў іх тварах. Постаць у маці гордая, і нават не без какетлівасці. А хлопчык — увесь у матулю: гарэзлівы, вясёлы...

Хацелася б адзначыць таксама партрэт камбайнера Корчака работы народнага мастака БССР С. Селіханова. Малады твар, выразны профіль сканцэнтраваны позірк — усё вабціць у гэтай фігуры. Ёсць і іншыя цікавыя партрэты. Сярод іх — партрэты нашых сучаснікаў — рабочых, калгаснікаў, студэнтаў.

Сёлетняя выстаўка — сведчанне таго, наколькі пашырыўся дыяпазон мастацкіх інтарэсаў беларускіх скульптараў.

А. АСІНОУСКИ,
інжынер.

Галоўны мастак тэатра па-бацькоўску супакойвае Яўгена. Ён ведае па сваім шматгадовым вопыце, што шлях у мастацтва нялёгкі, што далёка не ўсе становяцца майстрамі, што калі рэжысёр і дырыжор — людзі тактоўныя і разумныя, яны выявляць талент навічка. І калі дэбют будзе ўдалым...

— Тут ужо глядзі, каб галава твая не закружылася ад поспехаў. Зразумеў, Жэня? — гаворыў Чамадураў.

— Яўген Рыгоравіч, ды я ж ужо далёка не юнак. Праўда! Што ж я дарэмна столькі год вучыўся?

— Не дарэмна, Жэня. І не паўтарай мне сваю кароткую біяграфію. Я яе вывучыў — дзесяцігодка, мастацкае вучылішча, тэатральна-мастацкі інстытут. Дваццаць адзін год вучобы з трыццаці год жыцця. Так? Дзве дыпломныя работы на «выдатна». І...

— ...ні аднаго спектакля? — крыўдзіўся Ждан.

— Як гэта ні аднаго? А «Князь Ігар»? Думаеш, не ў лік? Памыляешся, Жэня. Іменна дыпломная работа — эскізы і афіша да спектакля, і зрабілі цябе тым, кім ты ёсць цяпер. Яны былі заявай і лістком па ўліку кадры, калі хочаш, для размеркавання ў наш тэатр.

З той размовы прайшло шмат часу. І гаворачы сёння аб станаўленні маладога мастака Беларускага опернага тэатра, міжволі ўспамінаеш пра творчы лёс людзей мастацтва. Прызнанне прыходзіць па-рознаму. Да адных — падбіраецца асячарожна, на дыбачках, талент другіх успыхвае раптоўна і ярка, як промні сафітаў...

Некалькі дзён хаджу ў оперны тэатр, гутару з яго калега-

мі, таварышамі і настаўнікамі. Вельмі хочацца даведацца, як прыйшоў поспех да Яўгена, хочацца паглядзець яго ў рабоце.

У майстэрні, высокай і прасторнай, было святла і пахатняму ўтульна. Яўген крочыў па змрочнаму і трывожнаму «Дняпру». Вялікім пэндзлем папраўляў грабяні хвалі. І «Дняпро» ажываў на вачах, калі я разам з мастаком забіраўся на антрэсолі. Змрочны «Дняпро» — заднік да спектакля «Русалка». Ёсць яшчэ адзін — светлы, яркі, радасны — у дні шчасця Наташы. Драматычны настрой перадае той, што заканчвалі мастакі.

Затым быў «Фаўст». Спектакль пастаўлены, напэўна, на тысячах сцэн. Над яго афармленнем працавалі вядомыя мастакі, імёны якіх увайшлі ў гісторыю тэатра, як і імёны выканаўцаў асноўных партыяў.

Я сустракаўся з Яўгенам у той час, калі ён быў заняты работай над эскізамі да «Фаўста». Мярнуйце пра яго, як хочаце, але я падкрэсліваю і з задавальненнем: Ждан быў упэўнены ў сабе. Пазней я спытаў у яго:

— Як?

— Зацвердзілі... — сказаў, быццам бы яму не каштавала ні бяссонных начэй, ні сумнен-

УВЕРЦЮРА

Дэкаратыўнае афармленне спектакля Яўгенам Жданам задумана смела. Старажытнае рускае мастацтва разьбы па дрэву ён спалучае з сучаснай тэндэнцыяй у мастацтве. Стары, запаветны дуб, і супер-занавес, і кулісы, якія імітуюць зруб хаты, — усё падкрэслівае напружаны індывідуальны почырк і ў той жа час яго вернасць традыцыям рускай опернай класікі.

Дэбют мастака адбыўся 22 красавіка 1971 года прэм'ерай балета Г. Вагнера «Пасля балю». Здарылася так, што ў рэпертуар маскоўскай гастролі быў уключан і гэты спектакль.

Часопіс «Искусство» (№ 3 за 1972 г.) адзначыў, што жывапіснае рашэнне спектакля, які афармляў Я. Ждан, з'явілася філасофскім каментарыем падзей.

няў, ні сіл уласная інтэрпрэтацыя спектакля.

А потым «Бахчысарайскі фантан»...

Цяжка было працаваць з пастаноўшчыкам «Бахчысарайскага фантана» — народным артыстам СССР Расціславам Уладзіміравічам Захаравым. Што там ні кажы, але быць поруч з прынцыповым рэжысёрам — значыць вучыцца нечому новаму і пазнаваць сябе. Іменна такі кантакт і не дазваляе скаціцца да рамесніцтва і штампна. Тэатр, сучасны тэатр, нікому гэтага не даруе.

— Пасля «Фаўста» я атрымаў некалькі цікавых пісем, — расказвае Ждан. — Аўтары іх — студэнты мінскіх вышэйшых навучальных устаноў. І як прыёмна было, што мяне зразумелі, згодны з маймі інтэрпрэтацыяй. Або другі прыклад. У майстэр-

ПАЛЫМЯНАЕ ЗАХАПЛЕННЕ

Сталевары: Леанід Пармон і яго падручны,

Валерый Ляшчоў.

Пісьмо ўнуку.

Размова.

Карэспандэнці пост газеты «Літаратура і мастацтва» на трактарным заводзе... Добрае сяброўства звязвае працаўнікоў прадпрыемства з газетай. Фатограф аддзела тэхнічнай інфармацыі завода Валерый Ляшчоў не прпуская ніводнай значнай падзеі ў жыцці прадпрыемства. Варыцца юбілейная тона сталі, адзначаецца 25-годдзе завода, сыходзіць з канвеера мільённы трактар, збіраюць першы трактар новай маркі МТЗ-80 — усё гэта ажывае і ўвечываецца на фотаздымках, якія аператыву на робіць Валерый Ляшчоў.

Нядаўна ў рэдакцыі шматтыражкі «Трактар» была арганізавана фотавыстаўка здымкаў Валерыя Ляшчова пад дэвізам «Мой родны завод».

На адкрыцці выстаўкі прысутнічалі старэйшыя майстры беларускай фатаграфіі, у якіх вучыўся свайму майстэрству В. Ляшчоў — Усевалад Марцыёнка, Міхаіл Ананьін, Аляксандр Дзіглаў і іншыя. Адкрыла выстаўку намеснік сакратара парткома Т. Кішчанка, якая падкрэсліла вялікае значэнне творчай садружнасці рабкора і газеты.

На выстаўцы прадстаўлена звыш пяцідзесяці фатаграфій. Значнае месца адведзена заводскай тэматыцы, дзе ў цэнтры ўвагі — рабочы чалавек. З партрэтаў на нас глядзяць слесар-зборшчык Пётр Куіда, сталевары Андрэй Бялко і Леанід Пармон. А побач — прыгожы пейзаж, далей — дзяўчынка ўсміхаецца сонцу.

Выстаўка вельмі разнастайная і цікавая. Сярод яе наведвальнікаў — рабочыя трактарнага і маторнага заводаў і жыхары трактаразаводскага пасёлка.

В. Ляшчоў нярэдка змяшчае свае здымкі на старонках «Літаратуры і мастацтва».

Сёння друкуюцца яго здымкі з фотавыстаўкі «Мой родны завод».

Мікола ВЯРШЫНІН,
старшы інжынер МТЗ,
старшыня заводскага
літаб'яднання.

І адказнасць гэтай прафесіі. А цяпер дадзім слова педагогам, зробім інтэрвю без каментарыяў.

А. М. Дадзішкіліяні, галоўны рэжысёр тэатра.

— Яўген Ждан у сваёй творчасці абавіраецца на прынцыпы сучаснага працытанна класікі, на шырокія магчымасці тэатра — сцэнічную тэхніку, акустыку і асвятленне. Магу сказаць, што Ждан — мастак, схільны да абагульнення і філасофскага глыбіннага вырашэння спектакля.

Я. Р. Чамадураў, галоўны мастак тэатра.

— Ведаю Жэню з другога

курса інстытута. Яшчэ тады заўважыў вялікія здольнасці студэнта да жывалісу і малюнка, а самае галоўнае — любоў да працы, упартасць. І свой падыход. Ён мысліў не стэрэатыпа, а арыгінальна.

Веру, што і цяпер яшчэ не вычарпаны запас арыгінальных трактовак. Творчы дыяпазон Яўгена вельмі шырокі, таму што ў яго добрая прафесійная школа, настойлівасць у ажыццяўленні сваіх задум. Вырас мэтанакіраваны тэатральны мастак. І гэта вельмі радуе...

Хутка ў Мінск прыедзе дырэктар і рэжысёр Вроцлаўска-

га опернага тэатра Польскай Народнай Рэспублікі — Баляслаў Янкоўскі, якога заррасілі паставіць спектакль па оперы С. Манюшкі «Галька». Мастацкае афармленне будзе рабіць Яўген Ждан. Неўзабаве Яўген павінен пабыць у Польшчы, а калі вернецца, то адразу будзе рыхтаваць эскізы да новага спектакля.

Я бачыў многія з яго станковыя і манументальныя работ. «Зімяня дарога», «Песні майго краю», «Сёстры», «Вясна, Сноў», «Возера Нарач», «Мама», «Францыск Скарына», «Рэквіем» і шмат іншых. Тэмы

іх глыбоканацыянальныя як па форме, так і па зместу. І калі «Скарына» і «Рэквіем» — творы асацыятыўныя, то маці, якая прыціскае да грудзей буквар, — рэалістычны, выпісаны ў светлых тонах.

...Калі б яго ні сустрэў, мастак заўсёды заняты, заўсёды ў яго шмат работы... І мяркуючы па ўсяму, Яўген гэтым вельмі задаволены.

Вобразна кажучы, адгучалі апошнія акорды творчай ўверцюры Яўгена Ждана. Занавес падняты для вялікіх здзяйсненняў.

Яўген ЗВАНАРОВ.

ню да мяне прыйшлі два старыя знаёмыя — Іван Андрэвіч Сярогін і Фёдар Анікевіч Паўлюкевіч. Дырэктар і завуч Сноўскай сярэдняй школы Нясвіжскага раёна. Той самай школы, якую я скончыў у 1956 годзе. Гутарылі мы аб усім, што ўспомнілі, і аб сённяшнім таксама. І зноў я быў вучнем і размаўляў са сваімі педагогамі. З любоўю і павагай думаю я пра сваіх цяперашніх педагогаў — Паўла Васільевіча Масленікава і Яўгена Рыгоравіча Чамадурава. Мензвіта яны дапамагалі мне сфарміравацца як мастаку тэатра, пазнаць тайны мастацтва, усю складанасць

СПРАВЫ БІБЛІЯТЭЧНЫЯ

ДА СЭРЦАЎ ЧЫТАЧОЎ

З выступлення Г. МАКАВЕЦКАЙ — загадчыцы бібліятэкі Гродзенскага будаўнічага трэста № 11.

Пры нашай бібліятэцы працуе клуб маладога чытача, які наладжвае сустрэчы з лепшымі людзьмі трэста. Цікава прайшоў аглядач на тэму «На ўсесаюзных ударных камсамольскіх будоўлях». Ля карты новабудоўляў выступіў Герой Сацыялістычнай Працы І. Салей. Ён расказаў пра будаўніцтва прадзільна-нітачнага камбіната, радасці і перамогі, цяжкасці і няўдачы ў рабоце маладых. Цікава было слухаць ветэрана, усімі паважанага чалавека. Гаварылі таксама Галіна Груздзевы, Ірына Ваўчок, Таццяна Сцяпанавы. Яны будавалі Нарыльск, Сумгаіт, былі ў Брацку, а зараз прыехалі ў Гродна.

Запомнілі будаўнічым вечар «Гонар калектыву — тваё сумленне». Гаворка ішла галоўным чынам аб маральным абліччы маладога рабочага, паводзінах яго ў быту, дысцыпліне на вытворчасці. Чвэрць веку працуюць у нашым трэсце заслужаныя будаўнікі рэспублікі С. Гніза і А. Жаўняровіч. Ім ёсць што расказаць моладзі. Іх гутаркі аб прафесійнай будаўніцтве, сакрэтах майстэрства прымушаюць думаць, хваляваюць, выклікаюць патрэбу звяртацца да кнігі.

Мне могуць сказаць: праводзіце вечары, агенчыкі, але пры чым тут бібліятэка? Справа ў тым, што сёння абавязкі бібліятэкара намнога пашырэнныя. Ён не абмяжоўвае сваю дзейнасць выдачай

і прыёмам кніг. Сёння бібліятэкар на правым фланзе ідэалагічнага фронту. І калі плануецца дыспут, канферэнцыя ці вечар, то і мы, бібліятэкары, рыхтуем: кніжныя выстаўкі, бібліяграфічныя агляды, складанне тэматычных картатэк, адкрытыя прагляды літаратуры — усё гэта наш клопат.

Пільна сочым за тым, што чытаюць маладыя будаўнікі. Мне здаецца, што цікава прайшла ў рабочым інтэрнаце гутарка «Твой чытацкі фармуляр». Іх аналіз прымушае сур'ёзна задумацца: што і як чытае моладзь. Тады доўга сядзім у камітэце камсамола. Раімся, думаем, мяркуем, спрачаемся...

Кніга дапамагла многім рабочым трэста павысіць кваліфікацыю, паспяхова скончыць сярэднія і вышэйшыя навучальныя ўстановы, паспрыяла росту грамадска-палітычнага круглагаду. Па камсамольскай пуцёўцы прайшоў на будоўлю малады рабочы Канстанцін Аўтух, а сёння ён — прараб. Сяргей Зылькоў працаваў брыгадзірам, зараз — галоўны інжынер будаўнічага ўпраўлення. Каменшыца Валіяціна Дароўская запісалася ў бібліятэку, калі мела адукацыю шэсць класаў. Міналі гады стараннай вучобы. Валіяціна скончыла сярэднюю школу і зараз вучыцца ў будаўнічым тэхнікуме.

Так мы працуем, так жывем.

ЛЮБІЦЬ І РАЗУМЕЦЬ ПРЫГОЖАЕ

З выступлення Я. РЫМДЭПКІЕНЕ — загадчыцы Іонаўскай раённай бібліятэкі Літоўскай ССР.

У невялікім гарадку Іонава, што недалёку ад Каўнаса, працуюць прадстаўнікі 20 нацыянальнасцей нашай краіны. Завод азотна-тукавых угнаенняў — будоўля камсамольска-маладзёжная.

Юнакі і дзяўчаты, што прыехалі да нас працаваць рознымі па ўзроўню адукацыі, прафесійнай падрыхтоўцы, у сваіх захапленнях і імкненнях. Усіх іх трэба было неяк аб'яднаць, акрыліць, у кожнага абудзіць прагу да ведаў.

Бібліятэкары, камсамольская арганізацыя разумеюць, што ў справе выхавання моладзі найлепшы памочнік — кніга. Таму вялікую ўвагу надаём прапагандзе мастацкай літаратуры — гэтай своеасаблівай энцыклапедыі жыцця народа, яго гісторыі і сённяшніх стваральных спраў. Шырока прапагандуем творы класікаў марксізма-ленінізма па пытаннях літаратуры і мастацтва, важнейшыя партыйныя дакументы, прысвечаныя развіццю літаратуры і мастацтва ў нашай краіне.

І мы, літоўскія бібліятэкары, як і вы, нашы сябры-беларусы, шырока карытаемся такімі выпрабаванымі метадамі, як літаратурныя і тэматычныя вечары, канферэнцыі чытачоў, дыспуты, бібліяграфічныя агляды, кніжныя выстаўкі і інш.

На нашу думку, удала прайшлі ў нас вечары, прысвечаныя творчасці А. Талстога, У. Маякоўскага, М. Горкага, канферэнцыі чытачоў па раману літоўскага пісьменніка І. Авіжуса «Страчаны прытулак» і інш. Прапагандуем не

толькі кнігі пісьменнікаў, але і фільмы знятыя паводле твораў, песні кампазітараў, напісаныя на вершы паэтаў.

Такі падыход да прапаганды мастацкай літаратуры «вырацоўвае», калі так можна сказаць, ад штампаў, шэрасці. Не толькі творы пісьменніка, але жывапіс, скульптура, музыка, архітэктура, тэатр, кіно дапамагаюць маладым будаўнікам адчуць сапраўдную эстэтычную радасць далучэння да вялікага свету мастацтва, вучаць разумець яго змест і непаўторнае характэрна.

У фондах нашай бібліятэкі сабраны лепшыя эстэмы мастакоў, якія мы паказваем на выставачных стэндах, тэматычных палічках: «Выдатныя майстры літоўскага мастацтва», «Мастак і кніга», «Ф. Шаляпін і рускі тэатр», «Літоўскі кампазітар і дырыжор М. Петраўскас», «Вядомы жывапісец Гаген» і іншыя.

Складаем альбомы, прысвечаныя творчасці таго або іншага мастака, скульптара, у якіх чытач знайдзе рэпрадукцыі яго работ і слова пра творчасць. Цяпер, напрыклад, рыхтуем такія матэрыялы пра дзеячоў мастацтва — нашых землякоў. Мяркуем стварыць альбом, прысвечаны дружба песняра латышкага народа Яна Райніса і Янкі Купалы.

Правялі цыкл вечароў — «Вобраз жанчыны ў жывапісе». Карысталіся рэпрадукцыямі работ мастакоў розных эпох. Чытачы цікавіліся і літаратурай на гэтую тэму. Эстэтычнае выхаванне

ВЫХОУВАЦЬ любоў да Радзімы, да таго, што створана на роднай зямлі ўласнымі рукамі — у гэтым бачаць сваю высакародную задачу бібліятэкі во-бласці.

Брэстчына багатая баявымі і працоўнымі традыцыямі. І трэба, каб пра іх ведалі маладыя рабочыя ўдарных камсамольскіх будоўляў — «Мелірацкая земля ўдараўскага Палесся» і жывёлагадоўчага комплексу ў саўгасе «Мір» Баранавіцкага раёна. Пераўтвараецца прырода краю адвечных багнаў і балот, нараджаецца ява сённяшніх дзён.

Ва ўсіх бібліятэках створаны краязнаўчыя куткі, ёсць рэкамендацыйныя спісы кніг аб геральчыным мінутым, аб мужнасці абаронцаў Брэсткай цытадэлі, аб тых, хто сёння сваёй працай славіць Радзіму.

На будоўлі ў саўгасе «Мір» працуе Аляксандр Сяргееў. Бібліятэкарка парала яму прачытаць кнігу С. С. Смірнова «Брэсткая крэпасць». Твор усхваляваў яго маладую душу. «Кніга гэтая, — дзяліўся ён уражаннем, — прымушае па-новаму задумацца над тым, ці правільна жывеш на свеце. Я, шчыра кажучы, і да работы цяпер стаўлюся інакш, відаць, з большай адказнасцю». Гэта — прыклад сведо-

І НАРАДЖАЕЦЦА СВЕТАЛАЯ ЯВА

З выступлення Л. КАЗЛОВІЧ — старшага бібліятэкара Брэсцкай абласной бібліятэкі.

мага стаўлення да прачытанага.

На будоўлях у нас працуе нямала дапрызыўнікаў. Клопаты камсамольскіх арганізацый і прапагандыстаў кнігі — дапамагчы падрыхтаваць іх да службы ў Савецкай Арміі. Імкнёмся, каб усе хлопцы-камсамольцы чыталі кнігі з серыі «Героі і подзвігі», «Расказваюць франтавікі», «Ваенныя мемуары», «Савецкія палкаводцы і военачальнікі», каб яны задумваліся аб сабе, аб часе.

У прапагандзе кніг ваеннага характару памагаюць кніжныя выстаўкі, тэматычныя палічкі: «Армія чакае моцных, спрытных, смелых», «Будучаму воіну», «Сынам — пра подзвігі бацькоў», «Калі табе камсамалец імя».

На палічках часта змяшчаюцца звароты да чытачоў. Напрыклад, «Дарагі сябра! Калі цябе цікавіць пытанні, як пражыць жыццё, каб пакінуць добры след на зямлі, як выхавецца ў сабе волю, уменне не баяцца цяжкасцей, прачытай кнігі серыі «Пальмяныя рэвалюцыянеры».

Яны даюць адказы на гэтыя пытанні».

Маладых чытачоў часта хвалюе пытанне: у чым сэнс жыцця? Адказаць на яго памагаюць кнігі, якія расказваюць пра жыццё людзей, што пакінулі яркі след у гісторыі. Жыва і цікава прайшоў дыспут «Аб героях і геральчыні» у інтэрнаце рабочых-будаўнікоў саўгаса «Мір». Абмяркоўваліся кнігі з серыі «Калі ім было дваццаць».

Наладжвалася і абмеркаванне літаратурных твораў, паводле якіх здымаліся мастацкія фільмы. У саўгасе «Мір» раённая і прафсаюзная бібліятэка правялі дыспут па кнізе Б. Васільева «А зоры тут ціхія...».

Наша задача — шукаць новыя формы прапаганды кнігі, якія б дапамагалі партыйным і камсамольскім арганізацыям будоўляў выходзіць палымных патрыятаў Радзімы. Абласныя, раённыя і гарадскія бібліятэкі брэстчыны будучы і далей дапамагаць у рабоце прапагандыстам кнігі на ўдарных камсамольскіх будоўлях.

МАГІЛЕУ сёння славіцца дзвюма ўдарнымі камсамольска-маладзёжнымі будоўлямі: камбінатам сінтэтычнага валакна імя У. І. Леніна і камбінатам шаўковых тканін. А там, дзе працуе моладзь, там — творчасць, запал, энтузіязм. Багаты вопыт выхаваўчай работы сярод моладзі маюць камітэты камсамола, прафсаюзныя і гарадскія бібліятэкі.

Вось чаму менавіта ў горадзе на Дняпры адбыўся міжрэспубліканскі семінар камсамольскіх і бібліятэчных работнікаў усесаюзных і рэспубліканскіх новабудоўляў. У яго рабоце прынялі ўдзел камсамольскія актыўны і бібліятэкары нашай рэспублікі, Літвы, Латвіі і Эстоніі.

Два дні валася творчай гаворка аб камуністычным выхаванні маладых рабочых, аб роля кнігі ў гэтай важнай справе, аб сумеснай рабоце камітэтаў камсамола і прапагандыстаў кнігі. З дакладам выступілі галоўны бібліятэкар Дзяржаўнай бібліятэкі СССР імя У. І. Леніна А. Лойтар і адказны арганізатар ЦК ВЛКСМ М. Міронаў.

Былі спрэчкі — гарачыя, прынцыповыя. Удзельнікі семінара абмяняліся вопытам, пабывалі ў магілёўскіх бібліятэках імя Я. Купалы, імя К. Маркса, камбіната сінтэтычнага валакна, дзе пазнаемліліся, як абслугоўваюцца кнігай маладыя будаўнікі, што яны чытаюць.

Ніжэй друкуем скарачаны пераказ выступленняў некаторых удзельнікаў гэтага цікавага і карыснага семінара.

Камсамольская арганізацыя і бібліятэка цесна звязваюць з інтэрнацыянальным і працоўным выхаваннем моладзі. Гэта вымагае ад нас шыроў знаёмства чытачоў з літаратурай і мастацтвам братніх народаў СССР, у прыватнасці, з творчасцю беларускіх пісьменнікаў Я. Купалы, Я. Коласа, П. Броўкі, М. Танка, П. Пестрака, якія не раз бывалі ў Вільнюсе, усталілі ў сваіх творах непарушную дружбу літоўскага і беларускага народаў.

ПРАСЛАЎЛЯЕМ ПРАЦУ ДРУЖНУЮ

З выступлення Н. ХАЦЬКО — загадчыцы бібліятэкі палаца культуры Салігорскага камбіната «Беларускаліт» імя 50-годдзя СССР.

Чацвёртая частка рабочых, інжынерна-тэхнічных работнікаў і служачых камбіната — людзі камсамольскага ўзросту. Вось чаму так важна, каб уся моладзь вучылася, павышала свае прафесійныя веды, культурны ўзровень.

На нашым камбінатае шырока разгортваецца саборніцтва за лепшага па прафесіі маладога рабочага, за лепшую маладзёжную брыгаду.

Партыйная і прафсаюзная арганізацыя стварылі на камбінатае 60 школ камуністычнай працы, у якіх вучыцца звыш тысячы чалавек. Амаль 700 камсамольцаў займаюцца ў гуртках па павышэнню эканамічных ведаў.

І ў бібліятэкара сёння спраў надзвычай многа. Трэба забяспечыць слухачоў і кіраўнікоў школ камуністычнай працы патрэбнай літаратурай і нагляднымі дапаможнікамі, наладжваць выстаўкі кніг па тэме кожнага занятку. Наш інфармацыйны цэнтр аператыўна паведамляе пра навінкі ў галіне тэхнікі і эканомікі.

Работнікі бібліятэкі часта бачыць у цэхах прадпрыемства. То ён рыхтуе выстаўкі-прагляды тэхнічнай літаратуры, то праводзіць гутарку або агляд па нейкай пэўнай тэме.

Цяпер бібліятэка рыхтуе літаратурна-мастацкія і публіцыстычныя чытанні па тэме «Кніга і пяцігодка». Самі чытачы прапанавалі абмеркаваць творы А. Іванова «Вечны кліч», Р. Файзі «Яго вялікасць — чалавек», І. Гудавы «Лёс рабочага», М. Калеснікова «Права выбару»...

У палацы культуры часта выступаюць калектывы Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Не мінаюць нас Акадэмічны тэатр імя Я. Купалы і Рускі тэатр БССР імя М. Горкага.

Прыязджаюць да нас мастакі. Пшучу партрэты перадавікоў жывапісцы, плёна працуюць графікі. Трэба, каб Саюз мастакоў БССР наладжваў у палацы культуры перасоўныя выстаўкі, знаёміў шахцёраў з творчасцю жывапісцаў, скульптараў, графікаў, прыкладнікоў.

Каля дваццаці тысяч кніг налічваецца ва Урэчнай гарпасялковай бібліятэцы Любанскага раёна. Паслугамі яе карыстаецца звыш 700 чалавек. На гэтым здымку выбачыце актыўных чытачоў бібліятэкі Алену Радзюню і Таццяну Арцюгіну. Дапамагае ім выбраць кнігі бібліятэкар Зінаіда Сідаровіч (у цэнтры). Фота С. ДАРОЖКІ.

КАЛІ ў калгасе «Новы быт» Мінскага раёна праводзяцца спартыўныя свята, хлебаробы збіраюцца на свой стадыён. А размешчаны ён у малюўчай мясцовасці, на ўзбярэжжы ракі Пціч. Калісьці тут была звычайная паланка, але вось моладзь прыйшла да старшын калгаса Барыса Мікалаевіча Фунцікава з просьбай дапамагчы ёй пабудаваць стадыён.

— Добра, што-небудзь прыдумаем, — адказаў калгасны старшыня.

Неўзабаве гэтае пытанне было абмеркавана на сумесным пасяджэнні партыйнага бюро і праўлення калгаса.

ЁСЦЬ У ВЁСЦЫ СТАДЫЁН...

Выдзелілі тэхніку, каб выраўняць пляцоўку, а таксама лесаматэрыял для лавак. І закліпа работа. Калгаснай моладзі дапамагалі юнакі і дзяўчаты суседняй эксперыментальнай базы «Анопаль», а таксама вучні Крупіцкай сярэдняй школы.

— Цяпер у нас ёсць не толькі стадыён, — з гонарам гаворыць сакратар партарганізацыі калгаса Сцяпан Іосіфавіч Кавалёў, — але і валебольная, баскетбольная і гарадошная пляцоўкі. Найшым спартсменам ёсць дзе разгарнуцца.

І сапраўды, фізкультура і спорт у калгасе «Новы быт» у пашане. Дастаткова сказаць, што тут налічваецца 170 значкістаў ГПА — кожны чацвёрты працаўнік гаспадаркі. Тут створана спецыяльная навісія па ГПА, якую ўзначальвае сакратар партыйнай арганізацыі Сцяпан Іосіфавіч Кавалёў. У складзе яе ўваходзяць аўтарытэты, усімі паважаныя ў калгасе людзі. Гэта старшыня сельскага Савета Захар Бадроў, сакратар камсамольскай арганізацыі Іван Крывель, сельскі ўрач Ларыса Гуляева, настаўнік фізкультуры Крупіцкай сярэдняй школы Васіль Папковіч.

170 значкістаў у адным калгасе! Для таго, каб падрыхтаваць іх, шмат прыйшлося папрацаваць членам камісіі. Бывала, пачуць размову з тым ці іншым калгаснікам нахонт здачы норм ГПА, а ў адказ чуюцца:

— Можна не асілю, ды і

навошта гэта патрэбна? Абыдуся і без спорту.

І члены камісіі яшчэ і яшчэ раз гутарылі з людзьмі, даказвалі, што фізкультура і спорт — гэта лепшы адпачынак, гэта здароўе і прыгажосць.

Але ж адна справа ўгаварыць хлебароба ўдзельнічаць у фізкультурным руху і здаваць нормы ГПА і другая — добра падрыхтаваць яго да гэтага адзнака і складанага экзамена. З гэтай мэтай у калгасе створаны і працуюць тры вучэбныя групы. У спецыяльна вызначаны час там праводзяцца заняткі. Трэба адзначыць, што трэнеры тут свае, яны працуюць на грамадскіх пачат-

ках. Гэта актыўныя фізкультурнікі, сляянскія хлопцы, якія закончылі мясцовую школу, а цяпер працуюць у калгасе механізатарамі, паляводамі, жывёлаводамі. Самі маладыя, няурымслівыя, яны сталі запяваламі добрых спраў, сваёй бадзёрасцю і энергіяй. Сваёй адданасцю спорту, кічучы за сабой іншых.

Тых хлебаробаў, што сталі значкістамі ГПА, чакае заўсёды шмат добрых спраў. Яны ўдзельнічаюць у шматлікіх спаборніцтвах, гульніях. Калі праводзіцца калгасная спартаніяда, яна выліваецца ў сапраўднае свята — усе месцы стадыёна ля Пцічы заняты мясцовымі бальшшчыкамі. А спаборніцтва футбольных каманд! Не раз навабытаўцы сустракалі на сваім полі футбалістаў другіх калгасаў і, як правіла, выходзілі пераможцамі. Радуюць сваімі поспехамі валебалісты, тэнісісты.

— Ужо некалькі гадоў мы працуем пад такім дэвізам: кожны выхадны дзень — фізкультуры і спорту.

Так гаворыць інструктар па фізкультуры калгаса «Новы быт» — Георгій Лянкевіч. Гэта чалавек улюбёны ў сваю справу, умелы арганізатар цікавых спартыўных мерапрыемстваў. Акрамя непасрэднай работы — ён актыўна ўдзельнічае ў грамадскім жыцці. Георгій Лянкевіч — член рэдкалегіі калгаснай наценгазеты, з'яўляецца актыўным селькорам раённай газеты «Шлях камунізма», рэспубліканскай — «Сель-

скай газеты». І сярод яго допісаў, безумоўна, ёсць і расказ пра фізкультурныя справы.

Ну, як тут не напішаць пра свайго калгаснага механізатара Леаніда Фёдаравіча Булая? Ён і тры яго сыны захапляюцца спортам, здалі ўсе нормы на значок ГПА.

Пабывайце ў калгасе «Новы быт», і Георгій Лянкевіч абавязкова пакажа вам два пакоі ў новым палацы культуры, якія праўленне і партком гаспадаркі выдзелілі для фізкультурных мэт. Адзін з гэтых пакояў заняты розным спартыўным інвентаром, а ў другім — кабінет інструктара. Гэты пакой стаў своеасаблівым музеем. Вось фотаальбомы, дзе сабраны здымкі аб спаборніцтвах калгасных фізкультурных каманд са спартсменамі суседніх гаспадарак. Вось кубкі, дыпломы, граматы. Вось спецыяльныя выпускі наценных газет, прысвечаныя развіццю фізкультуры і спорту ў калгасе. З іх можна даведацца пра актыўнае спартыўнае жыццё Аляксандра Шакура, Аляксандра Лянкевіча, Леаніда Гарнашэвіча і многіх іншых.

— Выхоўваць людзей дужымі, прытэнымі, моцнымі — наш агульны клопат, наш непасрэды абавязак, — гаворыць старшыня калгаса камуніст Барыс Мікалаевіч Фунцікаў.

Не памылімся, калі скажам, што добрая арганізацыя спартыўнай работы залежыць у многім і ад яго, віраўніка гаспадаркі. Я ведаю Барыса Мікалаевіча даўно, з тых часоў, калі ён быў дырэктарам прыгараднага саўгаса «Рассвет». Памятаю, як ён тады жыва цікавіўся адпачынкам саўгаснай моладзі, дапамагаў арганізоўваць спартыўныя секцыі, клапаціўся, каб выдзяляліся сродкі на спартыўныя збудаванні. І цяпер, працуючы ў калгасе, ён не зніжае ўвагі да пытання фізічнага выхавання хлебаробаў.

І наогул трэба сказаць, што ў Крупіцы ўсе службы ўважліва ставяцца да развіцця фізкультуры і спорту. Гэтым важным пытаннем тут займаецца і праўленне калгаса, і выканком сельскага Савета, і партыйныя, і камсамольскія арганізацыі.

...На двары — зіма, у калгасе «Новы быт» гатовы да любых спаборніцтваў. Іх хочучы правесці шырока, масава, прыглынушы як мага больш удзельнікаў. Вось затрымка толькі са снегам... А наперадзе — новыя старты.

У добры шлях, калгасныя спартсмены! **В. МАРЫНІЧ.**

Дыспетчар і Талачынскага раённага аб'яднання «Сельгастэхніка» Антаніна Дзямешка — актыўная удзельніца мастацкай самадзейнасці. Яна — чыталіца, прапагандыст мастацкага слова. Вось і зараз яна ўсхвалявана чытае верш Пятра Глебі «У шчаслівай сям'і».

Фота Ул. КРУПА.

КОЖНЫ, хто ўпершыню трапіла на гадоўную вуліцу вёскі Новы Барсук — цэнтральнай сядзібы калгаса імя Фрунзе, міжволі звяртае ўвагу на прыгожую алею маладых таполей, што шапочуць абапал дарогі ад сярэдняй школы да сельскага клуба. Пасадзілі яе хлебаробы калгаса і школьнікі чатыры гады назад у гонар першага старшыні мясцовага сельскага Савета, сакратара партыйнай ячэйкі Івана Іосіфавіча Пшанова.

Самааддана адстойваў завабвы Вялікага Кастрычніка Іван Пшаноў, мужна абарняў інтарэсы беднякоў, Люта ўзненавідзел яго кулакі, шуклі выпадку, каб расправіцца са стойкім бальшавіком. Аднойчы такі выпадак надарыўся. Адбылося гэта цёмнай восеньскай ноччу 1924 года, калі Іван Іосіфавіч вяртаўся з суседняй вёска Смагарын, дзе праводзіў сход. Тут і пад-

пілывала яго кулацкая куля.

Загінуў мужны чалавек. Але не загінула справа, за якую ён аддаў жыццё, яе прадоўжылі землякі. Яны сум-

АЛЕЯ ГЕРОЯ

леннай працай дабіваліся свайго шчасця. З году ў год павялічвалі вытворчыя здабыткі, павышалі свой дабрабыт.

Не забыліся яны і пра тых, хто завабываў для іх светлае будучае. Сведчаннем гэтаму — і цяпершая алея, якая так і называецца: алея імя Івана Пшанова.

А. МІЦКЕВІЧ.

Рэчыцкі раён.

АДОЛЕЦЬ СІЛУ ІНЕРЦЫІ

(Заканчэнне. Пачатак на 4—5 стар.)

манеры і г. д. Гадоўнае ж у тым, што перад намі — сапраўдны твор мастацтва, а не дрындушка, не дробны выроб самагаўнай майстэрні. Якраз на высокі ўзровень мастацкага пазнання ў лепшых традыцыйных класіках трэба арыентаваць нашу літаратуру. Арыентаваць на шматграннасць, на пластыку характараў, на псіхалагізм, які не слізгае па паверхні альбо, як кажуць, шыты белымі ніткамі, а нялёгка здабываецца з глыбін чалавечай прыроды, з жывой існасці чалавека, з разнастайных праўленняў таго складанага псіхафізіялагічнага адзінства, якім з'яўляецца чалавечы індывідуум. Менавіта гэтага больш за ўсё нестася літаратуры, калі яна звяртаецца да рабочай тэмы.

Мы ні ў якім разе не хочам тут пакрыўдзіць Л. Гаўрыліна, для якога ўсё яшчэ наперадзе, — але ж не можна лічыць яго раман «Не магу без цябе» падступам цалкам абнадзейваючым. Тут, калі на тое пайшло, якраз абвясціцца тэзіс, што нібыта ўсё залежыць ад ціхамірнасці ці неціхамірнасці героя. У рамане, які мы ведаем, ёсць менавіта неціха-

мірны герой — хаця б той Віктар Буткевіч. Чалавек, апантаны палыміямі ідэяй — верай і перакананнем, што будзе знойдзена ў нетрах Беларусі нафта. Але ж на жаль, выдатныя якасці, што нададзены яму аўтарам, не выратоўваюць героя ад мастацкага характара. Яго і іншых герояў канфліктаў ланцужка. На творы Л. Гаўрыліна можна бачыць, бадай, самы характэрны агульны недахоп, уласцівыя позоў на такую тэму: аголенасць і вузкасць «вытворчага» канфлікту, яго адарванасць ад вялікіх сацыяльных праблем часу, што праходзіць праз сэрцы людзей, іх прыродную сутнасць, псіхалогію, маральныя шуканні, іх патаемныя духоўныя і інтымныя перажыванні. Роман «Не магу без цябе» як факт літаратуры абвясціў, між іншым, аргумент адносна цяжкасці нетрадыцыйнай тэмы. Не, зусім не ад традыцыйнасці матэрыялу гадоўныя пралікі аўтара. Дзеянне ж, наадварот, адбываецца тут якраз у звыклым, «традыцыйным» жыццёвым асяроддзі — на Палесці, калі вясак, сярод лясоў і балот; рабочыя неацэнюць па хатах ці жыўчухаў будынак, які калгаснікі на палымым стане... І якасць для раманнага выйгрышнага сітуацыя! Амаль вечная тэма Палесся. І нафта — раптоўны ўзрыў гэтай векавечнасці... Усё нібы паўстае ў новым святле, абуднаючы безліч розных праблем — і побыту, і псіхалагічнай перабудовы. Прыгадаем, які усё-такі сур'ёзна ўважаем падоб-

ныя сітуацыі ў такіх творах савецкай літаратуры, як «Наталенне смягі» Ю. Трыфанова, «Тронка» А. Ганчарова, «Паміж зямлі» У. Фаменкі. А ў Гаўрыліна, на жаль, былі селішні, а цяпер майстар бурэння Шкварнін — які ўдзельнічаў у гэтым сэнсе вобразі — хіба толькі з лёгкім уздымам развітаецца са сваёй вясновай хатай, ідучы на сустрэчу новаму лёсу. — І ўсё тут вырашана... Надзвычайна лёгкасць, спрощанасць, прыблізнасць. Але вернемся да Віктара Буткевіча. Здавалася б, каму ж, які не яму, стаць у рамане тым цэласным і багатым характараў, у якім спрашчаліся самыя важныя і каштоўныя рысы сучасніка — і практычна-шукальніка, і мыслячага інтэлігента. І чалавек аэміянальнай культуры, сталых маральных перакананняў, да таго ж, вядома, — асобы жывой, шматграннай, супрэчлівай у добрым сэнсе слова, г. зн. у адпаведнасці з самай прыродай чалавека. І як шкада, што добра намечаная схема характараў так і засталася схемай. З аднолькавай прыблізнасцю, бегласцю, надбайнасцю асветлены як «вытворчы» лініі адносін, так і сфера асабістага жыцця героя. А ёсць жа і нядрэнны вопыт у практыцы апошніх гадоў. Прыгадаем хоць бы аповесць Г. Владзімава «Вялікая руда», дзе чыста тэхнічная аналітычнасць цягне за сабой, дапамагае разгарнуцца сапраўды вялікай маральна-псіхалагічнай калізіі. І ў небезлагодным рамане В. Папова «Здабу-дзеш у баі» падаецца як не-

проста канфлікт тэхналагічнага парадку («якім метадам плавіць сталь»), а канфлікт характараў, светаадчуванняў, маральных прынцыпаў.

Між іншым, раман Л. Гаўрыліна выклікае не вельмі радасны настрой з прычыны таго, як у нашай літаратуры паказваецца праца вучоных, даследчыкаў, людзей творчай артыстычнай думкі. Не толькі схема, шаблон, але і горш таго — амаль карыкатура, пародыя, шарж, на жаль, падмяняюць сабой часта сур'ёзнае мастацкае даследаванне вялікай і важнай сферы жыцця нашага грамадства. Не забаронена, вядома, высмейваць кар'ерыстаў ад навукі, розных там прыставаўцаў і г. д. Аднак гаворна ў дадзеным выпадку ідзе пра патэтычны бок праблемы. Пра ўдзячную, хоць і нялёгка для літаратуры задачу пранікнення ў высокую сферу чалавечага духу, у той цудоўнай свет інтэлектуальнай працы, дзе вялікі адкрыццям, эпахальным заваяванням навукі, тэхнікі папярэднічаюць бяспонцыя пошукі, сумненні і пакуты думкі, надзвычайнае напружанне сіл. Колькі ўжо ў нас, на Беларусі, салідных навуковых цэнтраў у розных галінах сучаснай навуцы, дзе не толькі вядуцца даследаванні, але і фарміруюцца новыя рысы сучаснага чалавекатворцы, першаадкрывальніка. Мы часам з неадравальнай лёгкасцю вымаўляем хадвоее цяпер слова НТР, не задумваючы над яго глыбокім сэнсам і значэннем. Гэта ж не проста прагрэс тэхнікі і навуковых ведаў — гэта ва ўмовах сацыялізна ачышчэння сапраўднай гістарычнай ролі чалавека, раскрыццё яго сіл і магчымасцей

МУЖНАСЦЬ КАМСОРГА

У Оршы, у парку Герояў, разыходзяцца ад Вечнага агню ў выглядзе пяцікутнай зоркі абсаджаныя маладымі дрэўцамі алеі. Кожная з іх носіць імя аднаго з адоважных воінаў — тых, хто здзейсніў подзвіг пры вызваленні гэтых мясцін ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Адна з алей названа імем рускай дзяўчыны Ганны Аляксееўны Нікандравай.

...Сустрэча з ворагам чакалася непадалёк ад аўтамагістраля Масква—Мінск. Наперадзе — мінныя палі, супрацьтанкавыя рвы, варожыя дзоты. І вось пасля артылерыйскай падрыхтоўкі 426-ы стралковы полк кінуўся ў атаку.

Батальён, у якім была камсоргам Аня Нікандрава, штурмаваў вёску Кірава, дзе заселі фашысты. Глыбока эшаланіраваную абарону ворага моцна пашкодаў артылерыйскі агонь, але гітлераўцы шалёна супраціўляліся.

Байцы залеглі, наперадзе варожая траншэя. І тады ва ўвесь рост узнялася яна, дзяўчына, старшы лейтэнант, і з воклічам: «Камуністы, камсамольцы, за мной, наперад!» — кінулася да мастка праз супрацьтанкавы роў, за якім была траншэя. І вось у гэтай траншэі закінуў рукапашны бой. У ход пайшлі гранаты, штыкі, прыклады аўтаматаў. Рукапашная не для жанчын. Нехта з нашых байцоў перахаліў руку гітлераўца з фінкай — удар прызначыўся Нікандравай, хтосьці прыкрыў яе сваім целам, калі побач выбухнула граната...

І зноў яна павяла ў бой байцоў, і з наступнай траншэі выблілі гітлераўцы. Над вызваленай вёскай залунаў чырвоны сцяг. Але Аня Нікандрава не бачыла ўжо ні нашага флага, ні імклівых «трыццацьчацвёркаў», якія вырваліся наперад, развіваючы наступленне. Варожы кулямётчык доўгай чаргой прапашыў яе грудзі, прабіў сэрца...

Астанкі Героя Савецкага Саюза, дзяўчыны-камсамолкі з вёскі Барашкіна Пскоўскай вобласці захаваны ў скверы ў Дуброўна. Як і ў Оршы, тут адна з вуліц райцэнтра носіць яе імя. На ўрачыстых лінейках, якія праводзяцца побач, юныя, піянеры, уступаючы ў камсамол, кланяюцца быць падобнымі на гераіню, гэтак жа як і яна, любіць Савецкую Радзіму.

ПІСЬМО З САМАЛЁТА ПРЫМІЦЕ...

Гітлераўцы рваліся да Масквы. За кожны метр зямлі ішлі кровапралітыныя баі. Лётчыкі амаль не вылазілі з кабінаў. Маторы не паспявалі астынуць, як пагружаўся боезапас, і чырваназорныя бамбардзіроўшчыкі ўзяталі граміць ворага.

У адзін з такіх гарачых, баявых дзён камандзір палка выклікаў да сябе ў ліку іншых палітаў і лейтэнанта Уладзіміра Завадскага.

— Ноччу, таварышы, пойдзеце далёка на захад. Маршрут, — камандзір схліўся над картай, жэстам запрашаючы да стала лётчыкаў. — пралягае над Вязьмай, Смаленскам. Бомбавы удар наносіце па буйному чыгуначнаму вузлу Орша. Удар павінен быць дакладным, эфектыўным, бо аб нашым палёце ведаюць падпольшчыкі. Сігналамі з зямлі яны пакажуць самыя важныя аб'екты гітлераўцаў, воінскія эшалоны, якія стаяць на пуцях.

Орша! Трывожна і радасна забілася сэрца Уладзіміра Завадскага. Родны горад... Там нарадзіўся, вырас. Бацька працаваў на чыгуны, якая з дзяцінства так палюбілася і Валодзьку. Ён скон-

чыў сярэдняю школу, пачаў працаваць у вузлавым камітэце камсамола. А яшчэ яго вабіла неба. І юнак вучыўся ў аэраклубе... «Як яна цяпер, родная Орша?»

...І вось група бамбардзіроўшчыкаў у звонкім маршым небе. На вялікай вышыні прайшлі лінію фронту. Ззаду застаўся Смаленск. Цяпер ужо зусім блізка. А ўнізе цемра, рэдкія агні. Нейкім унутраным пацудам Уладзімір адчуў: пад крылом — родны горад. І тут загарылі зеніткі. Неба пачалі паласаваць пражэктары, але самалёт ужо разварочваліся над цэлямі: падпольшчыкі ракетамі дакладна ўказвалі, куды скінуць бомбы. Было двойное пацуд-

яго, чакаюць сустрэчы. Зноў і зноў ірваўся ў бой. У лютым 1942 года мужнасць лётчыка была адзначана высокай узнагародай — ордэнам Чырвонага Сцяга. Яго ў Крамлі ўручыў сам Міхаіл Іванавіч Калінін.

За гады вайны капітан Уладзімір Завадскі зрабіў больш чым сотню баявых вылетаў, збіў шмат машын з чорнымі крыжамі. 26 кастрычніка 1944 года Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР яму было прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза.

Маёр Уладзімір Георгіевіч Завадскі скончыў вайну камандзірам эскадрылі. Доўгі час ён служыў у авіяцыі, вучыў маладых воінаў баявому майстэрству. Цяпер герой-беларус жыве ў горадзе Першамайску Нікалаеўскай вобласці, вядзе вялікую ваенна-патрыятычную работу сярод моладзі. Часта ён наведвае і родную Оршу, дзе ў яго шмат сяброў сярод былых партызан, падпольшчыкаў.

Леанід СУЗІН

ГЭТА БЫЛО ПАД ОРШАЙ...

Яны мужна змагаліся з ворагам, вызваляючы ад карычневай чумы савецкую зямлю. У баі за Аршаншчыну здзейснілі подзвігі сыны многіх народаў — сапраўдныя патрыёты-інтэрнацыяналісты. Імёны многіх з іх носіць вуліца гэтага горада над Дняпром, яны занесены навіна ў гарадскую Кнігу народнай славы.

Рускі, беларус, украінец, француз — пра іх гераічныя ўчыны ведае кожны аршанец. Ім і прысвячаем мы сёння свой расказ.

цё: хацелася як мага больш зрабіць шкоды фашыстам і ў той жа час было апасенне, каб пад бомбы сваіх жа самалётаў не трапілі гэтыя мужныя хлопцы, яго аднагодкі, знаёмыя...

Гэты начны палёт як бы надаў Уладзіміру Завадскаму сілы, мужнасці. «Значыць, недалёка гібель ворага, калі нават там, у глыбокім тыле фашыстаў, нашы людзі, рызыкуючы на кожным кроку, помсцяць акупантам, не здаюцца, — думаў ён. — А калі так, то мы, у каго ў руках зброя, баявая тэхніка, павінны з патронай сілай граміць ворага...»

Праз колькі дзён ён зноў ляцеў на захад. У нагруднай кішэні Уладзіміра Завадскага ляжала пісьмо. І адрасавана яно было ў Оршу, тым адважным хлопцам, што кожны дзень тварам у твар сутыкаліся са смерцю, але перамагалі яе, бо моцна любілі Радзіму.

«Дарагія, мілыя хлопцы-аршанцы, як хочацца вас абняць, расцалаваць! — гаварылася ў пісьме. — Мо і памятаеце Валодзьку Завадскага па камсамолу, па аэраклубу, па нашых школьных вечарах. Вам маё гарачае прывітанне я перадаю разам з тымі бомбамі, якія ляцяць на галовы фашыстаў, што здзекуюцца над майм родным горадам. Вачу вашу нянавісць да карычневай нечысці, захапляюся вамі тут, у небе, што ў разрывах зенітных снарадаў. Я ведаю, як вам цяжка, больш небяспечна, чым мне, але веру, што хутка пераможам акупантаў, вызвалім родную зямлю.

Смерць фашызму!

Ваш Уладзімір Завадскі». Невядома, ці прачытаў хто тое пісьмо Уладзіміра Завадскага. Але ён верыў, што далёкія сябры ведаюць пра

БОЙ НА ПЕРАПРАВЕ

Фашысты ўсімі сіламі імкнуліся ўтрымаць Оршу — буйны чыгуначны вузел Беларусі. Але нашы танкавыя злучэнні неўзабаве прарваліся к гораду, абышлі яго з захаду, адсякаючы падмацаванні гітлераўцаў.

Камандзіру гвардзейскай брыгады палкоўніку Лоскі, у якой танкавым узводам камандаваў гвардыі лейтэнант Сяргей Міт, паступіла данясенне, што з паўночнага ўсходу да аўтамагістраля Масква — Мінск рухаецца буйная варожая калона з танкамі, артылерыйскім узбраеннем, бронетранспарцёрамі.

«Разграміць калону, адсеч ёй шлях да адступлення!» — такі быў дадзены баявы загад.

Узводу лейтэнанта Міта было даручана захапіць пераправу праз раку Друоў непадалёк ад вёскі Роскі Сялец. Менавіта на яе і разлічвалі гітлераўцы, узмоцнена ахоўвалі яе.

Марудзіць было нельга. Імкліваць, з якой паявілася ў распалажэнні праціўніка танкі Міта, пасяла паніку ў стане ворага. Гэта і выкарысталі танкісты. Наперадзе імчаў камандзірскі танк. Вось траншэя агнём знішчана адна гармата гітлераўцаў, другая. Наперадзе, па дарозе да пераправы Валодзьку Завадскага нямецкіх аўтамашын з боепрыпасамі. Яе прыкрываюць два варожыя танкі. «Агонь!» — камандуе лейтэнант і тут жа снарад падпальвае фашысцкую «Пантеру». А неўзабаве запалаў і другі танк, так і не паспеўшы нават выстраляць па нашых машынах.

«Трыццацьчацвёрка» Міта была ўжо на мосце, калі варожы снарад перабіў ёй гусеніцу. Аднак, працягваючы весці інтэнсіўны агонь, на-

шы танкісты паспелі вывесці са строку яшчэ пяць гітлераўскіх самаходак. Каля пераправы мігуня, енк, мноства тэхнікі збілася ў кучу, дзеяння ворага паралізаваны. А палючы савецкі танк усё страляў і страляў, пакуль не ўзарваўся сам. Цанюю жыцця лейтэнант Міт і яго баявыя сябры сарвалі намер ворага, паралізавалі прасоўванне буйной варожай групоўкі. У гэтым баі вораг страціў 600 салдат і афіцэраў, 380 здаліся ў палон. У якасці трафеяў нам дасталася 11 танкаў, 370 аўтамашын, 65 гармат, 30 цягачоў...

Радзіма высокая ацаніла подзвіг танкіста Сяргея Міхайлавіча Міта. Гэтак адважнаму воіну родам з вёскі Чарняцова Ноўгарадскай вобласці пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. А ў вёсцы Роскі Сялец Аршанскага раёна, непадалёк ад якой ён здзейсніў свой подзвіг, у сярэдняй школе ёсць мемарыяльны куток, прысвечаны жыццю і ратным справам воіна-камуніста.

кончыць справу да канца. І тады адзін адказаў агнём на агонь, а другі працаваў. Вось у ход пайшлі ўжо і гранаты. Але галоўнае зроблена! Сапёры пачалі адпаўзаць. І ў гэты час узрыўной хваляй Макеева скіннула з маста. «Відаць, кантузіла», — пранеслася ў галаве Юрчанкі. І ён кінуўся ўніз следам, каб дапамагчы таварышу выплыць з ракі.

А ў гэты час, паліваючы ворага агнём, на мост уз'ехалі нашы «трыццацьчацвёркі»...

І цяпер мост, які выратаваў адважных воінаў, уздымаецца ў Оршы над блакітным Дняпром. За гэты подзвіг абодва сапёры ўдастены звання Героя Савецкага Саюза.

Радзіма Антона Сцяпанавіча Юрчанкі — Чарнігаўшчына, ён жыве і працуе ў калгасе «1 Мая» Чарнігаўскага раёна. Ягор Аўрамавіч Макееў са Смаленшчыны. Некалькі гадоў назад ён памёр.

Пастановай бюро Аршанскага гаркома партыі і выканкома гарадскога Савета

ВЫРАТАВАЛІ МОСТ

Беларуская наступальная аперацыя пад кодавай назвай «Баграціён» набірала сілу. Уварваўшыся з паўночнага ўсходу ў Оршу, нашы войскі замацаваліся на правым беразе Дняпра, які раздзяляе горад на дзве часткі. А на левабярэжжы — праціўнік, два драўляныя масты туды спалены, а як пераправіць тэхніку, танкі?

Быў яшчэ цэлы трэці мост — чыгуначны. Але зразумела, што фашысты замініравалі яго. Значыць, пастка, лавушка?

Адказ на пытанне павінны былі даць сапёры. І не толькі далажыць камандаванню пра абстаноўку, але літаральна на вачах фашыстаў, якія з таго берагу кантралявалі мост, размініраваць яго, бо ад гэтага ў многім залежаў поспех нашага далейшага наступлення.

Выбралі іх дваіх — старшага сержанта Ягора Макеева і радавога Антона Юрчанку. Самых вопытных, самых надзейных. Да таго ж удаважлівых і непрыкметна для ворага пракрасціся ў яго распалажэнне.

Можна сабе ўявіць гэтых смельчакоў сярод ночы на велізарным мінным полі, якое неабходна было прайсці, каб апынуцца каля маста. А часу — тры гадзіны. На світанку ў бой павінны пайсці танкі, а на мосце іх чакаюць фашысты, якім дастаткова павярнуць ручку падрыўной машыны, каб усё ўзляцела ў паветра...

Цяжка сказаць, колькі яны абяшчодзілі мін, намацавалі іх рукамі, пакуль убачылі на блакітным фоне неба чорныя фермы гіганцкага маста. І вось ён ужо пад іх нагамі, сапёры адну за адной адшукваюць скрынкі з толам. Іх шмат: прама на пешаходнай сцежцы, а потым — унізе, падвешаныя пад працэнтамі.

Провад вужакай цягнуўся на той бераг, і пакуль фашысты іх не прыкметлілі Макееў і Юрчанка паспелі перарзаць яго ў многіх месцах. «Чортава» машынка — паралізавана.

Іх пачалі абстрэльваць, калі воіны яшчэ не паспелі за-

дуэтаў працоўных імя Я. А. Макеева навечна занесена ў гарадскую Кнігу народнай славы. А. С. Юрчанку прысвоена званне ганаровага грамадзяніна горада.

ПАЯДЫНАК НАД ДНЯПРОМ

Оршу — гэты буйны чыгуначны вузел, фашысты збіраліся ўтрымаць любой цаной. Сюды яны сцягнулі шмат тэхнікі, горад многа разоў аплялі дотамі і дзотамі. Вось чаму раніцай 23 чэрвеня 1944 года сюды і былі накіраваны нашы значныя авіяцыйныя сілы, у тым ліку і падраздзяленні самалётаў-знішчальнікаў з палка «Нармандыя—Неман».

Перад эскадрылляй Марселя Лефеўра стаяла такая задача: кантраляваць у раёне Оршы неба з той мэтай, каб на ўсход, туды, дзе развілася наша наступленне, не прабіліся варожыя самалёты.

Французскія пілоты падняліся ў паветра, і неўзабаве ўнізе цёмна-блакітнай стужкай заблішчэў Днепр. Прайшлі крыху ўздоўж ракі, а вось і Орша. Але іх не сустрэлі зеніткі. Чаму? Хутка ўсё высветлілася: паявіліся нямецкія знішчальнікі. Значыць, там, на зямлі, чакалі сваіх, баяліся пераблытаць. Пяць варожых машын налічыў Лефеўр. «Малавата, — падумаў чамусьці, — немцы апошнім часам у такой колькасці вылятаць баяцца...»

І тут жа зразумеў, што гэтая група для таго, каб прыцягнуць да сябе ўвагу. А за імі будуць бамбавозы, з дадатковым прыкрыццём...

Часу для роздуму не было. І Марсель прымае рашэнне: тры «Які», у тым ліку і яго, камандзірскі, уступаюць у бой, астатнія — наперад у пошук!

Камандзір не памыліўся. Ён бачыў, што фашысты спрабавалі ўцякаць у патрэбным для іх напрамку, але з тым разлікам, каб іх даганялі. А Лефеўр навязаў ім бой. І збіў асабіста два варожыя самалёты. Астатнія лётчыкі эскадрылі сапраўды напаклілі групу бамбардзіроўшчыкаў, адсеклі ім дарогу к фронту. Баявая задача была выканана.

Праз дзень Марсель Лефеўр збіў яшчэ адзін варожы самалёт у беларускім небе.

Сведкам апошняга вылету адважнага камэска быў яго баявы таварыш Франсуа дэ Жофр, які жыў і цяпер. Зраніцы яны вылецелі ў бок Оршы. Шукалі сустрэчы з фашысцкімі асамі, пакуль быў бензін. Узялі курс на свой аэрадром, і ў гэты час асколак зенітнага снарада ўдарыў па кабіне самалёта Лефеўра. Машына «клонула» носам і, губляючы раўнавагу, пайшла ўніз. Але параненаму Марсэлю ўдаецца выраўняць машыну, і неўзабаве яго вядучы Франсуа дэ Жофр чуе ў навушніках спакойны голас камандзіра: «Выходзь наперад, Франсуа, хутка аэрадром. А я следам за табой...»

А самалёт Лефеўра ўжо дыміў, было цяжка дыхаць. Можна было пакінуць машыну, скокнуць з парашутам, але Марсель быў сапраўдны воін, ён ведаў, што значыць у грозны ваенны час баявы самалёт, на якім можна пайсці ў бой і заўтра, і пасля заўтра.

І Лефеўр пасадзіў самалёт. Насустрач бягуць сябры, імчыць санітарная машына. Марсель выскаквае з кабіны, адкуль ужо паўзуць касмылі полямя, гарыць і яго вопратка...

Ён памёр у шпіталі: апёкі былі вельмі цяжкія. Слаўны сын Францыі збіў 11 фашысцкіх самалётаў, а 2 падбіў. У лютым 1944 года ён, вэтэран і адзін з заснавальнікаў палка французскіх лётчыкаў-добраахвотнікаў быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга і французскім — Ганаровага Легіёна. Пасмяротна яму прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

АДЗІН НА АДЗІН З ТАНКАМІ

28 чэрвеня 1944 года крыху на поўдзень ад Оршы ў бой уступіў полк, у якім служыў старшы сержант Уладзімір Аляксеевіч Галаскокаў. На ўскраіне лесу немцы сканцэнтравалі значную колькасць танкаў і артылерыі, на падаўленне іх агню камандзір палка накіраваў чатыры нашых самаходных гарматы.

Але вораг быў наладжовае. Тры нашыя машыны загарэліся літаральна адна за адной ад шчыльнага загараджальнага агню.

Самаходка, у якой знаходзіўся Галаскокаў, ухлілася ад прамога пападання, але асколак снарада цяжка параніў камандзіра. Галаскокаў прымае камандаванне на сябе, і гармата, імкліва маючы на ўвазе, трапіла б на варожых пазіцыях.

У разгар бою Уладзіміра Аляксеевіча параніла ў ногі. Але толькі на кароткі момант замаяча гармата: нягледзячы на слабасць ад страды крыні, старшы сержант працягваў страляць. Ён сам зараджаў, сам наводзіў гармату, трапна пасылаў снарады па цэлях. А іх паявілася шмат: бачаны, як гарыць нашы самаходкі, фашысты вывелі са схованак свае машыны. І вось ад удараў Галаскокава загарэўся адзін варожы танк, другі, трэці, чацвёрты...

Ужо ў шпіталі Уладзімір Аляксеевіч даведаўся, што на дапамогу падаспелі чырваназоркавыя «трыццаціцацвёркі». Ворага выбілі з умацаванняў, наступленне працягвалася. За падзвіг пад Оршай адважнаму артылерысту прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Сібірак У. А. Галаскокаў жыў і працуе ў Омску.

Балгарская Нацыянальная мастацкая галерэя адзначае свой 25-гадовы юбілей. Створаная пры народнай уладзе, яна стала цэнтрам мастацкай культуры. У Нацыянальнай мастацкай галерэі сабраны творы творчага генія балгарскага народа, пачынаючы з эпохі балгарскага Адраджэння і да нашых дзён. З кожным годам павялічваецца і калекцыя твораў замежных майстроў мастацтва. Дзякуючы шматлікім сувязям з шэрагам замежных галерэй і музеяў вышляецца мастацтва расце міжнародны аўтарытэт нацыянальнай галерэі.

На здымку: у адной з залаў галерэі.

Агенцтва «Сафія-Прэс»
Фота Васіла МІЛАНОВА.

Л Ё С З Л А Ч Ы Н Ц А

ЗАМЕЖНЫ ДРУК АБ ВІДВАРЭННІ САЛЖАНІЦЫНА

У зарубешным друку з'явіўся рад каментарыяў, у якіх выдварэнне за межы Савецкага Саюза Салжаніцына разглядаецца як законны акт Савецкай дзяржавы, ужыты супраць адшчапенца, што стаў на шлях служэння міжнароднай рэакцыі, яе ідэалагічным мэтам — антысавецызму, барацьбе супраць ідэй міру і сацыялізма.

Савецкі народ, піша балгарская газета «Вячэрні новіні», не мог больш цягнуць у сваім асяроддзі літаратурнага хамелеона, які паставіў сябе на службу самай чорнай рэакцыі. Выдварэнне Салжаніцына, Савецкі ўрад выразіў законную волю свайго народа. Сусветная рэакцыя ў выніку гэтага пазбавілася свайго агента — траянскага каця ў Краіне Саветаў.

«Памыляўся б той, — адзначае польская «Жолнеж вальносіці», — хто лічыў, што міжнародная рэакцыя выкарыстоўвала Салжаніцына толькі ў якасці свайго зброі без яго ведама і волі. Аўтар «Архіпелага Гулаг» не раз выступаў з заявамі, з якіх вынікае, што ён вельмі добра ўсведамляў тое, каму служыць яго піяро. Расшэнне аб яго выдварэнні разбурыла ўсе планы міжнароднай антыкамуністычнай рэакцыі. Цяжка будзе выкарыстоўваць далей у антыкамуністычнай кампаніі чалавека, які проста стаў адным з многіх тысяч рэакцыйных эмігрантаў, што без справы блукаюць па вуліцах Лондана, Парыжа або Заходняга Берліна».

Спецыялістам па арганізацыі антысавецкай прапаганды Салжаніцын быў неабходны ў СССР, а не ў ФРГ. Паклёнікаў на Савецкі Саюз і іншыя сацыялістычныя краіны ў Заходняй Германіі дастаткова, але іх выдумкі, аб'яўчаныя «з эмігранцкіх пазіцыяў», не выклікаюць давер'я, піша газета «Рудэ права».

Сакратар ЦК Кампартыі Даніі Нерлунд у газеце «Ланд оф фольк» піша: Салжаніцын мае цікавасць для заходняй прапаганды толькі як праціўнік мірнага супаўнення, як асоба, якая заклікае заходнія краіны да сабатажу палітыкі разрадкі напружанасці. Ён сам зрабіў усё для таго, каб цалкам ізаляваць сябе ад савецкага народа.

Аб гэтым жа піша газета французскіх камуністаў «Юманітэ», газеты іншых зарубешных камуністычных партый. «Унзэрэ пайт» (ФРГ) асабліва падкрэслівае ў сувязі з гэтым, што Салжаніцын, «наўмысна і сістэматычна парушаючы савецкія законы і прававыя нормы, яўна імкнецца справакаваць Савецкую дзяржаву, каб укласі

новую зброю ў рукі ворагаў разрадкі міжнароднай напружанасці. Таму Салжаніцын з'яўляецца не толькі ворагам СССР, але і ворагам разрадкі напружанасці, ворагам міралюбных сіл ва ўсім свеце».

Расшэнне аб выдварэнні Салжаніцына за межы Савецкага Саюза, на думку фінскай газеты «Пяйвян уутысет», «з'яўляецца правільным не толькі ў маральных, але і ў палітычных адносінах. Цяпер, — адзначае яна, — Салжаніцын менш карысны ворагам Савецкага Саюза і міру».

«З дапамогай антысавецкіх сіл за граніцай Салжаніцын спрабаваў паказаць сябе пакутнікам. Савецкі Саюз разбурыў яго планы», — адзначае газета амерыканскіх камуністаў «Дэйлі уорлд».

Лібанская газета «Аш-Шааб» лічыць, што з Салжаніцыным зрабілі так, як ён гэтага заслужваў. «У Савецкім Саюзе няма месца для здрадніка Радзімы, які прадаў сваё сумленне імперыялізму».

Адзначаючы, што Салжаніцын з ФРГ перабраўся ў Цюрых у суправаджэнні свайго заходнегерманскага адваката, які наглядае за ганарарамі Салжаніцына ў замежнай валюце, атрыманымі за антысавецкія «творы», аўстрыйская газета «Фольксштэме» піша, што «лісьменнік» паспяшаўся атрымаць доступ да свайго рахунку ў швейцарскім банку, на якім ляжаў юдзіны грошы. Праўда, — заўважае газета, — вага гэтага «героя» моцна знізілася, паколькі антысавецызм, які зыходзіць з Захаду, аплачываецца не так высока, як антысавецкія выпадкі, з якімі выступаў Салжаніцын, знаходзячыся ў Маскве».

Але не толькі прагрэсіўны друк выступае з адабрэнем мер, прынятых Савецкай дзяржавай. Цікава рэсачыць і за выказваннямі некаторых органаў буржуазнага друку. Так, лонданская «Таймс» была вымушана прызнаць, што «Салжаніцын асуджаны на Захадзе на марудную духоўную смерць. Няма сэнсу, — працягвае газета, — рабіць выгляд, быццам Салжаніцын карыстаецца ў свайго краіне папулярнасцю».

Швейцарская «Сюіс» піша: высылка Салжаніцына «як азначае, што трэба аддавацца

антыкамунізму і праліваць кракадзілавыя слёзы з-за лёсу Салжаніцына». Заходнегерманская — «Франкфуртэр рундschau» прызнае, што «Савецкая дзяржава вырвала з рук Салжаніцына карону пакутніка, да якой ён усё больш адкрыта імкнецца».

Прафесар Нью-Йоркскага універсітэта Г. Моргентау, які спецыялізуецца ў галіне міжнародных адносін і зусім не вызначаецца сімпатыямі да Савецкага Саюза, заявіў, напрыклад: «Салжаніцын дзейнічаў неразумна — ён сам напасціў на гэта. Ні адзін урад не можа дазволіць грамадзяніну кідаць яму выклік».

Генеральны сакратар ААН К. Вальдхайм сказаў, што цяперашняе становішча Салжаніцына — гэта «асабістая трагедыя». Яго выдварэнне «не адбываецца на разрадцы напружанасці ў адносінах паміж Усходам і Захадам».

Рад буржуазных газет у той або іншай форме быў вымушаны прызнаць, што Салжаніцын, па сутнасці, праводзіў ідэалагічную дыверсію супраць сацыялізма і левых сіл у той самы момант, калі ва ўсім капіталістычным свеце адбываецца сур'ёзны крызіс і расце прыцягальнасць ідэй сацыялізма.

Ёсць, вядома, буржуазныя дзеячы і органы друку, якія спрабуюць выкарыстаць выдварэнне Салжаніцына як зачэпку для новага ўсплёску антысавецкай кампаніі. У іх ліку амерыканскі сенатар Джэксан, які даўно зарэкамендаваў сябе праціўнікам разрадкі напружанасці.

У якасці ацэнкі такіх спроб з непрыгодным сродкам можна было б прывесці словы нацыянальнага сакратара руху левых радыкалаў Францыі Лонкля. Ён сказаў: «Тыя, хто працягвае каменную аб'яквашаць да замахаў на свабоду ў Іспаніі, Партугаліі, Грэцыі, ПАР, Бразіліі або нават у самой Францыі, неправамоцныя хвалюцца накіонт аднаго Салжаніцына. Яны не маюць ніякага права наогул меркаваць аб праблеме свабоды».

У савецкія газеты, у ТАСС прыходзіць многа пісьмаў не толькі ад грамадзян Савецкага Саюза, якія адабраюць дзеянні Савецкай дзяржавы ў адносінах да Салжаніцына, але і ад многіх радавых грамадзян зарубешных краін.

«Я хачу выказаць пратэст супраць антысавецкай шуміхі, паднятай некаторымі амерыканскімі газетамі вакол так званай «справы Салжані-

цына», — піша жыхар Нью-Йорка Э. дэ Сантола. — Ненагорым амерыканскім газетам патрэбна любая зачэпка для таго, каб ачарніць СССР».

Што ж датычыць высылкі Салжаніцына з СССР, то вы лепш паслухайце, што гавораць простыя людзі, а не тое, што піша прэса. Простыя амерыканцы лічаць, што Савецкі ўрад абышоўся вельмі гуманна з гэтым чалавекам, нягледзячы на ўсю шкоду, якую ён прынес сваёй краіне».

Вось яшчэ адно пісьмо, апублікаванае ў брытанскім друку. Лонданец Тоні Гілберт піша: «У той час, калі льецца кроў чылійскіх сацыялістаў, калі іспанскім прафесійным дзеячам выносяць суровыя прыгаворы, калі грэчаскія фашысты груба парушаюць дэмакратыю, а наш уласны англійскі рабочы клас падваргаецца нападкам, настаў час глянуць на Салжаніцына з рашучасцю сацыялістаў».

Мастацтва, напэўна, можа быць вышэй за ўсё гэта, але дзеянні Салжаніцына не пакінулі ніякіх сумненняў наконт яго пазіцыі. Ён ненавідзіць сацыялізм і, не шкадуючы намаганняў, ганьбіць тых, хто вядзе класавую барацьбу».

Акт Савецкай дзяржавы, якая абараняе інтарэсы савецкага народа, — акт справядлівы і іменна так ён расцэньваецца сусветнай грамадскасцю. Вельмі вобразна ахарактарызаваў яго вядомы індыйскі палітычны і грамадскі дзеяч Махіт Сен: «Што робіць селянін або любы праціўнік, які кляпатліва вырошчвае якую-небудзь культуру, калі бачыць, што яе росту перашкаджае пустазелле? Ён, не вагаючыся, вырывае гэта пустазелле з коранем і выкідае яго вон. Іменна так і зрабіў Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР, які пазбавіў Салжаніцына савецкага грамадзянства. Ці адпавядае гэта прыпыпам гуманнасці? Зразумела, так, бо, ці гэта ў СССР або іншай краіне, як дзеянні селяніна прыдыктаваныя клопатамі аб захаванні таго, што ён пасеяў і вырошчвае, так і дзеянні гэтага органа ўлады Савецкай дзяржавы прыдыктаваны клопатамі аб захаванні і памнажэнні таго, што рабочы клас у саюзе з сялянствам пасеяў у гады рэвалюцыі 1917 года і што ён адстаў у крывавай бітве з фашызмам у гады Вялікай Айчыннай вайны».

ТАСС.

ЗАРАБІЎ

Пабудавалі новы дом
Высокі, аж да неба.
Як цацка гожая кругом,
Здаецца ўсё, як трэба.

І атрымалі жыхары
Цудоўныя кватэры —
Шаўцы, краўцы і дактары
І два пенсіянеры.

Час наваселля надышоў,
Прапраба запрасілі
І лепшых некалькі майстроў,
Якія дом рабілі.

Зайгралі струны, рэжа смык,
Пайшлі скакаць трасуху.
Ды раптам — бах! Прапрабу тынк—
Па носе і па вуху...

Васіль МАЕЎСКІ

НЕ ХАПІЛА «КУЛЬТУРЫ»

Быль

Вечарынка ў разгары
У клубнай залі гарадской...
Скачучь Янку-польку пары,
Льецца «Рэчанька» ракой.
Усё — як трэба. Ды ў клуб
Зноў прыйшоў п'янтос Якуб.
Як заўсёды ён з палучкі
Паўлітэрачку кульнуў
І пачаў такія штучкі,
Што ўсе кінулі гульню...
Зал пакінуў люд пануры:
«Дзе ж той міліцыянер!..»

Не хапіла ім «культуры» —
Узяць Якуба за каўнер!

ЖЫВЕ ў нашай вёсцы Арцём Смык. Шафёр. Знешне чалавек як чалавек. А вось пультро ў Арцёма адметнае, не такое, як у некаторых іншых. Уявіце сабе, што чалавек гэты ні кроплі гарэлі ў рот не бярэ. Нават па вялікіх святах не мае ніякай справы Арцём са зладзейкай з наклёйкай. «Ад яе, праклятай, цажа, усе няшчасці...»

Адно прызнае Арцём — «чарніла», гэта значыць, віно, тое, што з садавіны... Тут і цана памяркоўная і «вальтаж» дай табе божа — меней за восемнаццаць не бывае. І самае галоўнае, не п'яніць, не аглушае, як гэта, прападзі яна прападам, гарэлка, а робіць чалавека вясёлым, бадзёрым, жыццярэдасным. Глынеш кроплю, і горы хачацца перавярнуць, мора здаецца па калена. І з медыцынскага пункту гледжання віно — вельмі карысны напітак. Вунь на Каўказе людзі з дзяцінства смочуць віно, таму і жывуць па сто, а то і па сто пяцьдзсят гадоў. А чым горшы ён, Арцём Смык, за горца? Чаму б і яму не пражыць круглую сотню?

І таму — глушыць Арцём віно, як ён сам любіць гаварыць, з трох палажэнняў — стоячы, лежачы і з калена...

Аднойчы ў краме нехта з мужчынамі пацікавіўся, колькі ён, Арцём Смык, можа выпіць «чарніла» за адзін раз.

— Ды так, пляшак восем адужаю, калі гэта «Валжанка» ці

«Фруктовіч», — не міргнуўшы, сказаў Арцём.

— Аб заклад?
— Аб заклад!
— А дамоў сам зойдзеш?
— Хе, раз п'януць, — засмяляўся Арцём.

Мужчыны перагледзіліся і пачалі скідацца на восем бутэлек «Фруктовага». Прадаўшчыца Насця паспрабавала была адгаворваць мужчынаў, даводзячы, што ад такой дозы чалавек можа памерці. Але тут умяшаўся сам Арцём:

— Можка, я па гэтай часці рэкорд буду ставіць... у раённым маштабе. Можка, пасля гэтага мяне чанпёнам пачнуць называць... А ты — не трэба!..

І што б вы думалі? Выпіў Арцём усе восем бутэлек «Фруктовага».

Без перадыху. Без закусі. Толькі пасля апошняй закурыць папрастуў, хоць увогуле ніколі не курыў.

А потым пайшоў дамоў. Не спяшаючыся, спаваля. Не бяда, што часам і паўзком даводзілася — аж у далоні панабівалася стрэмак, што жывіра да крыві раздрапаў яму нос... Але, галоўнае, чалавек сам дахаты дабраўся!

Вось толькі з машынай не вельмі Арцёму шанце... Вы б толькі паглядзелі, як ён водзіць яе. Віртуоз! Аднаго разу, едучы з райцэнтра, збочыў Арцём з траекторыі і паймаў прама па руні ў бок лесу. Ляцеў, што той метэор. І, канечне, ж, паставіў бы нейкі рэкорд, як з тым віном. Ды тут, як на тое ліха, сосны пачалі перабягаць дарогу. Усе перабеглі, а адна замарудзіла, затрымалася і ўрэзалася... прама ў радыятар машыны. Пасля гэтага ад вялікага засмучэння Арцём нават некаторы час хварэў. А участковы (ну і зануда ж!) не зразумеў чалавека і адабраў аж на паўгода правы. За што, скажыце? Хіба вінаваты чалавек, што трапіўся на шляху надключалася сасна? Нядобкая гэта праца — баранку круціць...

Вось і стаіць цяпер у нас на праўленні пытанне, як палегчыць Арцёму работу, каб асабліва не стамляўся. Большасць праўленцаў — за тое, каб даручыць яму рамананага каня. Я таксама за гэта: конь — не машына, справіцца з ім прасцей, чым з матарам, тым больш у такім узросце — Арцёму ж ужо недзе пад сорок...

Марцін КОЎЗКІ

ФРАЗЫ

Дрэнна знаю невідзімак — бачу іх рэдка.

Хват, склаў сваё слова з цытат.

Плагіятары абіраюць, — скардзіўся ананімшчык.

У нас з сабакам вораг агульны, — гаварыла мыш.

Барыс МІРОНЕНКА

ПРА П'ЯНІЦ

Неяк супрацоўніку газеты
Я прынёс пра п'яніцу куплеты.
Ён прамовіў: — Выйшла адмыслова,
Вельмі трапна, з паэтычным жарам,
Толькі гэта зараз не тыпова!..
І дыхнуў знянацку перагарам.

Пераклаў з украінскай М. МІРАНОВІЧ.

ПЕРАДУМАЎ

З ЗАМЕЖНАГА ГУМАРУ

— Калі я быў малады, — казаў вядомы ўрач, — я збіраўся стаць мастаком.
— Чаму ж вы змянілі свой намер і выбралі прафесію ўрача?
— У жыццё, — адказаў доктар, — бачна кожная памылка, а ў медыцыне яна кавяецца разам з хворым.

Пераклаў з англійскай У. ПАЛУПАНАЎ.

Я НАПІСАЎ гумарэску. Адразу ж пасля выхаднога пабег у рэдакцыю нашай шматтыражкі.

— Надрукуй, — звярнуўся я да свайго сябра Косця, які на час адпачынку рэдактара займаў яго пасаду. — Вельмі хачу ўбачыць сваё прозвішча ў газеце.

— Зробім, — лагодна адказаў Косця. — Якраз рыхтуем літаратурную старонку. Змесцім у суботнім нумары. Але ж многа ты напісаў, браток, скараціць трэба!

На другі дзень я забег у рэдакцыю, каб пагатаць скарачаны варыянт. Усё было б добра, калі б Косця не выкінуў менавіта тыя фразы, якія, на маю думку, выклікалі смех. Я выказаў сваё незадавальненне. Толькі ж сябар мне заявіў катэгарычна:

— Ты не Марк Твен, каб тут спрацаваць... Не хочаш друкавацца — твая справа.

Вунь у мяне яшчэ Мікола з Антонам просіць свае вершы змясціць. Можка, давідзецца тваю гумарэску ўвогуле зняць.

Паколькі я даўно ма-

ТАКСАМА ЦЭЗАР

рыў надрукавацца, то палічыў за разумнае не прычыць.

На наступны дзень зноў зайшоў у рэдакцыю. Прачытаў гумарэску ў новым варыянце...

А Косця мне: — Прабач, Міхась, яшчэ два аўтары надрукавацца хочучь. Разумееш?

— Я — разумеў.

— Скарачай, — кажу яму. — Мне ўсё роўна цяпер...
У чацвер мая гумарэска выглядала так: «Прыйшоў я ў спорта-

лу. Ubачыў, што майго сябрука нейкі дзлячок штурхае. Раззлаваўся. Схапіў яго заду ды як кіну на падлогу! Неспадзяваная перамога...» І подпіс мой: Міхась Антошкін.

Далі бог, не пазнаў бы я сваю гумарэску, калі б мне адразу ў панядзелак падалі яе ў такім выглядзе. А Косця добрабычліва паглядае ў вочы і кажа:

— Не засмучайся, Міхась, заўтра ўжо вярстацца будзем, але, даруй, яшчэ адзін вершык галоўны бухгалтар напісаў, дык...

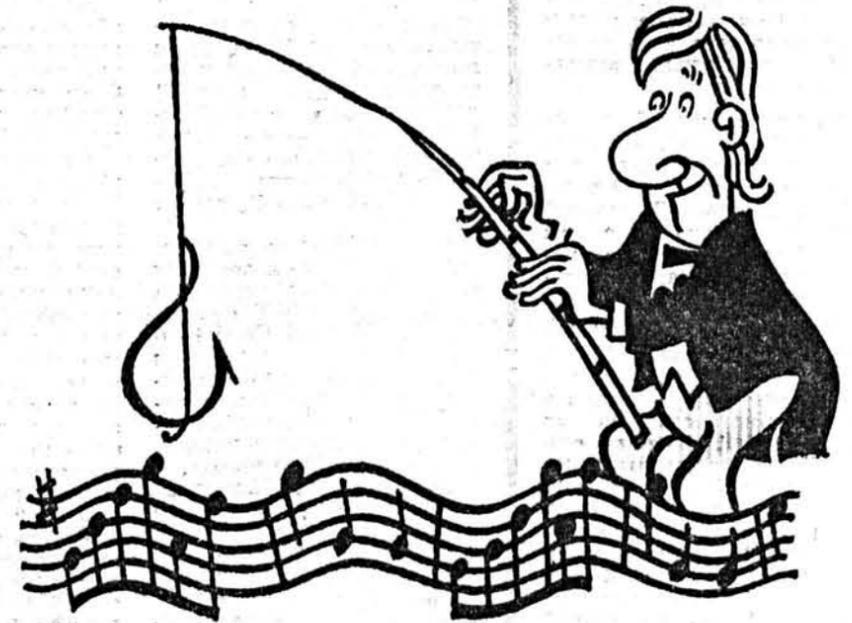
Я закрыў далонямі вухы і выбег з рэдакцыі.

У суботу куплю газету і чытаю прыкладна такос: «Прыйшоў... Ubачыў... Перамог... Міхась Антошкін.»

І не смешна, а хлопцы вакол смяюцца: «Цэзар!»

З таго часу так і завуць мяне: «Цэзар». Добра, што не плагіятарам.

Дзіна КРАУЧАНКА.

Лавіцесь ноткі вялікія і маленькія...

Мал. А. ЧУРКІНА.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэлей БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і пазіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэры — 32-15-87.

Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНИКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.